

STANDARDI ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA U SRBIJI

Razvoj kompetencija za kvalitetnu profesionalnu praksu

Urednica
NEVENKA ŽEGARAC

Co-funded by the
Tempus Programme
of the European Union

STANDARDI ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA U SRBIJI:
RAZVOJ KOMPETENCIJA ZA KVALITETNU PROFESIONALNU PRAKSU

UREDNIKA
Prof. dr Nevenka Žegarac

Izdavač
Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

Za izdavača
Prof. dr Dragan R. Simić

Recenzenti
Prof. dr Aleksandar Jugović
Prof. dr Milosav Milosavljević
Prof. dr Drago Branković

Priprema i štampa

Čigoja
S T A M P A

office@cigoja.com
www.chigoja.co.rs

Tiraž
500

ISBN 978-86-6425-007-8

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može biti štampan, umnožavan ili prenošen u bilo kom obliku, elektronskom, fotokopiranjem ili na drugi način, bez date pisane saglasnosti autora ili izdavača.

STANDARDI ZA OBRAZOVANJE
SOCIJALNIH RADNIKA U SRBIJI:
RAZVOJ KOMPETENCIJA ZA
KVALITETNU PROFESIONALNU PRAKSU

UREDNIKA

Prof. dr Nevenka Žegarac

Beograd, 2016.

Monografija je realizovana u okviru projekta
“Strengthening Higher Education for Social Policy making
and Social Services delivery”
544246-TEMPUS-1-2013-1-RS-TEMPUS-JPCR

Sadržaj i stavovi izneti u ovoj publikaciji ne izražavaju nužno stavove
Evropske unije

Sadržaj

PREDGOVOR.....	7
Prof. dr Nevenka Žegarac KOMPETENCIJE ZA KVALIFIKACIJE U SOCIJALNOM RADU: IZGRADNJA STANDARDA.....	9
Prof. dr Nevenka Žegarac, Doc dr Natalija Perišić, Prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović, Prof. dr Jasna Hrnčić, Prof. dr Miroslav Brkić, Doc dr Jasna Veljković, Ass MA Anita Burgund, Ass MA Dragana Stanković, Ass MA Marina Pantelić, Ass Mr Jelena Vidojević ISHODI UČENJA ZA STUDIJE SOCIJALNOG RADA	46
Prof. dr Nevenka Žegarac, Doc dr Natalija Perišić, Prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović, Ass MA Anita Burgund, Ass MA Marina Pantelić, Ass MA Dragana Stanković I. OPŠTI STANDARDI I KOMPETENCIJE ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA	49
Prof. dr Nevenka Žegarac, Ass MA Anita Burgund II. STANDARDI I KOMPETENCIJE ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA ZA RAD SA DECOM I MLADIMA.....	66
Doc dr Natalija Perišić III. STANDARDI I KOMPETENCIJE ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA ZA RAD SA ODRASLIMA I STARIMA	79
Prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović, Prof. dr Jasna Hrnčić, Doc dr Jasna Veljković IV. STANDARDI I KOMPETENCIJE ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA U OBLASTI MENTALNOG ZDRAVLJA.....	94
Prof. dr Miroslav Brkić, Prof. dr Nevenka Žegarac V. STANDARDI I KOMPETENCIJE ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA ZA RAD SA SIROMAŠNIMA	111

Prof. dr Jasna Hrnčić, Prof. dr Nevenka Žegarac, Ass MA Anita Burgund VI. STANDARDI PRAKTIČNE OBUKE U OBRAZOVANJU SOCIJALNIH RADNIKA	123
Prof. dr Nevenka Žegarac, Doc dr Natalija Perišić, Prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović, Prof. dr Jasna Hrnčić, Prof. dr Miroslav Brkić, Doc dr Jasna Veljković, Ass MA Anita Burgund, Ass MA Dragana Stanković, Ass MA Marina Pantelić, Ass Mr Jelena Vidojević LEARNING OUTCOMES FOR SOCIAL WORK	132
Prof. dr Nevenka Žegarac, Doc dr Natalija Perišić, Prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović, Ass MA Anita Burgund, Ass MA Marina Pantelić, Ass MA Dragana Stanković GENERAL STANDARDS AND COMPETENCES FOR EDUCATION OF SOCIAL WORKERS IN SERBIA	135

PREDGOVOR

Standardi i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji, koji su predstavljeni u ovoj publikaciji, razvijeni su u okviru TEMPUS programa Evropske unije. Ovaj program pomaže reformu i modernizaciju visokog obrazovanja u partnerskim zemljama. Standardi i kompetencije nastali su u okviru projekta *Jačanje visokog obrazovanja za razvoj socijalne politike i unapređenje pružanja socijalnih usluga* (engl. *Strengthening Higher Education for Social Policy making and Social Services delivery* – SHESPSS).

Koordinator projekta je Univerzitet u Nišu, a partneri su Univerzitet u Beogradu, Univerzitet u Novom Sadu, *University College Zealand* iz Danske, *University of Catania* iz Italije, *Institute of Education*, *University of London* iz Engleske, Republički institut za socijalnu zaštitu, Centar za samostalni život osoba sa invaliditetom, Udruženje stručnih radnika socijalne zaštite Srbije i Asocijacija centara za socijalni rad Srbije. Partnerstvo univerziteta i profesionalnih udruženja na ovom projektu nastoji da omogući razvoj novih nastavnih programa na sva tri nivoa studija u kojima će se razvijati kompetencije za buduće profesionalce zaposlene u različitim segmentima sistema socijalne zaštite i šire, u oblasti socijalne inkluzije.

Projektom je predviđeno da se razviju novi studijski programa i kursevi u oblasti socijalnog rada na nivou osnovnih, a potom i master studija na Univerzitetu u Nišu i Novom Sadu, te da se unaprede postojeći studijski programi na nivou osnovnih, master i doktorskih studija socijalnog rada i socijalne politike na Univerzitetu u Beogradu. Jedan od posebnih ciljeva projekta bio je i iniciranje i priprema materijala za buduće Nacionalne standarde kvalifikacija za obavljanje poslova u oblasti socijalnog rada (takođe i socijalne politike i socijalne pedagogije), kao i uzajamno prilagođavanje obrazovanja na ova tri univerziteta u Srbiji. Ovako definisani ciljevi su, nakon prvog zadatka da se definišu **ishodi učenja** za studije socijalnog rada, otvorili i pitanje **standarda za obrazovanje socijalnih radnika**, profesije koja je u velikom broju zemalja regulisana i posebno zaštićena.

S obzirom na to da Odeljenje za socijalnu politiku i socijalni rad Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu obrazuje diplomirane socijalne radnike

u Srbiji od 1972, zadatak za izradu ishoda učenja i ovih standarda je, prirodno, dodeljen članovima tima sa ovog odeljenja. Oni su potom u stalnoj i vođenoj konsultaciji sa svim drugim domaćim i evropskim partnerskim univerzitetima, profesionalnim, stručnim i razvojnim organizacijama koje su bile partneri na projektu, ali i drugim relevantnim udruženjima i organizacijama, započeli ovaj zahtevan posao.

U prikupljanju građe, izradi standarda i definisanju ishoda učenja obrazovanja za profesiju socijalnog rada učestvovao je veliki broj saradnika. Veliki doprinos i početni impuls ovom poslu dali su diplomirani socijalni radnici, studenti master studija socijalnog rada: Violeta Marković, Milena Dujmić, Ljubica Govedarica, Irena Brzaković, Branislav Krdža i Suzana Mihajlović. Oni su prikupljali i analizirali obimnu građu i učestvovali u izradi prvih nacrtu standarda. Njima ovom prilikom iskazujemo iskrenu zahvalnost za uložene napore i posvećenost.

Zahvalni smo i svim domaćim i stranim partnerima na SHESPSS TEMPUS projektu, Komori Socijalne zaštite i brojnim kolegicama i kolegama koji su slali svoje komentare, zapažanja i sugestije na tekst standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji. Nadamo se da ova publikacija može da obezbedi stabilnu građu za izradu Nacionalnih standarda kvalifikacija za profesiju socijalnog rada u Srbiji.

Autori

KOMPETENCIJE ZA KVALIFIKACIJE U SOCIJALNOM RADU: IZGRADNJA STANDARDA

Uvod

Kontekst u kome se odvija praksa socijalnog rada pod uticajem je brojnih promena i novih zahteva koji se postavljaju pred profesiju. Pored promena koje su nastale usled naglog razvoja informacionih tehnologija, globalizacije, masovnih migracija i potreba savremenih pojedinaca, porodica i zajednica, osnova socijalnog rada ostala je nepromenjena. On se i nadalje bavi nekim od najsloženijih problema i najzagonetnijim oblastima ljudskog iskustva, te stoga socijalni rad jeste i treba da bude delatnost koja zahteva veoma razvijena znanja i veštine.

Kompleksnost socijalnog rada delom proističe iz okolnosti da je njegova delatnost usmerena na rad sa raznovrsnim klasama, rasama, etnicitetima, uzrastima, polovima, seksualnim orijentacijama, religijama, kulturama, ometenošću, lokalitetima, očekivanjima i pogledima na život. Razlike postoje i u načinu na koji različiti pojedinci mogu predstaviti i razumeti problem, u razumevanju šta je rešenje problema, kao i u načinima na koji druge profesije analiziraju probleme i rade na njima.

Socijalni radnici su danas u velikom broju zemalja sveta prepoznati kao posebna, zaštićena profesija koja obavlja raznovrsne zadatke: rad na slučaju, zastupanje, procena rizika i snaga, vođenje slučaja, organizovanje zajednice, razvoj resursa. Jedno određenje naglašava da su u pitanju profesionalci koji su „obučeni da procene i odgovore na situaciju ljudi sa složenim ličnim i društvenim potrebama“ (Department of Health and Department for Education and Skills, 2006:9). Nisu retka stanovišta da su vrednosti ono što suštinski pravi distinkciju između socijalnog rada i drugih profesija, jer bez njih „nema socijalnog rada“ (Bisman, 2004:120). Rad sa nekim od najugroženijih i najneprivilegovanijih populacija, posebno rad u njihovom neposrednom okruženju, stvorio je specifična znanja i set veština oblikovanih vrednostima i etikom, koja naglašavaju značaj ljudskih prava i socijalne pravde.

Uvodni tekst ove publikacije nastoji da ukaže na kontekst izrade Standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji i na sam proces izrade u okviru TEMPUS projekta *Jačanje visokog obrazovanja za razvoj socijalne politike i unapređenje pružanja socijalnih usluga* (SHESPSS) (Žegarac i Todorović, 2014). Tekst nastoji da oslika put i stranputice kojima smo išli, da ukaže na konstrukte, koncepte i rešenja u uporednoj praksi koji su nam bili oslonac, obrazloži rešenja za koja smo se opredelili i predstavi rezultate do kojih smo došli.

Proces izrade standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji

Sam proces izrade ovih standarda je bio kompleksan, sastavljen iz delova koje je trebalo uklopiti u smisleni mozaik, a potom smo u nekoliko navrata 'protresli' te deliće (slično kao u kaleidoskopu), proveravali ih, raspravljali, preispitali, osporavali, raspoređivali i debatovali, da bi im našli odgovarajuće mesto, očistili nepotrebne sadržaje i popunili praznine.

U prvom krugu obavljena je **preliminarna potraga za literaturom** koja je nastojala da obezbedi pokazatelje o obimu i dubini različitih pristupa u standardizovanju obrazovanja i prakse socijalnog rada. Nastojali smo da prikažemo autoportret: kako socijalni rad definiše sebe, kako razlikuje svoje oblasti i kako opisuje svoje granice?

Početo oblikovanje pristupa u formulisanju standarda proisteklo je iz iščitavanja i analize literature, što je omogućilo konstrukciju potencijalne građe za izradu standarda i kompetencija. U ovoj fazi rada veliku podršku i pomoć pružili su nam studenti master studija socijalnog rada, koji su prikupljali i klasifikovali literaturu o obrazovanju socijalnih radnika, kvalifikacionim i standardima prakse iz brojnih zemalja, prikupljali i analizirali relevantna formalna i neformalna dokumenta, izveštaje i analize, programe studija socijalnog rada, istraživanja i teorijska razmatranja. Pregledane su i baze podataka značajnih stranih akademskih radova, veliki broj međunarodnih dokumenata, smernica, referentnih priručnika, udžbenika i metodičkih publikacija koje se odnose na lokalni i globalni kontekst ili komparativne prakse. Obuhvaćeni su izvori koji su bili dostupni na internetu ili putem razmene sa kolegama i partnerima.

Potraga za postojećim klasifikacijama i tipologijama omogućila je poređenje njihovih prednosti i nedostataka. Svaki klasifikacioni sistem ima svoje slabosti, pati od određenog nivoa simplifikacije i aproksimacije, a često ne može da obuhvati čitav spektar složenih relevantnih pojava. Opredelili smo se za pristup da je potrebno situirati glavne konstrukte vezane za ishode učenja, standarde i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika, sa što je moguće manjim preklapanjem između kategorija.

U ovoj fazi definisani su početni **ishodi učenja** za socijalne radnike na osnovnim i master studijama socijalnog rada. Ovi ishodi učenja, shodno projektnom zadatku, predstavljaju osnovu za buduće Nacionalne standarde kvalifikacija u socijalnom radu. Oni su, shodno zajednički usaglašenoj metodologiji na projektu, urađeni prema Blumovoj taksonomiji (Bloom, 1956; Atherton, 2003), u sledećim kategorijama:

- **Znanje i razumevanje** (obuhvata posmatranje i prepoznavanje informacija; poznavanje podataka, slučajeva, mesta; uočavanje trendova i redosleda; poznavanje klasifikacija i podela; poznavanje glavnih pojmova, ideja i teorija; razumevanje informacija i značenja; prenošenje znanja u novi kontekst; interpretiranje činjenica, upoređenje, suprotstavljanje; rangiranje, grupisanje, zaključivanje; predviđanje posledica).
- **Primena znanja** (upotreba informacija; upotreba metoda, koncepata, teorija u novim situacijama; rešavanje problema upotrebom naučenih znanja i veština).
- **Analiza i sinteza** (uviđanje pravilnosti; organizacija delova; prepoznavanje skrivenog značenja; otkrivanje sastavnih delova; upotreba starih ideja da bi se razvile nove; uopštavanje na osnovu datih činjenica; povezivanje znanja iz raznih oblasti; predviđanje i zaključivanje).
- **Evaluacija** (upoređivanje i razlikovanje ideja; procena relativne vrednosti teorija; donošenje odluka na osnovu racionalnih argumenata; ocena vrednosti evidencije; prepoznavanje subjektivnosti u mišljenju).

Izrada i razrada šeme za izradu standarda i kompetencija je proces koji je zahtevao najviše preispitivanja i usaglašavanja. Kao suštinski zahtev, tim je definisao zadatak da standardi za obrazovanje socijalnih radnika budu definisani tako da ispunjavaju sledeće zahteve:

- stavljaju klijenta, odnosno korisnika usluga u centar,
- promovišu kolaboraciju sa klijentom i drugim uključenima,
- usklađuju različite legitimne lične i društvene ciljeve,
- podstiču kompetencije za kolaborativnu praksu,
- ujedinjuju teoriju i praksu,
- uključuju profesionalne vrednosti i etičku praksu socijalnog rada,
- da obuhvate učenje i znanje iz socijalnog rada i komparativnih disciplina,
- da se oslanjaju na spektar interaktivnih metoda učenja,
- da vode sticanju kvalifikacija određenog nivoa, i
- da obezbede načine za evaluaciju i načine za širenje znanja.

Prvobitno opredeljenje je bilo da se definišu Opšti standardi za obrazovanje socijalnih radnika, i to tako što se: a) formuliše standard; b) obezbedi njegova interpretacija, odnosno pojašnjenje šta standard znači; c) identifikuju izvori znanja; d) definiše svrha znanja potrebnog za konkretan standard; e) definišu kompetencije za konkretan standard i to kao osnovne, napredne i specijalističke; f) opišu konkretna ponašanja; g) navedu potrebne veštine na različitim nivoima i h) odrede indikatori, odnosno pokazatelji ispunjenosti standarda.

Tabela 1. Prvobitna forma za izradu standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika

Standard	Interpretacija	Izvor znanja	Svrha znanja
Kompetencije Osnovni Napredni Specijalistički	Opis Osnovni Napredni Specijalistički	Veštine Osnovni Napredni Specijalistički	Indikatori

Vrlo brzo je došlo do opredeljenja da Opšte standarde treba podeliti u dve osnovne grupe, na tragu zahteva koji su postavljeni u Globalnim standardima za obrazovanje socijalnih radnika (IFSW / IASW 2004), i to na:

1. Standarde za visokoobrazovnu ustanovu za obrazovanje socijalnih radnika i
2. Standarde i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika.

Sadržina i priroda standarda koji su namenjeni regulisanju rada visokoobrazovne ustanove za obrazovanje socijalnih radnika nije se 'uklapala' u predviđenu šemu, pa su oni posebno definisani i numerisani. Drugi deo Opštih standarda, koji se odnosio na standarde i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika, urađen je prema prvobitnoj zamisli.

Konsultativni proces tokom izrade standarda. Prva verzija ovih standarda, kao i prva verzija ishoda učenja za socijalni rad i socijalnu politiku predstavljena je i diskutovana sa partnerima na projektu na radionici u Nišu marta meseca, a potom i u Novom Sadu, oktobra 2014. godine. Predloženi ishodi učenja za osnovne studije socijalnog rada (4 godine) i master studije socijalnog rada (5 godina) su potom ukršteni sa predloženim standardima, kako bi se proverila njihova kompatibilnost. Rezultati plodne razmene na radionicama u Nišu i Novom Sadu ugrađeni su u dokument tokom daljeg razvoja, a iskristalisala se i utvrdila prethodno iznesena ideja da je potrebno uraditi standarde i za neke posebne oblasti. Opredeljenje tima Univerziteta u Beogradu, uz saglasnost i podršku ostalih partnera, bilo je da se izrade standardi za obrazovanje socijalnih radnika za rad sa decom i mladima,

odraslima i starima za rad u mentalnom zdravlju, sa siromaštvom i siromašnima, i napokon, ali svakako ne najmanje važno, i standardi za praktičnu obuku studenata socijalnog rada.

Dalji konsultativni proces odvijao se na radionici TEMPUS SHEPSS projekta u Beogradu krajem 2014. godine, gde su razmatrani standardi koji su do tada razvijeni ili bili u nacrtu u posebnim oblastima. Posebno je razmatrana primenljivost i održivost tih standarda na uključenim univerzitetima u Srbiji, kao i potrebni i nedostajući resursi za njihovu implementaciju.

Nakon ove višednevne radionice, iskristalisana je nova forma za izradu standarda, koja je primenjena na drugu grupu Opštih standarda i na posebne grupe standarda, osim kod Standarda za praktičnu obuku u obrazovanju socijalnih radnika. Došlo je do opredeljenja za formu koja je prikazana u Tabeli 2. Obrazloženje za opredeljenje za izabrane koncepte, kao i značenje korišćenih termina, dato je u daljem tekstu.

Tabela 2. Izabrana forma za izradu standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika

Standard		
Svrha znanja		
Kompetencije <i>nivo</i>	Indikatori <i>praktična ponašanja</i>	Veštine
Osnovni Napredni Specijalistički	Osnovni Napredni Specijalistički	Osnovni Napredni Specijalistički
Izvori znanja Teorijsko Empirijsko Proceduralno Mudrost prakse		

Konsultativni proces nakon izrade standarda podrazumevao je diseminaciju Nacrta standarda putem relevantnih stručnih udruženja, predstavljanje dokumenta na više nacionalnih stručnih i naučnih skupova, te prikupljanje komentara i sugestija koji su stizali sa različitih zainteresovanih strana. Ovaj višemesečni proces (od decembra 2014. do kraja marta 2015) dao je jedinstvene uvide timu u razumevanje sadržaja standarda od strane praktičara i drugih zainteresovanih strana, ukazao na neke nejasnoće i nedoumice i obezbedio konkretna ili elegantnija rešenja za neka pitanja. Rezultati razmene i višestruke provere ugrađeni su u tekst koji je predstavljen u ovoj publikaciji.

Standardi za obrazovanje socijalnih radnika zvanično su predstavljeni na skupu koji je, u saradnji sa Fakultetom političkih nauka, organizovala Komora

socijalne zaštite Srbije 17. aprila 2015. godine. Cilj skupa je bio okupljanje relevantnih stručnjaka iz oblasti kako bi se dobila povratna informacija o kvalitetu izrađenog dokumenta. Pre samog skupa, Komora socijalne zaštite je preko svojih tela i putem sredstava komunikacije animirala i obavestavala svoje članstvo i druge zainteresovane o sadržaju Nacrta standarda. Na ovom veoma dobro posećenom skupu, socijalni radnici iz brojnih ustanova i gradova, predstavnici različitih udruženja i organizacija, ugledni stručnjaci i univerzitetski nastavnici, te predstavnici domaćih partnera sa TEMPUS SHEPSS projekta, razmatrali su sledeća pitanja:

1. Da li predloženi standardi odgovaraju na zahteve obrazovanja socijalnih radnika u XXI veku (odnosno šta je prenaplašeno, šta nedostaje, šta nije dovoljno jasno, te šta je postavljeno kao dostižan, odnosno nedostižan standard)?
2. Na koji način obezbediti implementaciju ovih standarda u obrazovanje socijalnih radnika?
3. Kako obezbediti monitoring primene standarda, uvezivanje stručnih tela i udruženja?
4. Koji su naredni koraci i akcije?

Zaključci sa ovog skupa nedvosmisleno su ukazali na važnost usvajanja standarda, koji treba da predstavljaju smernicu svim univerzitetima koji obrazuju socijalne radnike u Srbiji ili nastoje da razviju programe obrazovanja. Oni takođe čine prirodno polazište i okvir za izradu Nacionalnog okvira kvalifikacija u Srbiji, kao i za buduće označavanje socijalnog rada kao **regulisane profesije** u Srbiji.

Globalno i lokalno: socijalni rad i obrazovanje za socijalni rad u XXI veku

Pitanja internacionalizacije, globalizacije, te lokalno i kulturno specifičnog u socijalnom radu odavno zaokupljaju pažnju teoretičara, istraživača i praktičara (npr. Hokenstad and Midgley, 1997; Cox and Pawar, 2006; Milosavljević, 2009).

Prva međunarodna inicijativa vezana za socijalni rad potiče iz 1928. godine. Tada je osnovan Međunarodni savet za socijalnu zaštitu (**International Council on Social Welfare** – ICSW), koji je okupio nacionalne i lokalne organizacije koje se bave ljudima pogođenim siromaštvom i raznovrsnim životnim teškoćama iz više od 70 zemalja (ICSW; <http://www.icsw.org/index.php/about-icsw>).

Kao najveća globalna organizacija, Ujedinjene nacije (UN) su neposredno nakon osnivanja prepoznale značaj profesije socijalnog rada za međunarodni razvoj. UN su početkom pedesetih godina XX veka organizovale istraživanja o obrazovanju za socijalni rad širom sveta (United Nations, 1950), gde su aktivnosti ili funkcije

socijalnog rada situirane u četiri specifične oblasti: a) zaštitne (protektivne), b) rehabilitacione, c) preventivne i d) palijativne aktivnosti. Svrha socijalnog rada je ovde određena kao „pomoć pojedincima, porodicama i grupama u obavljanju i integrisanju svojih funkcija, povezivanjem usluga i službi, kao i usmeravanjem pažnje na probleme koji zahtevaju oporavak, dodatnu podršku ili korektivan nastup i prevenciju“ (navedeno prema Holosko, 2003:275). Ovaj dokument UN poslužio je kao oslonac za izveštaj Holisove i Tejlorove iz 1951. godine za nacionalni Savet za obrazovanje socijalnih radnika (Council on Social Work Education), i imao veliki uticaj na razvoj kurikuluma za obrazovanje socijalnih radnika, posebno u Sjedinjenim Američkim Državama i u Kanadi.

U to vreme nastaju i prve škole za socijalni rad u bivšoj Jugoslaviji. Prva Viša škola za socijalne radnike u regionu osnovana je 1952. u Zagrebu, potom u Ljubljani 1955, Beogradu 1957, a u Skoplju i Sarajevu 1958. godine. Darja Zavišek (2005) navodi da je obrazovanje za socijalne radnike tada bilo pod jakim ideološkim uticajem raskida odnosa Komunističke partije Jugoslavije sa Sovjetskim Savezom. Doktoranti sa prava, sociologije, psihologije i sl. upućivani su u Sjedinjene Američke Države i u skandinavske zemlje kako bi učili socijalni rad, a Jugoslaviju su posećivali i međunarodni eksperti radi podrške razvoju obrazovanja za profesiju. Te aktivnosti bile su direktna posledica rada UN na promociji obrazovanja za socijalni rad. Čak je i VII kongres Komunističke partije Jugoslavije 1958. godine naglasio značaj poboljšanja životnog standarda, unapređenja aktivnosti u lokalnoj zajednici i razvoja socijalnog rada kao profesionalne delatnosti.

Ostale socijalističke zemlje nisu razvijale socijalni rad kao profesionalnu delatnost (nekoliko njih je ukinulo škole koje su postojale odranije), jer je ona smatrana zaostatkom buržoaskog sistema koji neprimereno promoviše individualizaciju.¹ Međutim, i u nekadašnjoj Jugoslaviji socijalni rad je shvatan kao 'prelazno rešenje', koje je potrebno samo dok socijalizam ne dostigne svoje ciljeve i obezbedi socijalnu sigurnost za sve građane. Zavišek navodi i reči poznate profesorke Gabi Čaćinović Vorgrinčić, koja je na zahtev da proširi oblasti o kojima poučava socijalne radnike dobila poruku da ne brine, jer „vi ćete ih naučiti nešto, a socijalizam će da uradi sve ostalo“ (Zavišek, 2005:241). Po shvatanju ove autorke, sve do devedesetih godina obrazovanje za socijalni rad u zemljama bivše Jugoslavije bilo je opterećeno ideologizacijom, te nedostatkom rodne i multietničke perspektive. Značaj socijalnog rada kao profesionalne delatnosti je, međutim, prepoznat i u značajnim političkim i zakonskim dokumentima, te je 1970. godine Savezna skupština Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije donela posebnu Rezoluciju o socijalnoj zaštiti, u kojoj nedvosmisleno naglašava značaj socijalnog rada kao autonomne i društveno prepoznate profesije (Službeni list SFRJ, br. 20/1970).

¹ Doslovno, sve zemlje nekadašnjeg socijalističkog bloka su vrlo brzo nakon raspada Sovjetskog Saveza organizovale obrazovanje socijalnih radnika na univerzitetima.

Nekoliko organizacija koje se bave socijalnim radom ima konsultativni status pri Ujedinjenim nacijama. Prva takva organizacija je Međunarodna asocijacija škola za socijalni rad (IASSW) od 1947. Od 1959. godine, i Međunarodnoj federaciji socijalnih radnika (IFSW) dodeljen je status stalnog konsultanta u Savetu za ekonomska i socijalna pitanja Ujedinjenih nacija (ECOSOC), a potom i pri Fondu za decu Ujedinjenih nacija (UNICEF). Dalje, UN su 1963. godine, uz pomoć IFSW, organizovale i međunarodne obuke za socijalne radnike i inicirale i podržale razvoj socijalnog rada u brojnim zemljama širom planete (Cronin et al., 2006).² Ujedinjene nacije su takođe prepoznale i definisale socijalni rad kao profesiju koja se bavi ljudskim pravima (što je kasnije eksplicitno ušlo u međunarodnu definiciju socijalnog rada), pa su uz pomoć IFSW razvile veoma poznat i u brojnim zemljama korišćen priručnik za obuku „Ljudska prava i socijalni rad“ (*Human Rights and Social Work*, IFSW 1994). Ova publikacija razmatra instrumente UN za ljudska prava i ukazuje na odgovornosti socijalnih radnika u njihovom ostvarivanju.

Globalne, regionalne i lokalne aktivnosti i inicijative organizacije UN na unapređenju socijalnog rada su (istorijski i aktuelno) brojne i prevazilaze okvir ovog teksta. Značajno je naglasiti da su te aktivnosti naročito intenzivirane nakon usvajanja Milenijumskih ciljeva 2000. godine (*Millennium Development Goals*). U tom dokumentu, mogućnosti za održiv ljudski razvoj prepoznate su u smanjenju siromaštva, zdravlju, obrazovanju, rodnoj ravnopravnosti, ekološkoj održivosti i globalnom partnerstvu, a socijalni rad je označen kao profesija koja značajno može da doprinese unapređenju stanja u ovim oblastima (Cronin et al., 2006; Pollack, 2007).

Od početka XXI veka pa do danas UN i njene agencije, kao što su UNICEF, UNHCR i UNDP izdale su mnoštvo konvencija, dokumenata i publikacija koje se najneposrednije bave zadacima socijalnog rada u oblasti razvoja socijalnih službi u zajednici, deinstitutionalizacije različitih ranjivih grupa, prava deteta, prava osoba sa invaliditetom, alternativnog staranja o deci, maloletničkog pravosuđa, zlostavljanja i zanemarivanja dece, nasilja nad decom, nasilja u porodici, trgovine ljudima, rada sa izbeglicama, tražiocima azila i migrantima, rodne ravnopravnosti, antidiskriminativnih politika i praksi, lokalnog i regionalnog ekonomskog i socijalnog razvoja, razvoja i organizovanja zajednica, reagovanja u kriznim situacijama, prirodnim i drugim katastrofama, suzbijanju siromaštva, itd. Ovaj spisak nije svakako potpun, i ima prvenstvenu nameru da ukaže na područja socijalnog rada koja su doživela nagli razvoj i međunarodnu afirmaciju u skorašnjem periodu.

Prvu međunarodnu definiciju socijalnog rada, koju su usvojila 44 nacionalna udruženja, dala je Međunarodna federacija socijalnih radnika pre više

² Podaci o radu Međunarodne federacije socijalnih radnika sa Ujedinjenim nacijama mogu se naći na stranici IFSW's work at the United Nations <http://ifsw.org/work-at-the-un/>, posećeno 15.12.2015.

od tri decenije, tačnije 1982. godine. Ovo određenje naglašava egalitarističku i humanističku osnovu profesije koja je zasnovana na naučnim znanjima, ima jedinstven konceptualni okvir i usmerena je na transakcije između ljudi i njihovog okruženja (Ramsay, 1988). Ova organizacija, udružena sa Međunarodnom asocijacijom škola za socijalni rad, dvadeset godina kasnije daje novo određenje (IASSW/IFSW, 2001), u kome se navodi da: „Profesija socijalnog rada promoviše socijalne promene, rešavanje problema u međuljudskim odnosima i omoćavanje i oslobođenje ljudi kako bi se unapredila njihova dobrobit. Korišćenjem teorija o ljudskom ponašanju i socijalnim sistemima, socijalni rad interveniše tamo gde su ljudi u interakciji sa svojim okruženjem. Principi ljudskih prava i socijalne pravde su u osnovi delatnosti socijalnog rada“.

Ovaj predlog je istovremeno dopunjen kritikom zapadnjačke paradigme, i definiciji su dodati aspekti socijalne stabilnosti, uvažavanja jedinstvenosti različitih kultura, promovisanja kolektivne harmonije i dobrih odnosa.³

Novi predlog međunarodne definicije socijalnog rada (IFSW, 2014) direktno naglašava ključne koncepte profesije: promovisanje društvene promene, socijalni razvoj, socijalnu koheziju, te omoćavanje i oslobađanje ljudi:

„Socijalni rad je praktično utemeljena profesija i akademska disciplina koja promoviše društvenu promenu i razvoj, socijalnu koheziju, omoćavanje i oslobađanje ljudi. U socijalnom radu, središnji su principi socijalne pravde, ljudskih prava, kolektivne odgovornosti i poštovanja različitosti. Zasnovana na teoriji socijalnoga rada, društvenih i humanističkih nauka i na autohtonom znanju, profesija socijalnoga rada angažuje ljude i strukture na rešavanju životnih izazova i povećanju blagostanja“.

Definicija se, po uputu ove međunarodne organizacije, može proširiti i dopuniti nacionalnim ili regionalnim specifičnostima. Predložena inovirana definicija prepoznaje da je socijalni rad određen ne samo specifičnim praksama i okruženjima, te da, pored dosad dominantnih paradigmi i modela koji su poreklom

³ Alternativna definicija kao kritika zapadnjačke paradigme glasi: „Profesija socijalnog rada promoviše socijalne promene i **socijalnu stabilnost**, rešavanje problema **kao i socijalnu harmoniju** u međuljudskim odnosima i omoćavanje i oslobođenje ljudi kako bi se unapredila njihova dobrobit. Korišćenjem teorija o ljudskom ponašanju i socijalnim sistemima i **poštovanjem jedinstvene kulture i tradicije različitih etničkih grupa**, SR interveniše tamo gde su ljudi u interakciji sa svojim okruženjem i **gde su pojedinci u dobrim odnosima sa značajnim drugim osobama**. Principi ljudskih prava i socijalne pravde, **kao i odgovornosti i kolektivne harmonije** su u osnovi delatnosti socijalnog rada **u različitim zemljama**”.

sa zapada, delatnost socijalnog rada počiva i na autohtonim i lokalnim znanjima. Vrednovanje isključivo zapadnih teorija i znanja je baština kolonijalizma, gde se autohtono znanje „potcenjivalo, nipodaštavalo i hegemoniziralo“ (IFSW, 2014: 4). Novi predlog nastoji da naglasi da autohtoni narodi u svakom regionu, zemlji ili području imaju sopstvene vrednosti, te načine sticanja i prenošenja znanja, što je dragocen izvor znanja za socijalni rad, ne samo na lokalnom nivou.⁴

Nastojanja da se obrazovanje za socijalne radnike, kao i praksa socijalnog rada reguliše i standardizuje nisu nova, ali je primetno mnoštvo aktivnosti u ovom polju poslednjih 20 godina. Brojne države su preduzele aktivnosti na kodifikaciji i zaštiti profesije socijalnog rada i na ustanovljavanju regulatornih tela za standardizaciju obrazovanja, licenciranje i regulisanje profesionalnog razvoja. U skorije vreme prisutni su i naponi da se obrazovanje za socijalni rad uredi i na međunarodnom i na evropskom nivou. To svakako postavlja izazove i pred sistem visokog obrazovanja u Srbiji, koji nastoji da se prilagodi evropskom obrazovnom i radnom prostoru i zahtevima.

Najuticajnija inicijativa u tom pogledu potekla je od Međunarodne asocijacije škola za socijalni rad i Međunarodne federacije socijalnih radnika, koje su nakon višegodišnjih aktivnosti i usaglašavanja 2004. godine na Generalnoj skupštini usvojile Globalne standarde za obrazovanje socijalnih radnika (IFSW / IASW 2004). Glavni razlozi za razvoj globalnih standarda određeni su kao:

- Zaštita klijenata, odnosno korisnika usluga socijalnog rada.
- Prepoznavanje uticaja globalizacije na obrazovanje, nastavne programe i praksu socijalnog rada.
- Facilitiranje razrade standarda na univerzitetima na globalnom nivou.
- Olakšano kretanje socijalnih radnika iz jedne u drugu zemlju.
- Podvlačenje razlike između socijalnih radnika i onih koji to nisu.
- Postavljanje repera za poređenje nacionalnih standarda sa međunarodnim.
- Olakšavanje uspostavljanja partnerstava, razmene studenata i nastavnog osoblja.

Ovaj dokument je definisao devet grupa standarda za obrazovanje i obučavanje socijalnih radnika koji su prikazani u Okviru 1.

⁴ Autohtoni narodi su u pomenutom dokumentu označeni kao oni koji:

- Žive unutar geografski različitih teritorija predaka (ili održavaju veze s njima);
- Nastoje da održavaju različite društvene, ekonomske i političke institucije unutar vlastitih teritorija;
- Obično teže da ostanu različiti u kulturnom, teritorijalnom i institucionalnom smislu, a ne da se u potpunosti asimiliraju na nacionalnom nivou;
- Sami sebe identifikuju kao autohtoni ili plemenski narod.

Okvir 1. Standardi za obrazovanje i obučavanje socijalnih radnika po grupama (prema IFSW / IASW 2004)

1. Standardi koji se tiču ključnih svrha obrazovanja i izjava o misiji.
2. Standardi koji se tiču ciljeva i ishoda programa obrazovanja.
3. Standardi koji se tiču kurikuluma, odnosno nastavnog plana i programa i stručne prakse.
4. Standardi za korske predmete organizovani u četiri konceptualne komponente:
 - a) Domen profesije socijalnog rada;
 - b) Domen socijalnog radnika kao profesionalca;
 - c) Metode socijalnog rada;
 - d) Paradigma profesije socijalnog rada.
5. Standardi koji se tiču nastavnog osoblja.
6. Standardi koji se tiču studenata socijalnog rada.
7. Standardi koji se tiču strukture, administracije, upravljanja i resursa.
8. Standardi koji se tiču kulturne i etničke različitosti i rodne ravnopravnosti.
9. Standardi koji se tiču vrednosti i etičkog kodeksa socijalnih radnika.

Globalni standardi za obrazovanje i obuku u socijalnom radu posebno prepoznaju i situacije kada se u ime kulture krše prava pojedinaca i manjinskih grupa, zalaganjem da se socijalni radnici temeljno obrazuju u osnovnom pristupu ljudskim pravima. To otvara mogućnost za konstruktivnu konfrontaciju i promenu u okolnostima kada određena kulturna uverenja, vrednosti i tradicije krše temeljna ljudska prava (Milosavljević i Jugović, 2009). Konstruktivna konfrontacija, dekonstrukcija i promena mogu da budu olakšane usaglašavanjem i razumevanjem pojedinih kulturnih vrednosti, verovanja i tradicija, kao i pomoću kritičkog i reflektivnog dijaloga sa članovima kulturne grupe u pogledu pitanja ljudskih prava.

Poslednjih godina pojavilo se i više dokumenata i inicijativa za preispitivanje nacionalnih i uporedne prakse u obrazovanju socijalnih radnika. To ukazuje na rastuće prepoznavanje značaja pitanja kojima se socijalni radnici bave u međunarodnom kontekstu. U Sjedinjenim Američkim Državama relevantan je višedecenijski rad Nacionalne asocijacije socijalnih radnika (*National Association of Social Workers* – NASW), uticajne organizacije koja je usvojila i stalno preispituje i razvija standarde za praksu i obrazovanje socijalnih radnika u brojnim oblastima (npr. standarde za vođenje slučaja, za zaštitu dece, kulturno kompetentnu praksu, kontinuirano profesionalno usavršavanje, itd). Ovi standardi su osnova za dono-

šenje zakonskih propisa u pojedinačnim državama za obavljanje profesionalne delatnosti i sticanje licence za različite oblasti socijalnog rada. Velika Britanija je od 2000. godine do sada imala više komplementarnih i sukcesivnih inicijativa u ovom pogledu, koje su dovele do razvijene regulative u oblasti sticanja kvalifikacija za socijalni rad. Slične aktivnosti su revitalizovane poslednjih desetak godina u Australiji, Kanadi i brojnim evropskim zemljama.

Nekoliko novijih dokumenata se bavilo preispitivanjem obrazovanja za socijalni rad u Evropi i Evroaziji. Izveštaj o kvalifikacijama i regulacijama za socijalni rad u evropskom ekonomskom prostoru (*Social Work Qualifications and Regulation in European Economic Area – EEA*, Hussein, 2011) bavio se osposobljenošću i kvalifikacijama socijalnih radnika iz evropskog ekonomskog prostora.⁵ Shodno Direktivi za prepoznavanje profesionalnih kvalifikacija (The European Communities, 2007; Directive, 2005/36/EC), oni koji su stekli kvalifikacije za socijalni rad u ovom prostoru mogu da obavljaju profesionalnu delatnost u svakoj zemlji EEA, ukoliko su odgovarajuće obučeni i kvalifikovani. Kako u Velikoj Britaniji Opšti savet za socijalno staranje (*General Social Care Council – GSCC*) ima zakonska ovlašćenja da preispituje ekvivalentnost kvalifikacija, pomenuti izveštaj se bavio pregledom i analizom regulativa, nastavnih programa i kompetencija socijalnih radnika u 30 evropskih zemalja. Zaključak ovog izveštaja ukazao je da je u gotovo svim posmatranim zemljama obrazovanje za socijalni rad regulisano, a 2/3 ovih zemalja ima propise na osnovu kojih je socijalni rad zaštićena i regulisana profesija. Takođe, utvrđeno je da postoje teškoće za prepoznavanje kvalifikacija iz brojnih evropskih zemalja, posebno zemalja Istočne Evrope. Samo šest od posmatrane trideset dve zemlje označeno je kao potpuno kompatibilno sa standardima prakse socijalnog rada koji su propisani u Velikoj Britaniji.

Dokument koji je analizirao obrazovanje i okruženje prakse socijalnog rada u Istočnoj Evropi i Evroaziji⁶ (*Social Work Education and the Practice Environment in Europe and Eurasia*, Rutgers University Center for International Social Work, 2008) utvrdio je da je u ovim zemljama došlo do naglog razvoja i legitimizacije profesije socijalnog rada. Istovremeno, naglašeno je da je potrebno usmeriti aktivnosti na standardizaciju obrazovanja (posebno praktične obuke) i etičke i efektivne prakse, koja je adekvatno supervizirana i podržana odgovarajućim organizacionim kontekstom. Istaknuto je i da je potrebno posebnu pažnju posvetiti razvoju istraživanja u socijalnom radu kao posebne oblasti prakse, razvoju programa doktorskih studija socijalnog rada, te da je neophodan razvoj funkcionalnog sistema za upravljanje informacijama, koji će omogućiti praćenje podataka i merenje ishoda usluga.

⁵ Evropski ekonomski prostor se sastoji iz 28 članica EU i Norveške, Islanda, Lihtenštajna i Švajcarske.

⁶ Posmatrane su sledeće zemlje: Albanija, Azerbejdžan, Belorusija, Bosna, Bugarska, Hrvatska, Jermenija, Gruzija, Kazahstan, Kosovo, Kirgistan, Makedonija, Moldavija, Rumunija, Rusija, Srbija, Crna Gora, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukrajina i Uzbekistan.

Izvori znanja u socijalnom radu

Specifičnosti profesije socijalnog rada prepoznate su u okviru njegove **svrhe**, gde se prvenstveno navodi rad na inkluziji marginalizovanih i socijalno isključenih, kao i grupa koje su izložene različitim vrstama rizika, te prepoznavanje i prevazilaženje barijera, nejednakosti i nepravda u društvu. Praksa podrazumeva:

- uspostavljanje pomagačkog odnosa koji mobilise pojedince, porodice, grupe, organizacije i zajednice da unaprede svoj život i kapacitete za rešavanje problema,
- pomaganje i edukovanje ljudi da koriste usluge i resurse u zajednici,
- primenu i razvoj politika i programa za unapređenje blagostanja ljudi, te promociju ljudskih prava, solidarnosti i socijalne stabilnosti,
- zastupanje i samozastupanje, te angažovanje na zastupanju promene strukturalnih uslova i politika koje stvaraju prepreke ljudima da 'napuste' marginalizovane ili ranjive pozicije,
- zaštitu onih koji nisu u stanju da zaštite sami sebe, npr. dece i mladih kojima je potrebno staranje, mentalno obolelih ili mentalno ometenih, na osnovu etike i zakona koji su usklađeni sa etikom,
- angažovanje u socijalnim i političkim akcijama, radi uticaja na socijalnu politiku i ekonomski razvoj i eliminisanja nejednakosti,
- promociju uvažavanja tradicija, kultura, ideologija, verovanja i religija različitih etničkih grupa, sve dok nisu u konfliktu sa fundamentalnim ljudskim pravima,
- planiranje, organizovanje i upravljanje programima i organizacijama koje su posvećene ostvarivanju ovih ciljeva.

Dvostruka usmerenost socijalnog rada na ljude i njihovo okruženje stvara konstantnu tenziju, protivrečnosti i nejasnoće u profesiji, što zahteva stalno preispitivanje i pregovaranje. Kako navodi Lorenz (2001), paradigmatička otvorenost socijalnog rada daje mogućnost da ova profesija utiče na veoma specifične istorijske i političke procese (koji se i sami konstantno menjaju), dok istovremeno teži univerzalnosti, naučnoj pouzdanosti, profesionalnoj autonomiji i moralnoj odgovornosti.

Znanja koja oblikuju praksu socijalnog rada dolaze iz prava, socijalne politike, filozofije (posebno etike), psihologije, sociologije, antropologije, ekonomije, obrazovanja, javnog zdravlja, menadžmenta, socijalne administracije i organizacije državne uprave, te mnogobrojnih teorija i metoda socijalnog rada. Više autora se

bavilo kompleksnim pitanjima konstituisanja znanja u socijalnom radu i socijalnoj zaštiti. Britanski Institut za izvrsnost u socijalnom staranju (*Social Care Institute for Excellence – SCIE*) priredio je publikaciju sa sistematičnim pregledom vrsta i kvaliteta znanja u oblasti (Pawson et al., 2003). Ovaj izazovni zadatak je svakako otežan usled raznolike i fragmentirane prirode tog znanja i različitih razumevanja oko toga iz čega se sastoji takvo znanje. Prema **svrsi**, znanje u oblasti socijalnog staranja je u ovoj publikaciji klasifikovano kao:

- **Proaktivna procena i ukazivanje na problem**, gde se procenjuju potrebe klijenata, utvrđuju izvori problema i oslikavaju najbolje prakse.
- **Unapređenje programa i organizacije**, odnosno akcioni pristupi za razjašnjavanje, unapređenje i razvoj tekuće prakse.
- **Emancipatorska istraživanja i promovisanje omoćavanja korisnika**, i to usvajanjem vrednosti korisnika i menjanjem potčinjavajućih struktura.
- **Nadzor, monitoring i saglasnost sa standardima**, što služi rukovodiocima da prate rad i koliko su usluge u skladu sa standardima i drugim propisima.
- **Evaluacija delotvornosti programa**, u vidu formalnih istraživanja koja nastoje da saznaju šta, kako, kada, zašto i na koga deluje.
- **Prenošenje 'prećutne mudrosti' za donošenje odluka u praksi**, što služi promociji veština, refleksivnog promišljanja i aktivnom donošenju odluka kroz iskustvo i obuke.
- **Provera društvenih teorija radi razvoja znanja**, gde se generišu koncepti i osnovni predlozi radi edukovanja zajednice o politikama i pristupima.

Druga predložena klasifikacija, koja se zaniva na **izvoru**, a i **domenu, prirodi, poreklu, načinu aktiviranja, korišćenju i uticaju** znanja, odnosi se na:

- **Organizaciono** znanje, odnosno na regulatorne i standarde izvrsnosti (ili aspiracije), te zakone i pravila koji su konstruisani kako bi se obezbedila odgovornost i najbolja praksa u socijalnom staranju. Ovo znanje se dobija od rukovodioca i kreatora politika u socijalnoj zaštiti i odnosi se na sve aktivnosti u oblasti, te ima veliki uticaj na neposrednu praksu. Nastaje na nivou organizacije na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, a skorašnji trendovi ukazuju na rastući značaj konsultativnog procesa u ovom pogledu. Ovo znanje se primenjuje putem regulatornih, kontrolnih mehanizama, i njegova primena može biti

povezana sa statusom i stavom primenioca (od doslovnog poštovanja do izbegavanja).

- **Znanje praktičara**, koje se retko oslanja na eksplicitne standarde, a koje se može koristiti samo ukoliko je praksa dobro dokumentovana. Standardi u ovoj oblasti mogu biti adaptirani od onih koji se primenjuju u kvalitativnim istraživanjima, ili dobijeni iz istraživanja reflektivne prakse. Priroda ovog veoma važnog izvora znanja je da je ono sakriveno u procesu donošenja odluka praktičara, ali je teško prepoznati na koji način se i kada aktivira i koji je njegov stvarni uticaj.
- **Znanje o politikama u zajednici** izvire iz šireg političkog okruženja, gde su eksplicitno ili implicitno formulisane ili primenjene politike osnova za ovo (često nedovoljno standardizovano) znanje. Ono ima relativno mali uticaj na ostale oblasti znanja – jednostavnije je uočiti pokazatelje dobre ili neadekvatne prakse nego utvrditi pravilnosti. Ono potiče od političkih partija, grupa u zajednici, uticajnih stručnjaka, mada ostaje nejasno na koji način se aktivira.
- **Znanje iz istraživanja** može da bude izazovno kada je u pitanju ocena njegovog kvaliteta i pored brojnih standarda za generisanje i kritičko korišćenje ovog znanja. Primena niza metodoloških pravila čini osnovu za ovo znanje. Znanje iz istraživanja se aktivira pomoću unutrašnje samoregulacije, kao i pomoću supervizije, stručnog nadzora i inspekcije. Mada se rutinski koristi, njegova primena može da bude na veoma niskom nivou, a uticaj ovog znanja na praksu je često nejasan.
- **Znanje korisnika i pružaoca nege** se u većoj meri razmatra i sistematizuje sa pokretom ljudskih prava i uvođenjem standarda za participaciju. Raznovrsnost perspektiva u ovoj oblasti otežava sistematizaciju ovog znanja, ali nesumnjivo obogaćuje oblast. Ovde je moguće razviti znanje iz različitih izvora: organizacija ili grupa korisnika i pružaoca nege, istraživanja, lokalnih i nacionalnih politika. Ostaje nejasno na koji način se ovo znanje aktivira, te na koji način se koristi i koliki je njegov uticaj.

Prema Međunarodnoj asocijaciji škola za socijalni rad i Međunarodnoj federaciji socijalnih radnika, socijalni rad zasniva svoju **metodologiju** na sistematičnom znanju zasnovanom na dokazima. Ovo znanje potiče iz istraživanja i evaluacije prakse, a uključuje i lokalna i autohtona znanja koja su vezana za specifičan kontekst. Znanje socijalnog rada uvažava kompleksnost interakcija između ljudi i njihovog okruženja, sposobnosti ljudi da utiču na svoje okruženje, kao i višestruke uticaje biopsihosocijalnih, duhovnih i drugih faktora. Profesija

socijalnog rada se oslanja na teorije o ljudskom razvoju i ponašanju i o društvenim sistemima, što omogućava analiziranje složenih situacija i okolnosti, kako bi se facilitirale promene kod pojedinaca, organizacija i na nivou društva i kulture (IASSW/ IFSW, 2000). Savremeni tekstovi posebno naglašavaju da je značajan udeo istraživanja i teorije socijalnog rada konstruisan s korisnicima usluga u interaktivnom, dijaloškom procesu i da stoga sadrži obeležja okruženja profesionalne prakse.

Kada su u pitanju različite forme teorijskog i empirijskog znanja, postoje brojna zapažanja da se one retko ili bar nedovoljno koriste u praksi socijalnog rada. Smatra se da je razmatranje ovog dispariteta neophodno i da predstavlja preduslov da socijalni radnici donose delotvorne odluke (npr. Munro, 2011; Osmond & O’Conor, 2006). Pamela Tretvik (2012) razlikuje tri **domena znanja** u socijalnom radu:

1. **Domen teorijskog znanja**, i to teorije pozajmljene iz drugih disciplina (‘pozajmljeno znanje’), potom teorije koje analiziraju svrhu i zadatke socijalnog rada, kao i praktične teorije ili pristupi prakse.
2. **Domen faktičkog znanja** potiče iz sledećih oblasti:
 - a. **prava**, a odnosi se na poznavanje pravnog sistema, ključnih principa i relevantnih pravnih propisa za praksu socijalnog rada;
 - b. **socijalne politike** koja u određenoj meri usmerava praksu socijalnog rada i može da unapređuje ili ometa mogućnosti za kvalitetnu praksu, kao i načina na koji političke odluke utiču na život ljudi;
 - c. **politike, procedura i prakse organizacije** u kojima se odvija praksa socijalnog rada, bilo da su u pitanju statutarne organizacije (npr. za zaštitu dece, mentalno zdravlje, obrazovanje, maloletničko pravosuđe), ili organizacije civilnog društva i privatna praksa, definisani ciljevi, uloge, odgovornosti, očekivanja predstavljaju faktičko znanje;
 - d. znanja o posebnim **problemima** sa kojima se socijalni radnici uobičajeno susreću, kao što su nasilje, duševne bolesti, telesne bolesti, zloupotreba supstanci, ometenost, kriminalno ponašanje, siromaštvo, socijalna izolacija, beskućništvo, izbeglištvo i slično, te o uticaju socijalnih nejednakosti na dobrobit i životne šanse ljudi;
 - e. znanja o **različitim grupama ljudi** u društvu, koji su različiti na osnovu klase, etničkog porekla, rase, uzrasta (deca, mladi, odrasli i stari), pola, seksualne orijentacije, ometenosti, ili koji se razvrstavaju na osnovu nekog statusa, kao što su izbeglice,

tražioci azila, migranti, nomadi i slično. Ove grupe ljudi zapravo čine „disciplinarnu teritoriju socijalnog rada“ (Sheldon and Macdonald, 2009:3).

3. **Domen praktičnog znanja**, koji podrazumeva korišćenje, odnosno primenu znanja iz različitih domena, kao i stvaranje znanja i razvoj veština:
 - a. **korišćenje znanja** obuhvata analizu i sintezu, razvoj hipoteza, kritičko mišljenje, rešavanje problema i donošenje odluka, koje u socijalnom radu zahteva refleksivnost i kritičku refleksiju (Fook, 2002; Munro 2011);
 - b. **stvaranje znanja** kao kreativan i imaginativan način korišćenja znanja u praksi socijalnog rada, što se odnosi na profesionalno korišćenje sopstvene ličnosti (znanje o sebi i samosvest profesionalca, npr. Shulman, 1999; Howe, 2009), intuiciju, 'prećutno' znanje, transferabilnost znanja, veština i vrednosti, kao i i mudrost prakse.

U daljem toku teksta data su obrazloženja osnovnih konstrukata koji su korišćeni pri izradi standarda za obrazovanje socijalnih radnika. Razmatrani su i pojašnjeni načini na koji su korišćeni termini teorije, pristupi prakse, reflektivna praksa, kritička refleksija, veštine kompetencije i nivoi kompetencija u socijalnom radu.

Konceptualni okvir za izradu standarda za obrazovanje socijalnih radnika

U izradi standarda za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji oslonili smo se na **model profesionalnog znanja o socijalnom radu**, koji prepoznaje pet osnovnih formi znanja (Drury Hudson, 1997). To su teorijsko, empirijsko, proceduralno, mudrost prakse i lično znanje (Šema 2). Nijedna od ovih formi ne predstavlja potpuno odvojenu oblast, jer između njih postoje značajna preklapanja.

Prema Pejnu (2005), **teorija** se konceptualizuje kao objašnjenje ponašanja klijenata ili društvenih pojava, kao metod ili kao način na koji se obavlja praksa socijalnog rada. **Empirijsko** znanje dobijeno istraživanjem je osnova za praksu zasnovanu na dokazima, s obzirom na to da je u praksi potrebno pažljivo korišćenje podataka, kao i pouzdanih i relevantnih znanja iz istraživanja. **Lično znanje** obuhvata intuiciju, zdrav razum i kulturološko znanje. **Mudrost prakse** podrazumeva akumulirano profesionalno znanje koje praktičari razmatraju u pojedinačnim slučajevima i u svojoj praksi uopšte (Sheppard, 1995), empatiju, komunikaciju, međuljudske odnose i korišćenje sopstva (*selfa*) (Žegarac, 2016).

Šema 1. Model profesionalnog znanja
(Drury Hudson, 1997)

Osmond i O’Konor navode da praktičare „etika upućuje da za usmeravanje sopstvene prakse koriste znanje koje najbolje može da odgovori na zahteve” (2006:14), što su zapravo znanja koja će proizvesti najpovoljnije učinke kod klijenta. Ovo takođe upućuje na to da je praktičarima potrebno da nedvosmisleno razumeju tipove znanja koja potencijalno mogu da deluju na njihovu praksu. U isto vreme, sve više istraživanja ukazuje da praksu socijalnog rada obično ne usmeravaju teorije i rezultati empirijskih istraživanja već stečeno praktično iskustvo, kao i da se socijalni radnici oslanjaju na neke tipove znanja više, a na neke manje.

Teorije nam obezbeđuju da razvijemo razumevanje određenih pojava i da razumemo procese ili predvidimo ishode određenih procesa. Na taj način se mogu formulisati strategije ili intervencije i artikulirati ciljevi, tako da teorije nisu nešto 'nerealno' i 'nevezano za praksu' – one zapravo omogućavaju konceptualizovanje stvarnosti. Termin teorija se prilično neodređeno koristi u socijalnom radu: koncepti, perspektive, modeli prakse i filozofski pristupi se često nazivaju zbirnim imenom teorija. Teorija predstavlja set povezanih ideja koje nastoje da daju objašnjenje nekog posebnog pitanja. Beket i Horner (2016) dovode teoriju u vezu sa praksom u socijalnom radu, te ona predstavlja set koherentnih ideja ili principa za usmeravanje prakse, koje je moguće preispitati. Dakle, u socijalnom radu termin teorija pokriva različite mogućnosti (Payne, 2005; Howarth and Shardlow 2003).

- 1. Eksplanatorne teorije** daju moguća objašnjenja zašto se nešto dešava, i nastoje da pruže obuhvatna objašnjenja zašto se problem javlja u konfiguraciji osoba-u-okruženju. Eksplanatorne teorije pomažu da se objasni zašto problem nastaje i na šta treba usmeriti intervenciju da bi ona bila

efikasna (npr. sistemska, psihodinamska, teorija socijalnog učenja, teorija konflikta).

2. **Modeli prakse** daju organizovani opis aktivnosti u strukturisanoj formi, izdvajaju određene principe i obrasce aktivnosti koje obezbeđuju dosledno sprovođenje koraka u praksi (npr. model rešavanja problema, usmeren na zadatak, usmeren na rešenje, narativni, kognitivno-bihejvioralni, krizni).
3. **Perspektive** predstavljaju način konceptualizovanja sveta ili određene oblasti ili predmeta, posebno gledište ili način razmišljanja o praksi (npr. perspektiva snage, feministička, eko-sistemska, prava deteta, osoba sa invaliditetom).

Pristupi praksi se odnose na specifičnu orijentaciju ka konkretnom zadatku i način na koji socijalni radnik ili radnica koristi svoje znanje, veštine i vrednosti u praksi (Watson and West, 2006). Specifična orijentacija se oslanja na razumevanje društva i načina na koje ono funkcioniše, razumevanje pitanja politike i načina na koji se ona sprovodi u službama, kao i na razumevanje ličnih i profesionalnih vrednosti. Postoje različiti pristupi u kategorizaciji pristupa prakse (Payne, 2005; Trevithick, 2005; Dominelli, 1998; Howe, 1987). Watson i Vestova (2006) su nastojali da povežu relevantne metode sa tri praktična pristupa za koji smatraju da su pretežno zastupljeni u službama u kojima se odvija praksa socijalnog rada (Tabela 3). Omoćavanje i partnerstvo u ovom pristupu podrazumevaju različite nivoe deljenja informacija i odgovornosti i uključivanje korisnika tokom izbora metoda, specifičnu primenu metoda u konkretnom kontekstu, raspodelu zadataka i odgovornosti tokom rada i u procesu ponovnog pregleda i evaluacije.

Tabela 3. Moguće veze između metoda i pristupa praksi socijalnog rada (Watson and West, 2006: 60)

Pristup praksi	Metode
<i>Proceduralni</i>	Bihejvioralne, vođenje slučaja, intervencije u krizi, ekološko-sistemska rad, rad sa grupom i rad usmeren na zadatak
<i>Individualno patološki</i>	Intervencije u krizi, rad sa porodicom, rad sa grupom, psihosocijalno savetovanje
<i>Progresivni</i>	Kratak rad usmeren na rešenja, rad u zajednici, konstruktivni rad, rad usmeren na zadatak, feministički/ narativni rad, rad sa grupom i strukturalni socijalni rad.

Pejn (2005) navodi da socijalni radnici mogu da koriste teoriju da razumeju i objasne tri glavna aspekta socijalnog rada:

- zadatak i svrhu socijalnog rada, odnosno njegovu ulogu u društvu,

- praktične teorije, pristupi praksi ili metode socijalnog rada koje objašnjavaju kako raditi socijalni rad, i
- svet korisnika, što obuhvata interni (psihološki) i eksterni (socijalni) svet.

Teorijsko znanje predstavlja osnov za **opservaciju**, pošto ukazuje na ono šta vidimo i šta da gledamo, za **deskripciju**, jer obezbeđuje konceptualni rečnik i okvir unutar koga se zapažanja aranžiraju i organizuju, te za **eksplanaciju**, jer sugerise kako različita zapažanja mogu biti povezana i međusobno uvezana i ukazuje na moguće uzročne veze između dva događaja. Ono može da se koristi i za **predikciju**, pošto ukazuje šta se sledeće može dogoditi, i napokon za **intervenciju**, jer sugerise stvari koje mogu doprineti promeni. U praksi, socijalni radnici se opredeljuju za konkretne akcije izborom iz više alternativnih polazišta, a uvek je prisutna teorija koja pomaže da se donese odluka zašto i kako načiniti izbor između alternativa, za šta su potrebni i modeli, i perspektive i eksplanatorne teorije.

Etička i efektivna praksa socijalnog rada podrazumeva da praktičar koristi niz veština i znanje stečeno i iz praktičnog i iz teorijskog okvira. Ona zahteva stalno preispitivanje njegovih ili njenih vrednosti i **reflektovanje** kako te vrednosti utiču na njegov ili njen rad na različitim nivoima prakse. Suštinski, etička i delotvorna praksa u socijalnom radu je proces razmišljanja, refleksije i konkretnih aktivnosti na osnovu kojih se oblikuje pružanje kvalitetnih usluga (Watson and West, 2006). Način na koji pojedinačni socijalni radnik ili radnica postupa sa svojim konkretnim zadatkom, znanjem, veštinama i vrednostima ima uticaj na sve aspekte njegovog ili njenog rada, od prvog kontakta sa korisnikom, preko procene, daljeg toka rada do završetka rada i evaluacije. Tu je *proces* (ono što se radi) značajan, kao i *ishod* (ono što je postignuto).

Linda Finlej (2008) navodi da se pod reflektivnom praksom obično podrazumeva proces **učenja kroz iskustvo i iz iskustva**, da bi se sticali **novi uvidi** o sebi i o sopstvenoj praksi. To podrazumeva **preispitivanje pretpostavki** svakodnevne prakse, podstiče radnika ili radnicu da bude **samosvestan(a)** i da **kritički evaluira** sopstvene odgovore na situacije iz prakse. Suština procesa je u 'preotimanju' iskustva iz prakse i njegovom kritičkom razmatranju kako bi se steklo novo iskustvo i unapredio budući rad, što se razume kao deo procesa celoživotnog učenja i usavršavanja.

Pri *refleksiji-na-akciju*, profesionalci svesno preispituju, opisuju, analiziraju i evaluiraju sopstvenu praksu u prošlosti, kako bi stekli uvide pomoću kojih mogu da unaprede buduću praksu (**retrospekcija**). Kod *refleksije-u-akciji*, profesionalci pretražuju sopstvena iskustva i reakcije u momentu kada se oni javljaju (**samo-evaluacija**). U oba slučaja cilj je da se osećanja i namere profesionalca povežu sa relevantnom teorijom, te da se izgradi novo razumevanje radi oblikovanja njihovog postupanja u novim situacijama (**reorijentacija**, prema Quinn, 2000).

Reflektivan praktičar koristi *kritičku samorefleksiju*, odnosno kritički razmatra uticaj sopstvenog porekla, pretpostavki, iskustava, pozicije, osećanja, ponašanja, dok istovremeno preispituje i širi organizacioni, diskurzivni, ideološki i politički kontekst. **Kritička refleksija** se od ostalih vidova refleksije razlikuje u nekoliko karakteristika (Fook et al., 2006; Reynolds, 1998):

- bavi se preispitivanjem pretpostavki,
- usmerena je društveno pre nego na pojedinca,
- posebnu pažnju usmerava na analizu odnosa moći, i
- teži ka emancipaciji.

Refleksija, uz korišćenje subjektivnosti i znanja iz istraživanja, predstavlja znatno više od razmatranja ishoda. Ona omogućava otkrivanje i promišljanje veština i osećanja sa namerom da se uči iz iskustva, kako bi se unapredila buduća praksa. Refleksija omogućava praktičaru da da smisao svom iskustvu „istraživanjem tog iskustva u kontekstu“ (Eby, 2000:52), te reflektivna praksa predstavlja sintezu refleksije, samosvesti i kritičkog mišljenja. U pitanju je proaktivna delatnost koja od praktičara zahteva da preuzme odgovornost za sopstveno učenje i razvijanje rešenja za korisnikovu situaciju, a ne traženje gotovih rešenja i procedura.

Veštine socijalnog rada

Termini veštine, tehnike i kompetencije često se koriste kao sinonimi. Pojam **veština** obično ukazuje na praktično znanje koje je kombinovano sa sposobnošću, vičnost, stručnost, ekspertiza. U srpskom jeziku, veštim se označava onaj koji je „sposoban da se snađe u svakoj prilici, ko lako shvata okolnosti, opasnosti, lakši način, bezbednije mogućnosti da uradi šta želi ili izbegne što ne želi“ (Lalević, 1972:849). Istovremeno, veština je sposobnost snalaženja u nekom poslu, umeće, umešnost, spretnost, vičnost, potkovanost, majstorija. Izvedene reči su veštac i veštica, kao i veštak – zanatlija.

Brojni autori naglašavaju da **komunikacione veštine** imaju vitalnu ulogu u socijalnom radu (npr. Munro, 2011; Koprowska, 2010; Lishman, 2009; Moss, 2008). Ta centralna uloga proizlazi iz toga što se preko kapaciteta za komunikaciju prikupljaju podaci, formiraju procene i profesionalni sudovi, donose odluke, pregovaraju i primenjuju planovi, rešavaju problemi, razvijaju resursi, evaluiraju efekti rada i sačinjavaju profesionalne beleške. Verbalna, neverbalna i pisana komunikacija su u osnovi gotovo svih intervencija socijalnog rada, te je delotvoran socijalni radnik samo onaj koji je sposoban i spreman da uspešno komunicira sa različitim osobama (Žegarac, 2005). Međutim, da bi neko bio delotvoran

komunikator, neophodno mu je temeljno teorijsko razumevanje ljudi u njihovom specifičnom društvenom kontekstu. Barker u poznatom „Rečniku socijalnog rada“ (2013) definiše veštine kao vičnost socijalnog radnika u komunikaciji, proceni problema, povezivanju potreba i resursa, razvoju resursa i menjanju socijalnih struktura, korišćenjem znanja, talenata, sopstvene ličnosti ili resursa.

Kako se aktivnosti socijalnog rada usmeravaju na pojedince, porodice, grupe, zajednice ili organizacije, one se mogu podeliti na mikro, mezo i makro veštine i intervencije (Quality Assurance Agency for Higher Education – QAAHE, 2008).

- Na *mikro* nivou, veštine su usmerene na pomaganje pojedinačnim korisnicima da rešavaju probleme sa kojima se susreću, što često obuhvata probleme u odnosima sa drugim ljudima i sredinom;
- Na *mezo* nivou, veštine i intervencije se usmeravaju na organizacije, zajednice, susedstvo i organizacioni okvir prakse socijalnog rada, gde se intervencije (npr. pregovaranje i medijacija) koriste za okupljanje ljudi radi unapređenja i razvoja programa i usluga;
- Na *makro* nivou, veštine i intervencije se bave socijalno političkim, istorijskim, ekonomskim i sredinskim silama i uticajima na stanje i uslove života ljudi. Intervencije se bave politikom i procedurama organizacije ili službe, pristupačnošću resursa i barijerama za njihovo korišćenje.

Trevithick (2005) je u često citiranoj i uticajnoj publikaciji „Veštine socijalnog rada“ (*Social Work Skills*) organizovala veštine kao opšte (generičke) i specijalističke. Ona je sastavila listu od 56 veština socijalnog rada. U poslednjem izdanju publikacije iz 2012. (*Social Work Skills and Knowledge*) razvila je Okvir za znanja i veštine socijalnog rada i proširila listu na 80 generičkih veština. To je lista koja je poslužila kao osnova za izradu standarda za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji.

Ona definiše **veštinu** kao „aktivnost koja se može naučiti a koja ima specifičan cilj, sastoji se od niza akcija koje se odvijaju sekvencijalno, koje se mogu organizovati tako da se ekonomično ulažu naponi, i koje se mogu evaluirati sa stanovišta relevantnosti i delotvornosti“ (2012: 44). Istovremeno, **intervencije** se sastoje „od znanja, veština i vrednosti u akciji koje su sačinjene tako da utiču, ili da izmene, konkretnu situaciju, tok događaja, misli, osećanja i ponašanja“ (str. 45), čime se naglašava značaj aktivnosti koje su zasnovane na znanjima i vrednostima u socijalnom radu. Specifične aktivnosti mogu biti smeštene u posebnu oblast prakse, ili sadržati primenu posebnih praktičnih pristupa, vrednosnih perspektiva, veština i intervencija.

*Tabela 4. Leksikon 80 veština i intervencija
(Trevithick, 2012: 46)*

<p>KOMUNIKACIJA, OPSERVACIJA, SLUŠANJE I PROCENA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Interpersonalne 2. Verbalne komunikacije 3. Neverbalne komunikacije 4. Opservacije 5. Slušanja 6. Procene <p>INTERVJUISANJE</p> <p>Osnovne veštine</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Angažovanje na zadatku 8. Planiranje i priprema za intervju 9. Izgradnja odnosa 10. Dobrodošlice 11. Neformalnog započinjanja komunikacije 12. Simpatije 13. Empatije 14. Profesionalno korišćenje sopstva 15. Korišćenje intuicije <p>Postavljanje pitanja</p> <ol style="list-style-type: none"> 16. Prikupljanja informacija 17. Postavljanja otvorenih pitanja 18. Postavljanja zatvorenih pitanja 19. Postavljanja <i>šta i kako</i> pitanja 20. Postavljanja <i>zašto</i> pitanja 21. Postavljanja cirkularnih pitanja 22. Postavljanja hipotetičkih pitanja <p>Provera saslušano i rečenog</p> <ol style="list-style-type: none"> 23. Parafraziranja 24. Klarifikacije (pojašnjavanja) 25. Sumiranja 26. Podsticanja aktivnim slušanjem 27. Davanja i primanja povratne informacije (<i>feedback</i>) <p>Dublja pretraga</p> <ol style="list-style-type: none"> 28. Držati se predmeta i svrhe intervju 29. Veština podsticanja i izazivanja odgovora (<i>prompting</i>) 30. Veština ispitivanja i pretraživanja odgovora (<i>probing</i>) 31. Korišćenja tišine 32. Korišćenja samootkrivanja <p>Vodenje kontakta do završetka</p> <ol style="list-style-type: none"> 33. Završavanje intervju 34. Zatvaranje slučaja i završetak odnosa 	<p>OBEZBEĐENJE POMOĆI, USMERENJA I VOĐSTVA</p> <ol style="list-style-type: none"> 35. Obezbeđenja pomoći 36. Davanje saveta 37. Davanje informacija 38. Davanje objašnjenja 39. Nudjenje ohrabrenja i potvrđivanja (validacije) 40. Obezbeđenje uveravanja 41. Korišćenje ubeđivanja (persuazije) i direktivnost 42. Obezbeđenje praktične (konkretne) i materijalne pomoći 43. Obezbeđenje podrške 44. Obezbeđenje staranja 45. Prekidanje loših vesti 46. Veštine modeliranja i podučavanja socijalnim veštinama 47. Veština preuokviravanja (reframiranja) 48. Nudjenje interpretacije 49. Veštine prilagodavanja 50. Veštine savetovanja 51. Veštine kontrolisanja anksioznosti <p>OMOĆAVANJE, PREGOVARANJE I PARTNERSTVO</p> <ol style="list-style-type: none"> 52. Veštine omoćavanja i osposobljavanja 53. Veštine pregovaranja 54. Veštine ugovaranja 55. Veštine umrežavanja 56. Veštine rada u partnerstvu 57. Veštine medijacije 58. Veštine zastupanja 59. Veštine asertivnosti 60. Postavljanje izazova 61. Konfrontacija 62. Rad u neprijateljskim, agresivnim i nasilnim okolnostima <p>PROFESIONALNA KOMPETENCIJA I ODGOVORNOST</p> <ol style="list-style-type: none"> 63. Održavanje profesionalnih granica 64. Poštovanje poverljivosti 65. Dokumentovanje i pisanje 66. Popunjavanje obrazaca 67. Ažuriranje beležaka o slučaju 68. Kratki razgovori 69. Pisanje izveštaja 70. Kreativno korišćenje supervizije 71. Organizacione i administrativne 72. Pisanje pisama
---	---

73. Korišćenje elektronske pošte	77. Vodenje sastanaka
74. Telefonski kontakti	78. Koordinisanje konferencija slučaja i ponovnih pregleda
75. Korišćenje mobilnog telefona i tekstualnih poruka	79. Prezentovanja dokaza na sudu
76. Prezentovanja	80. Korišćenje humora

Pamela Trevithick (2012) daje sledeće određenje generičkih i specijalističkih veština socijalnog rada, koje je korišćeno u daljoj izradi standarda:

- **Opšte (generičke) veštine** ukazuju na osnovno znanje u određenoj oblasti, situaciji ili kontekstu, i na sposobnost da se to znanje primeni u obliku konkretne intervencije. Opšte ili generičke veštine su transferabilne i primenjive na različite situacije.
- **Specijalističke veštine** označavaju superiorno znanje koje daje sposobnost za korišćenje naprednih veština i specijalističkih intervencija u radu sa specifičnim korisničkim grupama, oblastima problema, okruženjima ili kontekstima. Ove veštine se obično stiču kroz dodatne ili specijalizovane obuke u određenom teorijskom ili praktičnom pristupu, koje se konsoliduju kroz dalje praktično iskustvo i kvalitetnu superviziju.

Profesionalne kompetencije socijalnih radnika

Obrazovanje za sticanje kompetencija vodi poreklo od nauka o ponašanju i funkcionalne analize, što po Smaleu (Smalley, 1967) obezbeđuje fokus, sadržaj i usmerenje za procese socijalnog rada. Posebna pažnja se usmerava na merenje utvrđenih oblasti kompetencija. Latinska reč *competens* označava ono što je odgovarajuće ili dovoljno kvalifikovano, ono što je minimalno prihvatljiv odgovarajući nivo izvedbe u osnovi je termina kompetencija i kompetentnost.

Kompetencije predstavljaju skupinu uvezanih sposobnosti, znanja, posvećenosti i veština koje osposobljavaju osobu (ili organizaciju) da efektivno deluje u određenom poslu ili situaciji. **Kompetentnost** kao karakteristika ukazuje na dovoljnost znanja i veština na osnovu kojih se osoba smatra osposobljenom da deluje u različitim relevantnim situacijama. Pošto svaki nivo odgovornosti ima odgovarajuće zahteve, kompetencije se mogu razvijati u različitim periodima života i na različitim nivoima karijere. Stoga su kompetencije kombinacija vidljivih i merljivih znanja, veština, sposobnosti (za obavljanje relevantnih fizičkih ili mentalnih aktivnosti) i ličnih karakteristika pojedinaca koji odražavaju jedinstven lični stil (urođen ili stečen životnim iskustvom), a ta kombinacija doprinosi radnom učinku (Eraut, 1994). One se ne usmeravaju na sam rezultat, već na način na koji je rezultat postignut, te su stoga sastavni deo ličnog plana razvoja profesionalaca.

U polju socijalnog rada kompetencije se razumeju kao rezultat specifičnih znanja, veština i vrednosti koje je student, odnosno profesionalac sposoban da pokaže u konkretnom okruženju prakse. One se ogledaju u pogledu „ispunjavanja zahteva prakse; integrisanja vrednosti socijalnog rada; sticanja i primene znanja; reflektovanja i kritičke analize sopstvene prakse; i prenosa znanja, veština i vrednosti u praksu“ (Central Council for Education and Training in Social Work – CCETSW, 1995: 17). To je sposobnost da se relevantno znanje, vrednosti i veštine „kritički analiziraju, evaluiraju i primene“, i to u konkretnim oblastima i zadacima (Care Council for Wales, 1993: 3). Obuhvata i korišćenje znanja, vrednosti i veština korisnika i osoba koje su značajne za korisnika, grupe i zajednice o njihovoj jedinstvenoj situaciji i potrebama (Trevithick, 2005).

Pošto je sam koncept ili model kompetentnosti zasnovan na opisu konkretnih očekivanih ponašanja koja služe radniku i poslodavcu za merenje izvedbe i razvoj planova rada i razvoja, ovaj koncept je u socijalnom radu bio osporavan sa različitih stanovišta. Neki autori su izražavali zabrinutost da se na taj način kompleksna delatnost socijalnog rada fragmentizuje i svodi na tehniku (Barnett, 1994), te da naglasak na vidljivo ponašanje socijalnih radnika zanemaruje značaj kvaliteta interakcije (Lymbery, 2003; Trevithick, 2005). Ima i zapažanja da je standardizovana praksa socijalnog rada „antiteza dubinskim objašnjenjima, profesionalnom integritetu i kreativnoj praksi“ (Howe, 1996:92), i da je u pitanju posledica ekspanzije korporativnog menadžerstva, a ne rezultat autonomnog razvoja profesije (Nellis, 1996).

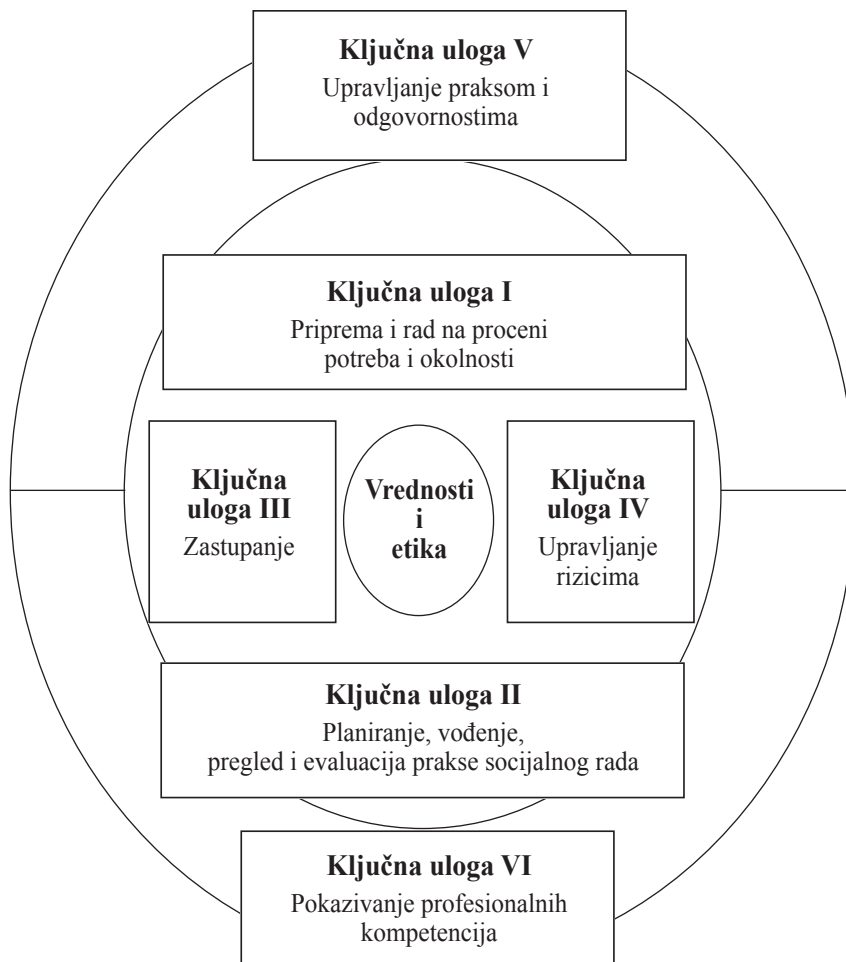
Većinu ovih argumenata efektno je osporio O’Hagan (2007), ukazujući na kompleksnost konstrukta kompetencija koji se oslanja na vrednosti i etiku u sticanju i integrisanju znanja i veština u obrazovanju za reflektivnu praksu socijalnog rada u promenljivim i neizvesnim okolnostima. Nesumnjivo je da delotvornost socijalnog rada zahteva znatno više od tehničke primene procedura koje imaju vidljive ishode. Etička komponenta takođe znači da je neophodno da se razmotre osećanja, mišljenja i odnosi. Brojni korisnici usluga smatraju da one jesu ili nisu bile uspešne prvenstveno na osnovu uspostavljenog odnosa sa socijalnim radnikom, te su u pitanju subjektivni kriterijumi. To svakako ne znači da ne treba pratiti pokazatelje izvedbe i ispunjenost standarda, već da treba uvažiti da, osim objektivnih faktora, postoje i imaju specifičnu težinu i složeni subjektivni faktori koji su znatno teže merljivi.

Pristupi koji su zagovarali definisanje kompetencija za praksu socijalnog rada ugrađeni su u nacionalne politike i obrazovne prakse brojnih zemalja, a regulaciona tela i stručna udruženja razvijaju, primenjuju ili promovišu standarde obrazovanja i prakse socijalnog rada u različitim oblastima (npr. Narey, 2014; Health nad Care Professions Council – HCPC, 2012; Quality Assurance Agency for Higher Education – QAAHE, 2008; American Board of Examiners in Clinical Social Work – ABECWSW, 2002).

Pri izradi standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji, opredelili smo se za pristup prema kome standardi regulišu sticanje suštinskih kompetencija za sve socijalne radnike i da treba da predstavljaju osnovu za procenu

kompetencija u okruženju prakse. Prema dokumentu Regulatornog saveta za profesiju socijalnog rada (Training Organisation for Personal Social Services – TOPSS, 2002; O’Hagan, 2007), standardi su uobličeni oko 6 ključnih uloga socijalnih radnika koje smo koristili kao osnovu za definisanje standarda i kompetencija.

Slika 2. Ključne uloge socijalnog radnika (TOPSS, 2002)

Ključne uloge socijalnih radnika u Nacionalnim profesionalnim standardima u Engleskoj (TOPSS 2002), koje su korišćene kao okosnica za razvoj standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika, su sledeće:

- I. Priprema se za rad sa pojedincima, porodicama, pružaocima nege, grupama i zajednicama, procena potreba i okolnosti.
- II. Planiranje, sprovođenje, pregled i evaluacija socijalnog rada sa pojedincima, porodicama, pružaocima nege, grupama i zajednicama i drugim profesionalcima.
- III. Podrška korisnicima da predstavljaju i zastupaju svoje potrebe, stavove i okolnosti.
- IV. Upravljanje rizicima vezanim za pojedince, porodice, pružaoce nege, zajednice, grupe, sebe i kolege.
- V. Upravljanje i odgovornost, pod supervizijom i uz nadzor i podršku, za sopstvenu praksu socijalnog rada.
- VI. Pokazivanje profesionalnih kompetencija u praksi socijalnog rada.

Nivoi kompetencija

Skorašnje aktivnosti u Velikoj Britaniji dovele su do razvoja Okvira za profesionalnu osposobljenost (*Professional Capabilities Framework*), što je inicijativa Odbora za reformu socijalnog rada (The Social Work Reform Board, 2010; The College of Social Work, 2012). Tremin 'osposobljenost' se odnosi na studente, praktičare i zaposlene, čiji profesionalni razvoj, pored kompetentnosti u različitim oblastima, podrazumeva kontinuirano učenje i razvoj tokom cele karijere.

Profesionalna osposobljenost je određena kao „integracija veština, znanja, ličnih kvaliteta i razumevanja koje se koristi na prigodan i delotvoran način – ne samo u poznatom ili uskom specijalizovanom kontekstu, već i kao odgovor na nove i promenjive okolnosti“. Veštine, znanja i osobine u aktivnostima profesionalca kombinuju se sa etičkom komponentom koja u profesionalnu praksu integriše znanja iz kulture, vrednosti i društvenu osvešćenost. Ova inicijativa je naglasila i značaj reflektivne prakse, intervencija zasnovanih na dokazima i posvećenost celoživotnom učenju. Okvir je obezbedio strukturu i kriterijume za razvoj karijere od studenata socijalnog rada, kroz kontinuirani profesionalni razvoj, do glavnog (*principal*) socijalnog radnika. Razvijeni su specifični kriterijumi za razvoj karijere u sledećim oblastima:

1. profesionalizam,
2. vrednosti i etika,

3. različitosti,
4. prava, pravda i ekonomsko dobrostanje,
5. znanje,
6. kritička refleksija i analiza,
7. intervencije i veštine,
8. kontekst i organizacija,
9. profesionalno vođstvo.

Za svaki od pet nivoa profesionalnog razvoja, (1) student na praksi i pripravnik; 2) socijalni radnik; 3) iskusni socijalni radnik; 4) profesionalni edukator socijalnog rada, napredni praktičar socijalni radnik, menadžer socijalnog rada; 5) strateški edukator socijalnog rada, glavni socijalni radnik, strateški menadžer socijalnog rada, definisani su kriterijumi za osposobljenost po navedenim oblastima. Okvir za profesionalnu osposobljenost nije ukinuo niti izmenio Nacionalne minimalne standarde (TOPSS, 2002), a imao je izvestan uticaj na novousvojene Standarde stručnosti za socijalne radnike Saveta za zdravstvene i profesije socijalnog staranja u Velikoj Britaniji (*Standards of Proficiency for Social Workers*, The Health and Care Professions Council – HCPC, 2012).

Na osnovu više dokumenata i primera (Trevithick, 2012; The Social Work Reform Board 2010; ABECSW, 2002), tokom izrade standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji razvijeni su i primenjeni sledeći nivoi i vrste kompetencija, praktičnih ponašanja i veština:

- **Osnovni nivo** – fundamentalne sposobnosti, ponašanja i veštine koje u osnovni potencijal treba da ima svaki diplomirani student socijalnog rada, a koje do punog izražaja dolaze nakon obavljenog pripravničkog staža. Sposobnost za timski i samostalan rad uz supervizijsku podršku.
- **Napredni nivo** – sposobnosti, ponašanja i veštine za prevladavanje složenijih situacija i okolnosti. Obično zahteva višegodišnje praktično iskustvo i dodatne edukacije i usavršavanja u jednoj ili više oblasti. Podrazumeva i sposobnost za samostalan rad i mentorstvo, primanje i pružanje supervizijske podrške.
- **Specijalizovani nivo** – sposobnosti, ponašanja i veštine za rad sa partikularnim, multiproblemskim i tvrdokornim problemima i situacijama. Obično zahteva višegodišnje praktično iskustvo u određenoj specijalizovanoj oblasti, dodatne i specijalizovane edukacije, sposobnost za organizovanje i vođenje supervizijskog procesa u teškim i složenim okolnostima, rukovođenje projektima na mezo i makronivou, razvoj inovativne prakse i sl.

Generičko i specifično, opšte i specijalističko u socijalnom radu

Diskusije o odlikama, odnosima i specifičnostima opšte i specijalističke prakse u socijalnom radu započele su pre više od pola veka (Heus and Pincus, 1986; Bartlett, 1970; Hollis and Taylor, 1951). Kako se opšte može povezati sa eklektizmom i uopštenim nespecifičnim znanjem 'o svemu pomalo, ni o čemu posebno', a specijalističko znanje sa ekspertizom, postoji opasnost da se opšta ili generička praksa socijalnog rada ne razmatra kao profesionalna zbog svoje eklektičke osnove. Zapravo, opšte i specijalističko znanje u socijalnom radu podrazumevaju različitu vrstu ekspertize. Opšta praksa socijalnog rada odnosi se na uobičajenu i zajedničku osnovu svih oblika prakse, koja je prisutna u radu nezavisno od načina rada, vremena i mesta u kome se ona odvija. Zajedničku osnovu prakse socijalnog rada među prvima je definisala Harijet Barlet (1970), kao „koncepte, generalizacije i principe vezane za znanja, vrednosti i intervencije“ (str.129).

Do početka sedamdesetih godina XX veka koncept socijalnog funkcionisanja predstavljao je integrativni okvir za praksu rada na slučaju, grupnog rada, rada u zajednici u oblasti zaštite dece, mentalnog zdravlja i sl. Do zaokreta je došlo uvođenjem systemske teorije koja je delovala kao ujedinjujuća sila za razvoj integralnih metoda socijalnog rada (Milosavljević, 2009). Tada je socijalni rad konceptualizovan kao planirana promena a ne individualna terapija, gde se fokus pomera na interakciju između ljudi i okruženja. Individualni korisnik nije samo 'objekt' već i subjekt promene, a intervencije koje vode promeni mogu da se usmeravaju i na ostale komponente sistema.

Razmatranja o tome šta predstavlja specijalistička praksa u socijalnom radu su sveprisutna i raznolika. Neki autori (npr. Horwath and Shardlow, 2003) vide socijalni rad kao delatnost sa puno područja, koja su određena uzrastom, korisničkom grupom, prirodom problema, metodskom oblašću, setingom (bolnica, škola, sud, socijalne službe) i sl., dok specijalista ovladava detaljnije jednom oblašću, slično npr. specijalizacijama u medicini. Specijalizacijama se nekad označava praksa vezana za određene oblasti, npr. zaštita dece, mentalno zdravlje, maloletničko pravosuđe. Ovaj termin je ostao nedovoljno definisan u aktuelnim oblastima prakse (Doel and Shardlow, 2005; Fuller and Tulle-Winton, 1996).

Tokom izrade Standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji, iskristalisano je stanovište da je na aktuelnom nivou prakse i kao osnova za obrazovanje profesionalaca, koji će započeti svoje karijere u trećoj i četvrtoj godini XXI veka, potrebno razuditi standarde u nekoliko oblasti. Stoga je razvijeno uverenje da je, na osnovu prethodno usvojenih **Ishoda učenja**, neophodno izraditi i usaglasiti **Opšte standarde i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika**. Opšti standardi služe kao osnovni okvir i norme u oblasti usvajanja znanja i veština socijalnog rada, i to kako u oblasti formalnog obrazovanja socijalnih radnika, tako i

u oblasti celoživotnog učenja. Na tragu Globalnih standarda za obrazovanje socijalnih radnika (IFSW i IASSW, 2004), Opšti standardi su organizovani u dva dela:

I deo: Standardi za visokoškolsku ustanovu za obrazovanje socijalnih radnika, gde je definisano šest standarda, koji se prvenstveno tiču: svrhe obrazovanja, odgovornosti ustanove i studenata socijalnog rada; pitanja strukture, administracije, upravljanja i resursa; nastavnog osoblja; korskih predmeta; kurikuluma, kulturne i etničke različitosti i rodne ravnopravnosti.

II deo: Standardi i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika, gde je razvijeno sedam standarda:

1. temeljno razumevanje i posvećenost vrednostima i etici socijalnog rada,
2. pripremljenost za profesionalnu praksu sa različitim pojedincima, porodicama, grupama i zajednicama u raznovrsnim kontekstima,
3. primena znanja iz raznovrsnih disciplina i izbor delotvornih intervencija u okviru ljudskih prava i socijalne pravde,
4. analiza politika koje utiču na živote ljudi i društvenih grupa, sistemski pristup u uočavanju i rešavanju problema, učešće u planiranju i evaluaciji programa i mera socijalne politike,
5. primena znanja iz istraživanja radi informisanja i unapređivanja prakse i učešće u istraživanjima u kojima su izneti osnovni problemi i potrebe prakse,
6. rad sa različitostima i pokazivanje poštovanja za kulturne različitosti, i
7. posvećenost celoživotnom učenju i usavršavanju.

Pored opštih standarda, tim Odeljenja za socijalnu politiku i socijalni rad Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu opredelio se da razvije standarde i za četiri posebne oblasti prakse, kao i standarde za praktičnu obuku koja je nezaobilazna i nezamenjiva u sticanju znanja za socijalni rad. Tako su razvijeni i standardi u sledećim oblastima:

1. Standardi i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika za rad sa decom i mladima;
2. Standardi i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika za rad sa odraslima i starima;
3. Standardi i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika u oblasti mentalnog zdravlja;
4. Standardi i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika za rad sa siromašnima;
5. Standardi praktične obuke u obrazovanju socijalnih radnika.

Ovo opredeljenje svakako ima svojih manjkavosti i bilo je moguće i drugačije definisati oblasti za izradu standarda. Izrada ovih standarda u Srbiji predstavlja pionirski pokušaj, te smo nastojali da obuhvatimo dve velike grupe korisnika – decu i mlade i odrasle i stare, i da definišemo i profilishemo metodске, problemske, etičke, organizacione i druge posebnosti u radu sa njima.

Kako je socijalni rad u mentalnom zdravlju veoma specifična, zahtevna, a u Srbiji nedovoljno razvijena i prepoznata delatnost, opredelili smo se da je bliže definišemo. Istovremeno, naša nastojanja su pratila i savremene politike deinstitutionalizacije i razvoja mentalnog zdravlja u zajednici koje je teško dostižno bez razvijene prakse socijalnog rada (Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community-based Care, 2012; Strategija zaštite mentalnog zdravlja u Republici Srbiji, 2007).

Rad sa siromaštvom i siromašnima uobičajeno se razmatra kao oblast u kojoj socijalni rad ima specifičnu ekspertizu i iskustvo. Razvoj omoćavajuće i antipotčinjavajuće prakse i njeno teorijsko promišljanje postavili su pitanja siromaštva i rada sa siromašnima na novi način. Više autora i međunarodnih organizacija (npr. Ingram, 2014; Social Work Reform Board, 2010; Strier and Binyamin, 2010; Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD, 2009) je u skorije vreme ukazivalo na potrebu preispitivanja znanja o siromaštvu i praktičnih pristupa socijalnog rada u ovoj oblasti, kao i na ulogu socijalnog rada u ostvarivanju ljudskih prava, socijalne pravde i društvene promene.

Izrada standarda za praktičnu obuku se lako nametnula kao zadatak, jer u oblasti praktične obuke u Srbiji za brojna zanimanja postoje nedorečenosti, nejasnoće, manjkavosti, te administrativne i socijalne barijere koje ometaju uspešno uvođenje studenata i početnika u praksu. Uvidi u istorijsku i aktuelnu uporednu praksu govore u prilog stanovištu da se ovom pitanju u socijalnom radu oduvek posvećivala posebna pažnja. Jedan od najvećih izazova za sve nastavnike koji obrazuju socijalne radnike je da osposobe studente da razviju odgovarajuću osnovu za uspostavljanje budućih odnosa u procesu supervizije. Student socijalnog rada treba da započne proces prepoznavanja i odgovaranja na dve važne oblasti unutar supervizijskog procesa: kako da integriše teoriju i praksu u svoj rad, i kako da odgovara na dinamiku moći u supervizijskom procesu (Watson and West, 2006; Doel and Shardlow, 2005). Aktivan odnos studenata prema ovim pitanjima takođe pomaže početnicima da modeliraju sopstveni odnos prema korisnicima i obezbede da su oni aktivno uključeni u razvijanje rešenja za sopstvene teškoće. Praktična obuka se i istorijski i danas smatra sastavnim i nezaobilaznim delom obrazovanja socijalnih radnika, i to od početka do završetka studija, tokom pripravničkog staža, a i kasnije u okviru strukturiranog celoživotnog učenja i profesionalnog razvoja (npr. Council on Social Work Education – CSWE, 2012; Doel, 2010; Lishman, 2007).

Pogled u budućnost

Definisani ishodi učenja, kao i standardi i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji treba da posluže kao osnova za izradu programa obrazovanja i za izradu Nacionalnog okvira kvalifikacija i zanimanja. Stoga je u formulisanju, oblikovanju, unapređivanju, usvajanju i diseminaciji izuzetno značajna uloga profesionalnih udruženja koja okupljaju socijalne radnike i to prvenstveno društva socijalnih radnika.

Kako je u toku javna rasprava o Nacrtu zakona o regulisanim profesijama i priznavanju profesionalnih kvalifikacija⁷, ova inicijativa ima poseban značaj. Naime, u sklopu pridruživanja Evropskoj uniji, Srbija se obavezala da **reguliše minimalne uslove osposobljavanja** u Republici Srbiji za obavljanje sedam regulisanih profesija za koje je, prema propisima EU, predviđeno automatsko priznavanje profesionalnih kvalifikacija. Automatsko priznavanje je u prvom navratu predviđeno za sledeće profesije – doktor medicine, doktor dentalne medicine, magistar farmacije, medicinska sestra opšte nege, babica, arhitekta i doktor veterinarske medicine. **Regulisane profesije** su zapravo profesionalne delatnosti kod kojih je obavljanje delatnosti uslovljeno posedovanjem određenih profesionalnih kvalifikacija, kao i delatnosti kojima se bave članovi stručnih organizacija sa profesionalnim nazivom.⁸ Nesumnjivo je važno da socijalni rad bude jedna od regulisanih profesija u Srbiji, kao što je to danas u faktički svim zemljama EU, te ovi standardi predstavljaju solidnu osnovu za izradu kriterijuma za regulisanje profesije socijalni radnik.

Tokom izrade standarda i konsultacija bilo je predloga i pokušaja da se izradi i posebna grupa standarda za obrazovanje socijalnih radnika za rad sa osobama sa invaliditetom, i ova korisna inicijativa je ostala za budućnost. Rad na opštim i predloženim posebnim grupama standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji smatramo započetim poslom koji je u jednom trenutku zaokružen nakon širokog konsultativnog procesa, a nikako zatvorenim i isključivim.

U nastavku publikacije biće prikazani usaglašeni ishodi učenja na nivou osnovnih (četvorogodišnjih) i master (petogodišnjih) studija socijalnog rada, opšti i pet posebnih grupa standarda. Takođe, publikacija sadrži i prevod usaglašanih ishoda učenja i opštih standarda i kompetencija za obrazovanje socijalnih radnika na engleski jezik.

⁷ Javna rasprava o Nacrtu zakona o regulisanim profesijama i priznavanju profesionalnih kvalifikacija se odvijala u periodu januar – mart 2016. godine.

⁸ Videti npr. <http://www.euractiv.rs/srbija-i-eu/6815-poeo-skrining-za-poglavlje-3->; <http://www.mpn.gov.rs/javna-rasprava-o-nacrtu-zakona-o-regulisanim-profesijama-i-pri-znavanju-profesionalnih-kvalifikacija/>, posećeno 12.02. 2016)

Literatura

- American Board of Examiners in Clinical Social Work (ABECSW) (2002). Professional Development and Practice Competencies in Clinical Social Work: A Position Statement of the ABECSW; <https://www.abecsw.org/images/Competen.pdf>, posećeno 15.06.2014.
- Atherton J. S. (2003). *Learning and Teaching: Bloom taxonomy*; <http://www.learningandteaching.info/learning/bloomtax.htm>, posećeno 14.05.2014.
- Barker, R. L. (2013). *The Social Work Dictionary*, 6th edn. Washington, DC: National Association of Social Work Press.
- Barnett, R. (1994). *The Limits of Competence: Knowledge, Higher Education and Society*. Buckingham: Open University Press.
- Bartlett, H. (1970). *The Common Base of Social Work Practice*. Washington DC: National Association of Social Workers.
- Beckett, C. and Horner, N. (2016). *Essential Theory for Social Work Practice*. 2nd Revised edition. London: Sage Publications.
- Bisman, L. (2004). Social work values: the moral core of the profession. *British Journal of Social Work*, 34: 109–23.
- Bloom, B.S. (Ed.). (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals*: New York; Toronto: Longmans. Green.
- Care Council for Wales (2003). National Occupational Standards. Available at: www.ccwales.org.uk
- Central Council for Education and Training in Social Work (1995). *Rules and Requirements for the Diploma in Social Work*, CCETSW Paper 30, rev. edn. London: CCETSW.
- Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community-based Care (2012). *Mapping Exclusion, Institutional and community-based services in the mental health field in Europe*. Mental Health Europe, European Expert Group on the Transition from Institutional to Community-based Care; www.deinstitutionalisationguide.eu, posećeno 30.06.2014.
- Council on Social Work Education (CSWE) (2012). *Social Work Practice, Education, and Educational Policy and Accreditation Standards*; <http://www.cswe.org/File.aspx?id=13780>, posećeno 23.05.2014.
- Cox, D. and Pawar, M. (2006). *International Social Work: Issues, Strategies, and Programs*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Cronin, M., Mama, R. S., Mbugua, Ch., Mouravieff-Apostol, E. (2006). Social Work and the United Nations. In H. Nigel (Ed.), *Social Work: Making a Word of Difference, social work around the world IV in the year of IFSW's 50th jubilee*. Berne, Switzerland: International federation of social workers and Fafo, pp. 209–224.
- Department of Health and Department for Education and Skills (2006). *Options for Excellence: Building the Social Care Workforce of the Future*. London: Department of Health.
- Doel, M. and Shardlow, S. M. (2005). *Modern Social Work Practice* Ashgate: Aldershot.
- Doel, M. (2010). *Social Work Placements: A Traveller's Guide*. London: Routledge.

- Dominelli, L. (1998). Anti-Oppressive Practice in Social Work. In Adams, R., Dominelli, L. and Payne, M., *Social Work: Themes, Issues and Critical Debates*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Dreyfus, S. E. and Dreyfus, H. L. (1980). A Five-Stage Model of the Mental Activities Involved in Directed Skill Acquisition. Washington, DC: Storming Media.
- Drury Hudson, J. (1997). A model of professional knowledge for social work. *Australian Social Work*, 50(3): 35–44.
- Eby, M.A. (2000). Understanding Professional Development. In A. Brechin, H. Brown and M. A. Eby (Eds.), *Critical Practice in Health and Social Care*. Buckingham: Open University.
- Eraut, M. (1994). *Developing Professional Knowledge and Competence*. London: Routledge.
- Finlay, L. (2008). Reflecting on 'Reflective practice'. Practice-based Professional Learning Centre, PBPL paper 52; [http://www.open.ac.uk/opencetl/files/opencetl/file/ecms/web-content/Finlay-\(2008\)-Reflecting-on-reflective-practice-PBPL-paper-52.pdf](http://www.open.ac.uk/opencetl/files/opencetl/file/ecms/web-content/Finlay-(2008)-Reflecting-on-reflective-practice-PBPL-paper-52.pdf), posećeno 10.012.2016.
- Fook, J. (2002). *Social Work, Critical Theory and Practice*. London: Sage.
- Fook, J., White, S. and Gardner, F. (2006). Critical reflection: a review of contemporary literature and understandings. In S.White, J.Fook and F.Gardner (Eds.), *Critical reflection in health and social care*. Maidenhead, Berks: Open University Press.
- Fuller, R. and Tulle-Winton, E. (1996). 'Specialism, Genericism and Others: does it make a difference? A study of social work services to elderly people'. *British Journal of Social Work*, 26(5): 679–98.
- Health nad Care Professions Council (HCPC) (2012). *Standards of Proficiency: Social Workers in England*; <https://www.hcpc-uk.org/assets/documents/10003B08Standardsofproficiency-SocialworkersinEngland.pdf>, posećeno 28.01.2014.
- Heus, M. and Pincus, A. (1986). *The Creative Generalist: a guide to social work practice*. Barneveld WI: Micamar.
- Hokenstad, M. and Midgley, J. (1997). Issues in International Social Work: Global Challenges for a New Century. Washington, DC: NASW Press.
- Hollis, E.V. and Taylor, A.L. (1951). *Social Work Education in the United States*. New York: Columbia University Press.
- Holosko, M. J. (2003). The History of the Working Definition of Practice. *Research on Social Work Practice* 13, pp. 271–283.
- Howarth, J. and Shardlow, S.M. (Eds.) (2003). *Making Links across Specialisms: Understanding Modern Social Work Practice*. Exeter: Russell House.
- Howe, D. (1987). *An Introduction to Social Work Theory: Making Sense in Practice*. London: Arena.
- Howe, D. (1996). Surface and depth in social-work practice. In N. Parton (Ed.), *Social Theory, Social Change and Social Work*. London: Routledge.
- Hussein, S. (2011). Social Work Qualifications and Regulation in European Economic Area (EEA). General Social Care Council and Skills for Care & Development.

- <http://www.kcl.ac.uk/sspp/policy-institute/scwru/pubs/2011/hussein2011eea.pdf>, posećeno 21.03.2014.
- International Council on Social Welfare, About ICSW; <http://www.icsw.org/index.php/about-icsw>, posećeno 21.05.2015.
- International Federation of Social Workers (IFSW) (1994). *Human Rights and Social Work*. Berne: IFSW.
- International Federation of Social Workers (IFSW) (2012). *Indigenous peoples*; <http://ifsw.org/policies/indigenous-peoples>, posećeno 11.02.2016.
- International Federation of Social Workers (IFSW) (2012). *Definition of Social Work*; <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>, posećeno 05.07.2014.
- International Federation of Social Workers IFSW (2014). *Proposed global definition of social work*; <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>, posećeno 05.07.2014.
- Ingram, D. (2014). *Poverty Knowledge, Coercion, and Social Rights: A Discourse Ethical Contribution to Social Epistemology*. Philosophy: Faculty Publications and Other Works. Paper 9; http://ecommons.luc.edu/philosophy_facpubs/9, posećeno 12.04.2013.
- International Association of Schools of Social Work and International Federation of Social Workers (2004). *Global Standards for Social Work Education and Training*. IASSW and IFSW; http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_65044-3.pdf, posećeno 12.03.2014.
- Koprowska, J. (2010). *Communication and Interpersonal Skills in Social Work*, 3rd edn. Exeter: Learning Matters.
- Lalević, M. (1972). *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskog jezika*. Beograd: Leksikografski zavod Sveznanje.
- Lishman, J. (ed.) (2007). *Handbook for Practice Learning in Social Work and Social Care*. 2nd edition. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Lishman, J. (2009). *Communication in Social Work*, 2nd edn. Basingstoke: Macmillan/BASW.
- Lorenz, W. (2001). Social work in Europe – Portrait of a diverse professional group. In Hesse, S. (Ed.), *International Standard Setting of Higher Social Work Education*. Stockholm University, Stockholm Studies of Social Work.
- Lymbery, M.E.F. (2003). Negotiating the contradictions between competence and creativity in social work education, *Journal of Social Work*, 3(1): 99–117.
- Moss, B. (2008). *Communication Skills for Health and Social Care*. London: Sage.
- Milosavljević, M. (2009). *Osnove nauke socijalnog rada*. Banja Luka: Filozofski fakultet Banja Luka.
- Milosavljević, M. i Jugović, A. (2009). *Izvan granice društva; Savremeno društvo i marginalizovane grupe*. Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Munro, E. (2011). *The Munro Review of Child Protection: Final Report – A Child-Centred System* (Cm 8062). London: The Stationery Office.
- Narey, M. (2014). Making the education of social workers consistently effective. Report of Sir Martin Narey's independent review of the education of children's social workers; www.gov.uk/government/publications, posećeno 30.04.2014.

- Nellis, M. (1996). Probation Training: The Links with Social Work. In T. May and A.A. Vass (Eds.), *Working with Offenders*. London: Sage.
- O'Hagan, K. (2007). Competence: an enduring concept? In Kieran O'Hagan (Ed), *Competence in Social Work Practice: A Practical Guide for Students and Professionals*. Second edition: London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, pp. 11–31.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) (2009). *Promoting Pro-Poor Growth: Employment and Social Protection*. OECD.
- Osmond, J. and O'Connor, I. (2006). Use of theory and research in social work practice: implications for knowledge-based practice. *Australian Social Work*, 59, 1: 5–19.
- Pawson, R., Boaz, A., Grayson, L., Long, A. and Barnes, C. (2003). *Types and Quality of Knowledge in Social Care*. SCIE Knowledge Review #7. Bristol: Policy Press.
- Payne, M. (2005). *Modern Social Work Theory*, 3rd edn. Basingstoke: Macmillan.
- Pollack, D. (2007). Social workers and the United Nations: Effective advocacy strategies. *International Social Work* 50(1): 113–119.
- Quality Assurance Agency for Higher Education (QAAHE) (2008). *Subject Benchmark Statement for Social Work*; <http://www.qaa.ac.uk/academicinfrastructure/benchmark/statements/socialwork08>, posećeno 12.02.2016.
- Quinn, F.M. (2000). Reflection and reflective practice. In C. Davies, L. Finlay and A. Bullman (Eds.), *Changing practice in health and social care*. London: Sage.
- Ramsay, R. (1988). Is social work a profession? A 21st century answer to a 20th century question. Futurist paper projected as a presentation at the 100th anniversary of the Canadian Association of Social Workers, Ottawa.
- Reynolds, M. (1998). Reflection and Critical Reflection in Management Learning. *Management Learning*, 29(2): 183–200.
- Rezolucija o socijalnoj zaštiti Savezne Skupštine (1970). *Službeni list SFRJ*, br. 20/1970.
- Rutgers University Center for International Social Work (2008). *Social Work Education and the Practice Environment in Europe and Eurasia*. Social Transition Team in the Bureau for Europe and Eurasia, USAID; http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnadm298.pdf, posećeno 12.03.2014.
- Sheldon, B. and Macdonald, G. (2009). *A Textbook of Social Work*. London: Routledge.
- Sheppard, M. (1995). Social work, social science and practice wisdom. *British Journal of Social Work*, 25: 265–94.
- Shulman, L. (1999). *The Skills of Helping Individuals, Families, Groups and Communities*, 4th edn. Itasca, IL: Peacock.
- Smalley, R.E. (1967). *Theory for Social Work Practice*. New York: Columbia University Press. *Standards for Social Work*. Leeds: TOPSS.
- Strategija zaštite mentalnog zdravlja (2007). *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 8/2007. <http://www.zdravlje.gov.rs/tmpmz-admin/downloads/zakoni1/Strategija%20Razvoja%20Zastite%20Mentalnog%20Zdravlja.pdf>, posećeno 30.06.2014.

- Strier, R. and Binyamin, S. (2010). Developing Anti-Opressive Services for the Poor: A Theoretical and Organisational Rationale. *British Journal of Social Work*, 40, 1908–1926.
- The College of Social Work (2012). *Professional Capabilities Framework*; <https://www.basw.co.uk/pcf/>, posećeno 15.12.2015.
- The European Communities (2007). (Recognition of Professional Qualifications) Regulation 2007, Statutory Instrument, No 2781.
- The Social Work Reform Board (2010). Overarching professional standards for social Workers in England Building a safe and confident future; www.education.gov.uk/swrb, posećeno 24.05.2014.
- Training Organisation for Personal Social Services (TOPSS) (2002). *The National Occupational Standard of Social Work*. TOPSS UK Partnership.
- Trevithick, P. (2005). *Social Work Skills: A Practice Handbook*, 2nd edn. Maidenhead: Open University Press.
- Trevithick, P. (2012). *Social Work Skills and Knowledge: A Practice Handbook*. 3rd edn. Maidenhead: Open University Press.
- Watson, D. and West, J. (2006). *Social Work Process and Practice: Approaches, Knowledge and Skills*. New York: Palgrave Macmillan.
- United Nations (1950). *Training for social work: An international survey*. New York: United Nations Press.
- Zaviršek, D. (2005). You will teach them some, socialism will do the rest! The history of social work education 1945–1960. In Schilde, K. and Schulte, D. (Eds.), *Need and Care. Glimpses into the Beginnings of Eastern Europe's Professional Welfare*. Opladen: Barbara Budrich, 238–271.
- Žegarac, N. (2005). Veštine socijalnog rada. U Vidanović I., *Pojedinac i porodica: metode, tehnike i veštine socijalnog rada*. Beograd: Tiro-Erc.
- Žegarac, N. i Todorović, J. (ur.) (2015). *Obrazovanje u oblasti socijalnog rada i socijalne politike za XXI vek*. Niš: Univerzitet u Nišu.
- Žegarac, N. (2016). *Mapiranje praksi i radne snage u oblasti zaštite dece u Srbiji*. Beograd: Child Protection Hub, Centar za integraciju mladih.

Prof. dr Nevenka Žegarac
 Doc dr Natalija Perišić
 Prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović
 Prof. dr Jasna Hrnčić
 Prof. dr Miroslav Brkić
 Doc dr Jasna Veljković
 Ass MA Anita Burgund
 Ass MA Dragana Stanković
 Ass MA Marina Pantelić
 Ass Mr Jelena Vidojević

UDK 364-43-021.321:378.096

ISHODI UČENJA ZA STUDIJE SOCIJALNOG RADA

ISHODI UČENJA ZA STUDIJE SOCIJALNOG RADA		
	Osnovne studije (četvorogodišnje)	Master Socijalni rad (4+1 godina)
ZNANJE I RAZUMEVANJE	<p>Studenti treba da steknu znanja o</p> <ul style="list-style-type: none"> – osnovnim teorijama, principima, konceptima, metodama i pristupima u praksi socijalnog rada sa pojedincima, porodicama, grupama, zajednicama i organizacijama; – teorijama o ljudskom razvoju i ponašanju u socijalnom okruženju, diskriminaciji, nejednakostima, socijalnoj strukturi, socijalnim ustanovama i organizacijama, vulnerabilnosti i rezilijentnosti; – vrednostima i etičkim principima rada sa korisnicima, relevantnim nacionalnim i međunarodnim istraživanjima o praksi socijalnog rada i merama socijalne politike, kao i načinima sprovođenja istraživanja i načinima njihove najbolje primene u praksi; 	<p>Studenti treba da pokažu kritičko razumevanje</p> <ul style="list-style-type: none"> – društvenih pojava i procesa, socijalnih problema, socijalnog diverziteta i načina unapređenja socijalnog razvoja i promene; – pristupa socijalne akcije u delovanju na funkcionisanje sistema, strukturne i organizacione aspekte funkcionisanja društva, socijalnih grupa i zajednica; – socijalnog rada sa pojedincima, porodicama, grupama i zajednicama, organizacijama i agencijama koje se bave ljudskim potrebama i problemima; – etičkih aspekata prakse socijalnog rada, kao i primene etičkih principa u praksi socijalnog rada;

	<ul style="list-style-type: none"> – pristupima i metodama planiranja, implementacije i evaluacije usluga i programa. 	<ul style="list-style-type: none"> – metodologije(a) socijalnih istraživanja, naročito istraživanja u socijalnom radu i socijalnoj politici, uključujući kvalitativnu i kvantitativnu metodologiju; – ograničenja intervencija socijalnog rada.
PRIMENA ZNANJA	<p>Studenti treba da imaju sposobnost da primene stečena znanja i da mogu da</p> <ul style="list-style-type: none"> – pokažu kritičko poimanje profesije socijalnog rada u specifičnim okruženjima; – pokažu kritičko poimanje uticaja socijalno-strukturalnih nejednakosti, diskriminacije, socijalne i ekonomske nepravde u ljudskom funkcionisanju i razvoju; – saraduju sa profesionalcima iz drugih struka, na nivou ustanova, lokalnih zajednica i države; – primene praktične veštine i znanja potrebne za procenu i akciju (intervenciju) na mikro, mezo i makronivou, u svrhu razvojnih, protektivnih, preventivnih i/ili terapeutskih intervencija; – efektivno komuniciraju, procenjuju, intervišu, sakupljaju informacije iz različitih izvora, u svrhu unapređenja sopstvene prakse; – primenjuju vrednosti, etičke principe, znanja i veštine, prilikom identifikovanja, reagovanja i suprotstavljanja nejednakosti, socijalnoj, političkoj i ekonomskoj nepravdi; – koriste znanja iz različitih disciplina, u svrhu rešavanja problema, prevazilaženja nejednakosti, vulnerabilnosti i socijalnog isključivanja; – primene razumevanje kulturnog i etničkog diverziteta, kao i jednakosti između polova, u svojoj praksi. 	<p>Studenti treba da imaju sposobnost da primene stečena znanja da</p> <ul style="list-style-type: none"> – samostalno i grupno sprovede etična istraživanja, u svrhu kreiranja novih saznanja, na osnovu kojih će bolje razumeti socijalne probleme i potrebe, kao i da ih primene na planiranje usluga u budućnosti; – etično evaluiraju programe i intervencije u socijalnom radu; – primenjuju veštine akademskog pisanja, i to istraživačkih predloga i članaka, usmerenih kako prema stručnoj, tako i prema naučnoj javnosti; – analiziraju politike, programe i mere, na nivou ustanova, lokalnih zajednica i države, kako bi identifikovali planirane i neplanirane ishode politika, programa i mera, kao i pozitivne i negativne sinergije među njima; – prate i implementiraju inovacije u socijalnom radu; – koriste rezultate istraživanja kao osnov za preispitivanje i unapređenje prakse.

<p style="text-align: center;">ANALIZA I SINTEZA</p>	<p>Studenti treba da pokažu da poseduju veštine analize i sinteze, tako što će</p> <ul style="list-style-type: none"> – postupati u skladu sa znanjima, etikom i vrednostima socijalnog rada, u svojim odnosima sa ljudima koji imaju kompleksne potrebe; – biti u stanju da sakupe, utvrde prioritete, analiziraju i evaluiraju podatke i dokaze o proceni okruženja i definisanja socijalnih problema; – koristiti rezultate istraživanje prilikom zadovoljavanja potreba pojedinaca, grupa i zajednica u društvu, naročito vulnerabilnih grupa; – koristiti rezultate relevantnih nacionalnih i međunarodnih istraživanja za informisanje i evaluaciju prakse; – uspešno komunicirati, u svrhu razvijanja i održavanja uspešnih odnosa sa korisnicima, kolegama, kao i lokalnim, regionalnim, nacionalnim i međunarodnim organizacijama; – prezentovati informacije iz različitih izvora, u pisanoj i u usmenoj formi. 	<p>Studenti treba da pokažu da poseduju veštine kritičke analize i sinteze, tako što će</p> <ul style="list-style-type: none"> – tragati za informacijama iz različitih izvora, analizirati te informacije primenom koncepata i teorija relevantnih za socijalni rad i prezentovati rezultate opštoj, profesionalnoj i naučnoj javnosti, u pisanoj i u usmenoj formi.
<p style="text-align: center;">EVALUACIJA</p>	<p>Studenti treba da pokažu da poseduju ekspertizu u oblasti evaluacije, tako što će</p> <ul style="list-style-type: none"> – biti spremni na preispitivanje sopstvenog obrazovanja i načina na koje one na najbolje načine informišu rad u praksi; – planirati budući razvoj akademskih i stručnih znanja i obuka. 	<p>Studenti treba da pokažu da poseduju ekspertizu u oblasti evaluacije, tako što će</p> <ul style="list-style-type: none"> – biti spremni da prate i implementiraju inovativne programe i aktivnosti i podrže transfer i upotrebu rezultata; – razvijati i unapređivati postojeću komunikaciju sa kolegama i podržavati učenje i vezu nastave i prakse u socijalnom radu; – planirati svoj dalji profesionalni razvoj.

Prof. dr Nevenka Žegarac
Doc dr Natalija Perišić
Prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović
Ass MA Anita Burgund
Ass MA Marina Pantelić
Ass MA Dragana Stanković

UDK 364-43-021.321:378.096

OPŠTI STANDARDI I KOMPETENCIJE ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA

I.1. Standardi za visokoobrazovnu ustanovu za obrazovanje socijalnih radnika

Standard I.1.1

Sve obrazovne ustanove koje obrazuju socijalne radnike treba da **teže realizaciji ključnih svrha obrazovanja za ovu profesiju** i da imaju definisanu misiju, koja odražava etičke principe i vrednosti socijalnog rada. U statutu visokoškolske ustanove potrebno je naglasiti poštovanje prava i interesa studenata i obavezu njihove participacije u svim aspektima izvođenja studijskog programa.

Kriterijumi i procedure upisa studenata moraju biti jasno određene i poznate uz primenu afirmativnih mera. Obrazovne ustanove treba da imaju jasan stav o politikama jednakosti, naročito u oblasti pola, etniciteta, rase, invaliditeta ili bilo kog drugog oblika različitosti, kao i jezičku osetljivost relevantnu za praksu socijalnog rada u tom kontekstu. Manjinske grupe treba da imaju prioritet pri upisu, ukoliko nisu u dovoljnoj meri zastupljene u školi. Procedure pritužbi i žalbi moraju biti dostupne, jasno objašnjene svim studentima i sprovedene bez predrasuda.

Standard I.1.2

Program se implementira kroz **odvojenu jedinicu (fakultet, škola, odeljenje) koja ima jasan identitet unutar visokoškolske ustanove**. Obrazovna ustanova mora imati adekvatne prostorne resurse (slušaonice, čitaonice, računare, biblioteku) i mora promovisati razvoj kooperativnog, podržavajućeg i produktivnog radnog okruženja. Neophodno je da obrazovna ustanova održava veze sa

institucijama, organizacijama i korisnicima usluga koji su relevantni za ispunjenje misije i ciljeva.

Rukovodilac ili direktor koji se postavlja, po mogućstvu iz oblasti socijalnog rada, ima ulogu koordinatora i upravnika obrazovne ustanove. Njegov zadatak je da uspostavlja i održava veze sa saradnicima iz profesionalne zajednice i okruženjem. Sredstva u budžetu moraju biti dovoljna i održiva da bi bilo moguće ispuniti misiju i ciljeve obrazovne ustanove.

Standard I.1.3

Stručni kadar obrazovne ustanove treba da učestvuje u razvoju ključnih principa i misije, formulaciji ciljeva i očekivanih ishoda programa, kao i u svim drugim inicijativama date obrazovne ustanove, uz kontinuirani profesionalni razvoj. Obrazovne ustanove treba da teže ka edukovanju dovoljnog broja profesionalaca, koji imaju adekvatne kvalifikacije koje su definisane u profesiji socijalnog rada svake zemlje. Korske predmete iz a) domena profesije socijalnog rada, iz b) domena socijalnog radnika kao profesionalca, c) metode socijalnog rada, kao i d) paradigme profesije socijalnog rada, moraju da predaju kvalifikovani socijalni radnici.

Standard I.1.4

Korski predmeti koji obuhvataju predmete iz a) domena profesije socijalnog rada, iz b) domena socijalnog radnika kao profesionalca, c) metode socijalnog rada, kao i d) paradigme profesije socijalnog rada, treba da su univerzalno primenljivi, nezavisno od konkretnog okruženja u kome se sprovodi praksa socijalnog rada. To podrazumeva usvajanje sledećih znanja:

- koja se tiču različitih **domena socijalnog rada** (socijalne nejednakosti, opresija, diskriminacija, prepoznavanje razlike između ličnog životnog iskustva i ličnog vrednosnog sistema i prakse socijalnog rada; primena vrednosti, etičkih principa, znanja i veština socijalnog rada; znanja o poštovanju prava korisnika usluga; poznavanje političkog, ekonomskog, demografskog i kulturnog konteksta, itd.);
- o **područjima primene** socijalnog rada (u zaštiti dece, u maloletničkom pravosuđu, starateljskoj i porodično-pravnoj zaštiti, zaštiti osoba sa invaliditetom, radu sa odraslim osobama sa problemima u ponašanju, zaštiti starih i radu sa starima, u oblasti mentalnog zdravlja i zdravstva, inkluzivnog obrazovanja, rada sa migrantima i sl.);
- o **metodskim pristupima** i izboru odgovarajućeg metodskog pristupa u praksi, što obuhvata rad sa pojedincem, rad sa grupom, rad sa porodicom, rad sa zajednicom i rad sa organizacijama, kao i raznovrsne **veštine** za primenu ovih metodskih kompleksa;

- o **pristupima praksi**, što uključuje bihevioralističke, kognitivne, psihosocijalne pristupe usmerene ka klijentu, intervencije u krizi, pristupe usmerene na zadatak i faze promene (ciklus promene), i
- o **perspektivama prakse**, što obuhvata ekološku, feminističku, radikalnu i aktivističku, antipotčinjavajuće i antidiskriminacione perspektive, perspektive omoćavanja, prava deteta i prava mladih, perspektive pokreta osoba sa invaliditetom, antiejdzističku praksu i sl.

Visokoobrazovne institucije treba da definišu način izbora i uvođenja novih predmeta, prema kriterijumu lokalnih, regionalnih, nacionalnih i međunarodnih potreba i prioriteta.

Standard I.1.5

Kurikulum i metode u izvođenju nastave treba da obezbede očekivane ishode u obrazovanju socijalnih radnika. Praktična nastava i terenska praksa treba da budu regulisani u skladu sa obrazovnim ciljevima kako bi se obezbedila priprema za profesionalno bavljenje delatnošću socijalnog rada. Između institucija visokog obrazovanja i ustanova u kojima se praksa odvija treba da postoji stalna saradnja i partnerski odnos. Neophodno je obezbediti kvalifikovane iiskusne mentore koji treba da budu uključeni u razvoj kurikuluma i donošenje odluka o načinu izvođenja praktične nastave i terenske prakse i evaluaciji rada studenata. Kurikulum treba da razvija kritičko mišljenje kod studenata, otvorenost za nova iskustva i usvajanje novih koncepta, kao i posvećenost celoživotnom učenju.

Standard I.1.6

Obrazovna ustanova treba da obogaćuje obrazovni program **razmatranjem kulturnih i etničkih različitosti i rodno-osetljive analize**, kao i obezbeđivanjem praktične nastave i terenske prakse iz tih oblasti. Studenti moraju imati prilike da osveste sopstvene lične i kulturne vrednosti, uverenja, verovanja i tradicije i njihov mogući uticaj na razvijanje odnosa i rad sa različitim grupama ljudi.

Škola treba da teži suzbijanju stereotipa i predrasuda i ne sme da toleriše diskriminatorno ili rasističko ponašanje i da kod svojih studenata promoviše da se prema drugim ljudima ophode sa puno poštovanja i dostojanstveno, bez obzira na kulturna i etička uverenja te osobe. Nijedan student ne sme biti diskriminisan na osnovu rase, boje, kulture, etničkog porekla, jezika, političke orijentacije, roda, seksualne orijentacije, godina, bračnog statusa, fizičkog i socioekonomskog statusa. Studenti treba da budu edukovani o osnovnim ljudskim pravima koja su sadržana u međunarodnim dokumentima.

I.2. Standardi i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika

Standard I.2.1. Diplomirani socijalni radnik ima temeljno razumevanje i posvećenost vrednostima socijalnog rada i etike kojom se rukovodi profesionalna praksa.		
Kompetencije <i>nivo</i>	Indikatori <i>praktična ponašanja</i>	Veštine
<p>I.2.1.1.a Osnovni</p> <p>Sposobnost da deluje u skladu sa znanjem, vrednostima i etikom socijalnog rada u okviru ljudskih prava.</p> <p>Sposobnost da primeni i prenese znanja i principe etičke prakse u različitim područjima socijalnog rada.</p> <p>Sposobnost da razume kontekst prakse socijalnog rada na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou.</p> <p>I.2.1.2.a Napredni</p> <p>Sposobnost za kritičko mišljenje u okviru posvećenosti etičkoj praksi.</p> <p>Sposobnost da primeni i prenese znanja i principe etičke prakse u različitim područjima socijalnog rada sa osobama kod kojih vrši mentorsku ili supervizijsku funkciju.</p> <p>I.2.1.3.a Specijalistički</p> <p>Razvijene veštine uočavanja, analize, refleksije i rešavanja etičkih dilema i prevazilaženja situacija u praksi koje su vezane za etička pitanja. Razvijene veštine pomoći drugima da izbegnu etičke zamke, analiziraju i reše etičke dileme.</p>	<p>I.2.1.1.b Osnovni</p> <p>Postupanje u skladu sa kodeksom profesionalne etike; čuvanje autonomije, dostojanstva, privatnosti i poverljivosti, uz odgovarajuća, definisana ograničenja.</p> <p>Iskazivanje doživljaja identiteta kao profesionalni socijalni radnik.</p> <p>Izbegavanje dvojnih i višestrukih odnosa i postupanje u skladu sa profesionalnim kompetencijama i iskustvom.</p> <p>Primena dužnosti pružanja odgovarajuće usluge, dužnosti čuvanja privatnosti i poverljivosti i dužnosti informisanja i upozorenja.</p> <p>Ponašanje u skladu sa obavezama prema klijentima, profesiji i zajednici.</p> <p>I.2.1.2.b i I.2.1.3.b Napredni i specijalistički</p> <p>Prepoznavanje i promišljanje etičkih pitanja i postupanje na etički način.</p> <p>Mentorstvo i supervizija u izbegavanju etičkih zamki i rešavanju etičkih dilema.</p> <p>Učešće u stručnim telima koja razmatraju pitanja etike socijalnog rada.</p>	<p>I.2.1.1.c Osnovni</p> <p>Veštine uočavanja i rešavanja etičkih dilema.</p> <p>Veštine balansiranja između prava i rizika u donošenju odluka, profesionalnog rasuđivanja i odgovarajućeg korišćenja autoriteta.</p> <p>Veštine održavanja profesionalnih granica.</p> <p>Veštine dokumentovanja i pisanja.</p> <p>Veštine reflektivne i efektivne prakse.</p> <p>Kreativno korišćenje supervizije.</p> <p>I.2.1.2.c i I.2.1.3.c Napredni i specijalistički</p> <p>Mentorske i supervizijske veštine za organizovanje aktivnosti učenja u okruženju.</p>

Izvori znanja

Teorijsko

- a) Etika socijalnog rada.
- b) Teorije o ljudskom razvoju i ponašanju u socijalnom okruženju, diskriminaciji, nejednakostima, socijalnoj strukturi, društvenim institucijama i organizacijama, ranjivosti i rezilijenciji i njihovoj socijalnoj konstrukciji.
- c) Teorije o načinima na koji tradicije, kulture, religije i običaji utiču na ljudsko funkcionisanje i načinima na koji one mogu biti prepreka ili podsticaj za razvoj.

Empirijsko

- d) Znanja iz istraživanja o posledicama diskriminacije i socijalne nepravde.

Proceduralno

- e) Međunarodni i lokalni propisi koji regulišu prava korisnika.
- f) Kodeks profesionalne etike i drugi relevantni propisi.

Mudrost prakse

- g) Izbegavanje etičkih zamki, konflikta interesa i neodgovarajućeg korišćenja moći i profesionalnog autoriteta.

<p align="center">Standard I.2.2. Diplomirani socijalni radnik je pripremljen za profesionalnu praksu sa pojedincima, porodicama, različitim grupama i zajednicama i u raznovrsnim kontekstima.</p>			<p align="center">Veštine</p>
<p>Svrha standarda: Pripremljenost za neposrednu praksu sa raznovrsnim korisnicima i u raznovrsnim situacijama i okruženjima radi zadovoljavanja potreba, rešavanja problema, prevazilaženja rizika, izgradnje kapaciteta, jačanja otpornosti i punog učešća u društvu.</p>	<p align="center">Kompetencije nivo</p>	<p align="center">Indikator praktična ponašanja</p>	<p>I.2.2.1.a Osnovni Sposobnost izgradnje i održavanja odnosa, formiranja profesionalnog mišljenja i korišćenja autoriteta, procene, intervencije i evaluacije sa različitim pojedincima, porodicama, grupama, organizacijama i zajednicama. Sposobnost za bio-psiho-socijalnu procenu različitih grupa klijenata. Sposobnost da upravlja sopstvenim obimom posla. Sposobnost za rad u timu.</p> <p>I.2.2.2.a Napredni Sposobnost izgradnje i održavanja odnosa tokom procene, intervencije i evaluacije sa različitim klijentima u multiproblemskim okolnostima, kao što je rad sa korisnicima koje je teško uključiti ili koji izgledaju neresponsivno. Sposobnost procene potreba i izrade, implementacije i evaluacije programa razvoja ili izgradnje zajednice. Sposobnost za samostalno i timsko delovanje. Sposobnost za upravljanje službama koje pružaju usluge za ugrožene grupe.</p>
		<p>I.2.2.1.b Osnovni <i>Izgradnja odnosa</i> Sistematska priprema za rad sa pojedincima, porodicama, grupama, organizacijama i zajednicama; korišćenje empatije i drugih interpersonalnih veština; definisanje zajedničkog fokusa rada i očekivanih ishoda. <i>Procena</i> Prikupljanje, organizovanje i interpretacija podataka; procena snaga i teškoća; definisanje zajedničkih ciljeva intervencija; izbor odgovarajuće strategije intervencije. <i>Intervencija</i> Iniciranje aktivnosti za dostizanje ciljeva; implementiranje preventivnih aktivnosti koje unapređuju kapacitete klijenta; pomoć klijentu u rešavanju problema; olakšavanje teškoća koje se javljaju kod tranzicija i završetka rada.</p>	<p>I.2.2.1.c Osnovni Veštine kao sposobnost primene znanja o proceni, izgradnji odnosa i pomagačkom procesu, što obuhvata veštine pripreme i planiranja procene i intervjuja, umrežavanja, veštine efektivne komunikacije (predstavljanje, pokazivanje empatije i simpatije, postavljanje pitanja, parafraziranje, pojašnjavanje, refleksija, sumiranje, davanje i primanje povratne informacije, vođenje intervjuja u skladu sa utvrđenom svrhom). Veštine balansiranja prava i rizika, donošenja odluka, profesionalnog rasuđivanja i odgovarajućeg korišćenja autoriteta, kako bi se dostigli zajednički dogovoreni ciljevi socijalne podrške unutar razvojne, zaštitne, preventivne ili terapijske intervencije. Organizacione sposobnosti i veštine prioritizacije sopstvenog posla.</p>

<p><u>I.2.2.3.a Specijalistički</u></p> <p>Rad u situacijama koje zahtevaju specijalistička znanja, kao što su savetovanje u posebnim okolnostima ili porodična terapija, posedovanje veština za rad sa multiproblemskim porodicama i kompleksnim problemima i situacijama.</p>	<p><u>Evaluacija</u></p> <p>Kritička analiza, monitoring i evaluacija intervencija.</p> <p><u>Upravljanje</u></p> <p>Postavljanje prioriteta. Upravljanje vremenom. Upravljanje obimom sopstvenog posla.</p> <p><u>I.2.2.2.b Napredni</u></p> <p>Razvijene osnovne veštine, sposobnost primene različitih modela i rad u kompleksnim i multiproblemskim situacijama, relativna samostalnost u odlučivanju i pružanju usluga. Obezbeđenje mentorske i supervizijske podrške profesionalcima sa manje iskustva. Upravljanje resursima. Upravljanje rizikom. Upravljanje ljudskim resursima. Upravljanje komunikacijama. Upravljanje troškovima. Upravljanje kvalitetom.</p> <p><u>I.2.2.3.c Specijalistički</u></p> <p>Primena specijalizovanih znanja i pružanje specijalističkih usluga, sa specifičnim grupama korisnika. Obezbeđenje supervizijske podrške u kompleksnim i multiproblemskim situacijama.</p>	<p><u>I.2.2.2.c i I.2.2.3.c Napredni i specijalistički</u></p> <p>Pored razvijenih osnovnih veština, veštine motivacionog intervjuisanja; rada na prevazilaženju otpora, rada sa agresivnim i nasilnim klijentima; veštine interpretacije; pregovaranja; medijacije; obezbeđenja zaštite i kontrole; Razvijene veštine procene snaga i rizika; zastupanja, kreativnog korišćenja supervizije; umrežavanja.</p> <p>Razvijene veštine upravljanja u različitim oblastima.</p>
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Teorije o ljudskom razvoju i ponašanju u socijalnom okruženju, diskriminaciji, nejednakostima, socijalnoj strukturi, društvenim institucijama, organizacijama, ranjivosti i rezilijenciji i njihovoj socijalnoj konstrukciji. Znanje o teorijama: transakcije osoba-u-okruženju, razvoj tokom životnog ciklusa i interakcija bioloških, psiholoških, socijalno-strukturalnih, ekonomskih, političkih, kulturalnih i faktora duhovnosti u oblikovanju ljudskog razvoja i ponašanja. Koherentno i temeljno znanje o osnovnim teorijama, principima, konceptima i metodima i pristupima prakse u socijalnom radu. 		

<p>d) Znanja o karakteristikama i ulogama socijalnih radnika u organizovanju i razvoju zajednica. Znanja o omočavajućoj i antipotčinjavajućoj praksi u institucionalnom kontekstu.</p> <p>e) Znanja o mentalnom zdravlju koje je relevantno za praksu socijalnog radnika početnika.</p> <p>Empirijsko</p> <p>f) Znanja o novim dostignućima u socijalnom radu i praksi zasnovanoj na dokazima.</p> <p>Proceduralno</p> <p>g) Međunarodni i lokalni propisi koji regulišu prava korisnika.</p> <p>h) Poznavanje prava korisnika.</p> <p>i) Znanja i poštovanje standarda koje propisuju relevantne nacionalne asocijacije ili tela za licenciranje.</p> <p>Mudrost prakse</p> <p>j) Razumevanje konteksta i svrhe profesionalne supervizije.</p>
--

<p>Standard I.2.3. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za primenu znanja iz raznovrsnih disciplina i izbor delotvornih odgovora i intervencija u okviru ostvarenja ljudskih prava i socijalne pravde.</p> <p>Svrha standarda: Korišćenje znanja iz različitih disciplina radi rešavanja problema, prevazilaženja nejednakosti, ranjivosti i socijalne isključenosti.</p>		
<p>Kompetencije <i>nivo</i></p> <p>I.2.3.1.a Osnovni</p> <p>Sposobnost da se primeni znanje o ljudskom ponašanju u socijalnom okruženju i znanje o organizacijama, sistemima i procesima i društvenom sistemu, da bi se utvrdilo i objasnilo nejednakosti i delovalo ka umanjenoj i otklanjanju socijalnih barijera, nejednakosti i nepravde.</p> <p>Sposobnost da se koristi znanje o traumi, ometenosti, invaliditetu i ranjivosti u praksi na nivou pojedinca, porodice, grupe i zajednice.</p> <p>Sposobnost za uspostavljanje produktivnih i saradničkih interakcija u grupi.</p>	<p>Indikatori <i>praktična ponašanja</i></p> <p>I.2.3.1.b Osnovni</p> <p>Planiranje, razvoj i primena odgovarajućih intervencija na mikro, mezo, egzo i makronivou prakse u okviru tima.</p> <p>Rad na razvoju resursa učešćem u telima u zajednici, uključivanjem u socijalne kampanje i kampanje za prikupljanje sredstava, učešćem u istraživanjima, projektima, javnim raspravama i sl., radi zastupanja zagovaranja i razvoja resursa za zadovoljavanje potreba ljudi, posebno ugroženih i ranjivih grupa i uklanjanje socijalnih barijera.</p>	<p>Veštine</p> <p>I.2.3.1.c Osnovni</p> <p>Veštine prilagodavanja; pregovaranja, omočavanja i osposobljavanja;</p> <p>Veštine rada u partnerstvu;</p> <p>Veštine medijacije; zastupanja; asertivnosti;</p> <p>Veštine reflektivne i efektivne prakse;</p> <p>Veštine konfrontacije i postavljanja izazova;</p> <p>Veštine rada u neprijateljskim, agresivnim i nasilnim okolnostima;</p> <p>Veštine ubeđivanja (persuazije), informisanja i davanja objašnjenja;</p> <p>Veštine javnog izlaganja;</p>

<p><u>I.2.3.2.a Napredni</u> Sposobnost da razmatra, kritički analizira i sintetiše znanja i vrednosti i primenjuje reflektivno mišljenje radi informisanja profesionalnog rasuđivanja i prakse.</p> <p>Sposobnost za učešće u izradi programa usluga, strategija, akcionih planova, projekata i dr. koji se bave razvojem resursa za ugrožene i ranjive grupe u zajednici.</p> <p><u>I.2.3.3.a Specijalistički</u> Sposobnost primene znanja za kreiranje novih pristupa tretmanu i socijalnih politika u raznim oblastima, konsultaciju, superviziju, razvoj i upravljanje programima i strategijama za zastupanje za određene grupe klijenta.</p>	<p>Organizovanje, vođenje, usmeravanje i ohrabrivanje grupnog procesa u različitim rekreativnim, edukativnim, tretmanskim, rehabilitacionim, diskusionim, grupama usmerenim na zadatak i drugim grupama i timovima u zajednici.</p> <p><u>I.2.3.2.b i I.2.3.3.b Napredni i specijalistički</u> Timsko i samostalno delovanje u planiranju, razvoju i primeni odgovarajućih intervencija na mikro, mezo, egzo i makronivou prakse. Razvijene veštine rada sa specifičnim grupama korisnika i posebnim grupama u zajednici. Konsultacija i supervizija kod razvoja intervencija, novih i inovativnih usluga i programa.</p>	<p>Veštine pisanja i dokumentovanja; Veštine kreativnog korišćenja supervizije.</p> <p><u>I.2.3.2.c i I.2.3.3.c Napredni i specijalistički</u> Razvijene veštine vođenja, usmeravanja i podsticanja grupnog procesa. Veštine pisanja projekata, strateškog planiranja i evaluacije mera, programa i usluga.</p>
<p><u>Izvori znanja</u> <u>Teorijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Znanja iz srodnih disciplina (psihologije, sociologije, prava, socijalne politike, medicine i mentalnog zdravlja, političkih nauka, ekonomije, organizacijskih nauka i filozofije), i praćenje dostignuća iz tih disciplina: Znanja o organizacijama i sistemima i načinima korišćenja i razvoja resursa. Znanje o kritičkoj analizi i reflektivnoj praksi. Znanje o ometenosti i invaliditetu, ranjivosti i rezilijentnosti i njihovoj socijalnoj konstrukciji, kao i sposobnost da se analiziraju ovi faktori kako bi se unapredila praksa. Znanja o teorijama koje se bave traumom i njenom uticaju na funkcionisanje. Znanja o grupama, grupnom procesu i grupnoj dinamici. Kritičko razumevanje načina na koji socijalne nejednakosti, opresija, diskriminacija i nepravde, sa jedne, i stabilnost, harmonija i međusobno poštovanje, sa druge strane, utiču na funkcionisanje ljudi. Razumevanje uticaja interakcije globalnih, kulturnih, ekonomskih, komunikacionih, socijalnih, političkih i psiholoških faktora. <p><u>Empirijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Korišćenje znanja koje informiše praksu iz različitih izvora. Rezultati različitih istraživanja od elotvornosti raznovrsnih intrapersonalnih, interpersonalnih i sredinskih intervencija na različitim nivoima sistema. 	<p><u>Proceduralno</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Poznavanje zakonskog okvira i standarda usluga i profesionalne prakse u različitim oblastima i sistemima. 	

Standard I.2.4. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za rad sa različitim manjinskim grupama i poštuje kulturne različitosti.		
Svrha standarda: Pripremljenost za efektivnu kulturno-kompetentnu i međukulturalnu praksu.		
Kompetencije nivo	Indikatori <i>praktična ponašanja</i>	Veštine
<p><u>I.2.4.1.a Osnovni</u> Izgrađenost osnovnih stavova, vrednosti i znanja, posedovanje praktičnih veština koje su potrebne diplomiranom socijalnom radniku na početku karijere u različitim okruženjima, u kojima se praksa odvija, kako bi se promovisala kulturno-kompetentna praksa.</p> <p><u>I.2.4.2.a Napredni</u> Viši stepen razumevanja i izgrađene vrednosti i praktične veštine za rad sa raznovrsnim kulturama u okruženju i sposobnost korišćenja tih znanja u unapređenju i izgradnji sopstvene, kao i prakse organizacije.</p> <p><u>I.2.4.3.a Specijalistički</u> Specijalističko poznavanje i izgrađene vrednosti i praktične veštine za rad na određenim kulturama i kulturnim grupama. Sposobnost korišćenja tih znanja u razvojnim projektima, istraživanjima i unapređenju i izgradnji sopstvene i prakse organizacije.</p>	<p><u>I.2.4.1.b Osnovni</u> Pokazivanje osetljivosti za kulturne razlike. Uпотреba adekvatnih komunikacijskih veština sa pripadnicima različitih kulturnih grupa. Spremnost za usavršavanje znanja i veština kulturno-kompetentne prakse. Zastupanje prava marginalizovanih, diskriminiranih i socijalno isključenih pojedinaca i grupa iz pojedinih kulturnih grupa.</p> <p><u>I.2.4.2.b Napredni</u> Prilagodavanje načina pridruživanja, procene, planiranja i pružanja usluga različitim kulturnim grupama na mikro, mezo, egzo i makronivou društva.</p> <p><u>I.2.4.3.b Specijalistički</u> Razvoj prilagođenih programa i usluga kulturno-kompetentne prakse. Organizacija službi za pružanje kulturno-kompetentne prakse.</p>	<p><u>I.2.4.1.c Osnovni</u> Veštine planiranja i pripreme za intervju usklađen sa kulturnim kontekstom. Kreiranje ugovora i uspostavljanje odnosa. Veštine pridruživanja, empatije i simpatije. Korišćenje samospoznaje i profesionalne intuicije. Postavljanje otvorenih i zatvorenih pitanja. Parafraziranje; pojašnjavanje; sumarizacija; davanje i primanje povratne informacije. Držati se predmeta i svrhe intervjua. Veštine obezbeđenja informacija. Obezbeđenje objašnjenja. Davanje saveta.</p> <p><u>I.2.4.2.c i I.2.4.3.c Napredni i specijalistički</u> Veština podsticanja i izazivanja odgovora; ispitivanja i pretraživanja odgovora; korišćenje samootkrivanja, humora. Veštine omoćavanja i osposobljavanja; pregovaranja; ugovaranja. Veštine umrežavanja; rada u partnerstvu; medicije; zastupanja; asertivnosti.</p>

Izvori znanja

Teorijsko

- a) Teorije koje razmatraju načine na koje tradicije, kulture, religije i običaji utiču na ljudsko funkcionisanje i o načinima na koji one mogu biti prepreka ili podsticaj za razvoj.
- b) Poznavanje postupaka i koraka kulturno-kompetentne prakse u socijalnom radu.

Empirijsko

- c) Znanja o različitim kulturama i položaju pripadnika tih kultura u nacionalnom kontekstu.
- d) Poznavanje različitih kultura, posebno onih koje su vezane za konkretno okruženje prakse, načina na koji njihovi običaji, rituali, vrednosti i tradicija utiču na pristupe rešavanju problema, traženju i pružanju pomoći i položaju pripadnika različitih kultura u društvu.
- e) Poznavanje različitih tradicija, međugeneracijskih pitanja, ideologije, uverenja i religije, rase i etničkih grupa koje su karakteristične za okruženje prakse.

Proceduralno

- f) Znanja o međunarodnim i lokalnim propisima koja regulišu položaj i prava različitih kulturnih grupa.

Mudrost prakse

- g) Kritičko sagledavanje prakse sa različitim kulturnim grupama u okruženju.

Standard I.2.5. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za praksu analize politika koje utiču na živote ljudi i društvenih grupa (na mikro, mezo i makronivou), za sistemski pristup u uočavanju i rešavanju problema, za učešće u planiranju i evaluaciji programa i mera socijalne politike u raznovrsnim kontekstima.

Kompetencije nivo	Indikatori praktična ponašanja	Veštine
I.2.5.1.a Osnovni Sposobnost za profesionalnu procenu postojećih i nedostajućih programa i mera koje su usmerene ka raznovrsnim socijalnim rizicima i socijalnim problemima. Sposobnost primene znanja za	I.2.5.1.b Osnovni Kontinuirano praćenje politika, izmena i reformi politika, zakonskog okvira i strategija na nacionalnom nivou. Kontinuirano praćenje razvoja međunarodnih praksi i smernica i njihova	I.2.5.1.c Osnovni Izbor, prikupljanje, analiza i procena podataka i dokaza za procenu okruženja i definisanje problema. Definisane specifičnih ciljeva, strategija i zadataka na osnovu procene.

<p>evaluaciju delotvornosti različitih programa i mera u okviru profesionalne prakse. Sposobnost za planiranje i primenu mera za unapređenje programa u skladu sa ljudskim pravima i socijalnom pravdom. Sposobnost za zastupanje interesa korisnika.</p> <p><u>I.2.5.2.a Napredni</u></p> <p>Sposobnost za analizu politika i međusobne povezanosti i uticaja programa i mera koje su usmerene ka određenim grupama korisnika na različitim nivoima sistema i u različitim sektorima. Sposobnost izrade kriterijuma za evaluaciju programa i mera. Zastupanje i širenje dobrih praksi u profesionalnoj zajednici. Učešće u kreiranju inovativnih programa i mera na osnovu dokaza iz istraživanja i prakse.</p> <p>Sposobnost za analizu i razvoj politike organizacije.</p>	<p>odgovarajuća primena u raznovrsnim aspektima prakse. Ažuriranje znanja o najboljim praksama koje su primenljive u različitim kontekstima. Ažuriranje znanja o metodama analize politika u praksi. Znanja o zastupanju korisnika i sa korisnikom i samozastupanju korisnika.</p> <p>Interpretacija konkretnih socijalnih politika.</p> <p><u>I.2.5.2.b Napredni</u></p> <p>Kvalitativna i kvantitativna evaluacija sopstvene prakse. Primena znanja o načinima međusistem-ske integracije usluga i službi i faktorima koji doprinose optimalizaciji ishoda programa i mera. Učešće u pilotiranju novih programa i analiza rizika u konkretnom okruženju. Podsticanje korisnika na samoorganizovanje.</p> <p>Interpretacija i učešće u razvoju socijalnih politika.</p>	<p>Procena rizika za implementaciju programa i mera. Veštine dokumentovanja i prezentovanja. Veštine osposobljavanja i omoćavanja korisnika.</p> <p><u>I.2.5.2.c Napredni</u></p> <p>Razvijene osnovne veštine.</p> <p>Veštine javnog nastupanja i prezentovanja.</p> <p><u>I.2.5.3c Specialistički</u></p> <p>Veštine vezane za dizajniranje, implementaciju i evaluaciju novih programa, posebno za vul-nerabilne grupe kod kojih postoji kumulacija višestrukih rizika.</p> <p>Veštine dokumentovanja, prezentovanja, argu-mentovanja i širenja dobijenih rezultata. Veštine prikupljanja sredstava i veštine zastupanja i lo-bitiranja.</p>
<p><u>I.2.5.3.a Specialistički</u></p> <p>Sposobnost za analizu politika, programa i mera koje su usmerene ka vulnerabilnim grupama kod kojih postoji kumulacija višestrukih rizika.</p> <p>Sposobnost za razvoj, implementaciju i evalua-ciju programa i mera koje su usmerene ka vulne-rabilnim grupama kod kojih postoji kumulacija višestrukih rizika.</p>	<p><u>I.2.5.3.b Specialistički</u></p> <p>Primena produbljenih znanja o politikama u vezi sa pojedinim grupama korisnika u uporednoj perspektivi.</p> <p>Primena znanja o praktičnim implikacijama politika u odgovarajućem kontekstu. Pilotiranje inovativnih programa i analiza rizika u konkret-nom okruženju. Organizovanje participativne i kolaborativne socijalne akcije u zajednici. Uče-šće u razvoju određenih socijalnih politika.</p>	

Izvori znanja

Teorijsko

- a) Znanja iz raznovrsnih socijalno-političkih disciplina i socijalnim politikama na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou.
- b) Teorije o upravljanju i organizaciji socijalnih i drugih humanih službi.
- c) Znanja o pristupima i metodama planiranja, implementacije i evaluacije usluga i programa.
- d) Znanja o socijalnom marketingu i socijalnom menadžmentu.
- e) Znanja i veštine za učešće u planiranju i implementiranju programa i mera.
- f) Znanje i veštine izbora, obrade i evaluacije dokaza o (ne)delotvornosti programa i mera i o načinima i metodama informisanja korisnika, donosioca odluka i javnosti o rezultatima analize.

Empirijsko

- g) Znanja iz istraživanja o regionalnim i međunarodnim socijalnim politikama, njihovim prednostima i nedostacima.
- h) Znanja o efektivnim politikama zasnovanim na dokazima u posebnim oblastima.

Proceduralno

- i) Znanja o aktuelnim propisima i načinu funkcionisanja javne uprave.

Kompetencije <i>nivo</i>	Indikatori <i>praktična ponašanja</i>	Veštine
I.2.6.1.a Osnovni Sposobnost da se koriste raznovrsni dokazi koji informišu praksu o intervencijama na različitim nivoima sistema. Sposobnost da se relativno samostalno planira i sprovede projekat ili deo istraživanja. Sposobnost za evaluaciju sopstvene prakse.	I.2.6.1.b Osnovni Redovno praćenje relevantnih domaćih i međunarodnih istraživanja iz socijalnog rada i srodnih disciplina i njihova kritička primena u raznovrsnim aspektima prakse. Učešće u istraživačkim i praktičnim projektima. Kvalitativna i kvantitativna evaluacija sopstvene prakse.	I.2.6.1.c Osnovni Uočavanje i formulisanje problema. Razumevanje, evaluiranje i korišćenje znanja iz istraživanja za unapređenje sopstvene prakse. Kritička analiza. Veštine dokumentovanja i pisanja.

Standard I.2.6. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za primenu znanja iz istraživanja radi informisanja i unapređivanja prakse, kao i da timski ili samostalno razvije, sprovede istraživanja, publikuje ili predstavi rezultate istraživanja u kojima su izneti osnovni problemi i potrebe prakse.

Svrha standarda: Korišćenje istraživanja u praksi kako bi se odgovorilo na potrebe pojedinaca, grupa i zajednica u društvu, posebno kod ranjivih grupa. Unapređenje prakse putem njene evaluacije. Unapređenje fonda znanja o praksi socijalnog rada.

<p><u>I.2.6.2.a Napredni</u> Sposobnost da se organizuje i sprovede istraživanje koje će informisati i uticati na organizacione ciljeve i socijalnu politiku.</p> <p><u>I.2.6.3.a Specijalistički</u> Sposobnost da se istraže kompleksna i osjetljiva društvena pitanja i problemi, kako bi se došlo do ishoda koji vode socijalnoj pravdi. Sposobnost korišćenja raznovrsnih kvalitativnih i kvantitativnih istraživačkih metoda za istraživanje različitih aspekata prakse.</p>	<p><u>I.2.6.2.b i I.2.6.3.b Napredni i specijalistički</u> Učešće i rukovođenje istraživanjima koja se bave praksom socijalnog rada i problemima i potrebama ranjivih pojedinaca, porodica, grupa i zajednica u društvu.</p>	<p><u>I.2.6.2.c i I.2.6.3.c Napredni i specijalistički</u> Veštine vezane za dizajniranje, implementaciju i evaluaciju novih programa, posebno za vulnerabilne grupe kod kojih postoji kumulacija višestrukih rizika.</p>
<p><u>Izvori znanja</u> <u>Teorijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Znanja o metodama naučnog istraživanja i fazama istraživačkog procesa, uključujući formulisanje problema, izradu idejne skice, hipoteza, izbor metoda, uzorka, instrumenata, plana istraživanja, fazu prikupljanja podataka, obrade i interpretacije rezultata i prikaza rezultata istraživanja. Znanja o istraživačkoj etici. <p><u>Empirijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Znanja o praksi i politici zasnovanoj na dokazima. Domaća i međunarodna istraživanja prakse socijalnog rada i znanja o načinima na koja su ta istraživanja korišćena u praksi. Znanja o etičkim problemima istraživanja u socijalnom radu i socijalnoj politici o načinima prevladavanja tih problema. <p><u>Proceduralno</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Poznavanje propisa i procedura koji regulišu istraživačku praksu u profesiji, organizaciji i na nivou posebnih društvenih sistema. 		

Standard I.2.7. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za posvećenost celoživotnom učenju i usavršavanju i ima temeljno razumevanje značaja brige o sopstvenom ličnom i profesionalnom razvoju.	Svrha standarda: Dostizanje visoke stručnosti i nivo praktičnih veština. Briga o sopstvenoj dobrobiti, ličnom i profesionalnom razvoju. Etička i na dokazima i savremenim naučnim znanjima zasnovana praksa. Pružanje usluga klijentima u skladu sa najboljim dostupnim znanjima.	
Kompetencije <i>nivo</i>	Indikatori <i>praktična ponašanja</i>	Veštine
<p><u>I.2.7.1.a Osnovni</u> Sposobnost da se artikuliše način za integraciju znanja i prakse da bi se omogućio dalji razvoj znanja. Sposobnost za učenje iz sopstvene i prakse drugih, i za korišćenja supervizije za unapređenje prakse. Sposobnost za preuzimanje odgovornosti za sopstveni profesionalni razvoj.</p> <p><u>I.2.7.2.a i I.2.7.3.a Napredni i specijalistički</u> Sposobnost prenošenja znanja drugima i unapređenja sopstvene i prakse drugih na osnovu tih iskustava.</p>	<p><u>I.2.7.1.b Osnovni</u> Učešće na obukama, konferencijama, u projektima, istraživanjima, informisanje, razmena znanja, iskustava i sl. Aktivno učešće u različitim oblicima stručnog usavršavanja. Briga o sopstvenoj dobrobiti, ličnom i profesionalnom razvoju.</p> <p><u>I.2.7.2.b i I.2.7.3.b Napredni i specijalistički</u> Preduzimanje mentorskih i supervizijskih dužnosti.</p>	<p><u>I.2.7.1.c Osnovni</u> Veštine reflektivne i efektivne prakse; Veštine primanja povratne informacije; Kreativno korišćenje supervizije.</p> <p><u>I.2.7.2.c i I.2.7.3.c Napredni i specijalistički</u> Mentorske i supervizijske veštine za organizovanje aktivnosti učenja u okruženju prakse; davanje podrške, konstruktivne i pravovremene povratne informacije; Veštine procene postignuća; veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija; Veštine podsticanja rasta i razvoja superviziranog.</p>
<p>Izvori znanja <u>Teorijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Znanja o supervizijskom procesu, modelima i organizaciji supervizije. Znanja o metodama i konceptima celoživotnog učenja. Znanja o tehnikama brige o sebi i sopstvenoj dobrobiti. <p><u>Empirijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Korišćenje rezultata istraživanja o učenju, profesionalnom usavršavanju i procesu supervizije u praksi. <p><u>Proceduralno</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Poznavanje procedura koje regulišu prava i obaveze mentora, supervizora, praktičanta, pripravnika i superviziranog radnika. Poznavanje propisa koji se odnose na licenciranje i stručno usavršavanje. Poznavanje propisa koji regulišu standarde usluga. 		

Literatura

- British Association of Social Workers (2012). *The Code of Ethics for Social Work: Statement of Principles*. BASW; http://cdn.basw.co.uk/upload/basw_112315-7.pdf, posećeno 08.04.2014.
- Health Professions Council (2012). Mapping the HPC standards of proficiency for social workers in England against the Professional capabilities Framework. HPC; <http://www.hpc-uk.org/publications/standards/index.asp?id=569>, posećeno 23.05.2014.
- International Association of Schools of Social Work and International Federation of Social Workers (2004). *Global Standards for Social Work Education and Training*. IASSW and IFSW; http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_65044-3.pdf, posećeno 12.03.2014.
- International Association of Schools of Social Work, International Federation of Social Workers and International Council on Social Welfare (2012). *Global agenda: for social work and social development commitment to action*. IASSW, IFSW and ICSW; <http://www.cswe.org/File.aspx?id=60880>, posećeno 23.05.2014.
- International Federation of Social Workers of social workers European region (2010). *Standards in Social Work Practice meeting Human Rights*; http://www.sozialarbeit.at/files/english-human_rights-booklet_a5_1.pdf, posećeno 18.03.2014.
- Narey, M. (2014). *Making the education of social workers consistently effective*. Report of Sir Martin Narey's independent review of the education of children's social workers; https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/287756/Making_the_education_of_social_workers_consistently_effective.pdf, posećeno 12.06.2014.
- NASW (2001). *Standards for Cultural Competence in Social Work Practice*; <http://www.socialworkers.org/practice/standards/NASWCulturalStandards.pdf>, posećeno 15.05.2014.
- NASW (2005). *Standards for Continuing Professional Education*; <http://www.socialworkers.org/practice/standards/NASWContinuingEdStandards.pdf>, posećeno 15.05.2014.
- NASW (2013). *Standards for Social Work Case Management*; <http://www.socialworkers.org/practice/naswstandards/CaseManagementStandards2013.pdf>, posećeno 15.05.2014.
- O'Hagan, K. (2007). Competence: an enduring concept? In Kieran O'Hagan (Ed), *Competence in Social Work Practice: A Practical Guide for Students and Professionals*. Second edition: London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, pp. 11–31.
- Pawson, R., Boaz, A., Grayson, L., Long, A. and Barnes, C. (2003). *Types and quality of knowledge in social care*. London: Social Care Institute for Excellence (SCIE).
- Scottish Executive (2006). *Report of the 21st Century Social Work Review: Changing Lives*; <http://www.scotland.gov.uk/resource/doc/91931/0021949.pdf>, posećeno 23.05.2014.

- Social Work Reform Board (2010). *Overarching professional standards for social Workers in England*; https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/180792/DFE-00602-2010-2.pdf, posećeno 22.02.2013.
- The College of Social Work (2012). *Professional Capabilities Framework (PCF): Social Work Level Capabilities; Experience Social Worker Level Capabilities; Advanced Level Professional Capabilities; Strategic Level Professional Capabilities*. London; <http://www.tcsw.org.uk/pcf.aspx>, posećeno 03.03.2014.
- TOPSS (2002). *National Occupational Standards for Social Work*. Topss UK Partnership.
- Trevithick, P. (2005). *Social work skills: A practice handbook*. 2nd Edition. Buckingham: Open University Press.

II. STANDARDI I KOMPETENCIJE ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA ZA RAD SA DECOM I MLADIMA

Standard II.1. Diplomirani socijalni radnik razume i primenjuje osnovne teorije i metode socijalnog rada i drugih relevantnih disciplina i poznaje mandat i način rada ustanova, organizacija i institucija koje su u službi dece i porodice	Svrha standarda: Izbor i primena odgovarajućih intervencija u organizaciji i u konkretnom okruženju prakse na mikro, mezo, egzo i makronivou sistema, koje su usmerene na zadovoljenje potreba dece i porodica. Rano prepoznavanje rizika i prevencija faktora rizika za rast i razvoj deteta i povećanje izgleda za stabilnost i pozitivno funkcionisanje porodice. Promovisanje rada orijentisanog na snage i prednosti kod vulnerabilne dece, mladih i njihovih porodica.	Kompetencije nivo	Indikatori praktična ponašanja	Veštine
II.1.1.a Osnovni Sposobnost primene osnovnih znanja o uticaju psiholoških, bioloških, socio-ekonomskih i kulturnih faktora na život dece različitog uzrasta. Sposobnost primene osnovnih znanja o uticaju problema roditelja ili odgajatelja na decu (nasilje u porodici, duševne bolesti, intelektualna ometenost, zloupotreba psihoaktivnih supstanci i sl.), kao i znanja o zlostavljanju i zanemaranju dece.		II.1.1.b Osnovni Izbor i prilagodavanje pristupa na osnovu prikupljenih informacija o uzrastu i razvoju deteta, funkcionisanju porodice i porodičnim odnosima, psihološkim, socio-ekonomskim, kulturnim i drugim faktorima koji utiču na potrebe dece i porodice. Identifikovanje situacija i slučajeva koji zbog svoje složenosti zahtevaju uključivanje i angažovanje drugih stručnjaka, ustanova i konsultacije sa supervizorom.	II.1.1.c Osnovni Veštine planiranja i pripreme za rad, kreiranja ugovora i uspostavljanja odnosa, obezbeđenja informacija i obezbeđenja objašnjenja. Veštine pridruživanja, pojašnjavanja, davanja i primanja povratne informacije. Veštine održavanja profesionalnih granica. Veštine pregovaranja. Veštine ugovaranja.	

<p>Sposobnost primene konceptata snaga, rezilijentnosti, vulnerabilnosti i rizika.</p> <p>Sposobnost primene osnovnih znanja o značaju roditeljskih, porodičnih, vršnjačkih i drugih veza i ključnih konceptata, kao što su privrženost, separacija, gubitak i promena.</p> <p><u>II.1.2.a Napredni</u></p> <p>Sposobnost primene znanja o različitim teorijama, metodama i tehnikama rada sa decom i porodicama i sposobnost prenošenja tih znanja drugim profesionalcima u ulozi mentora ili saradnika.</p> <p><u>II.1.3.a Specijalistički</u></p> <p>Posredovanje specijalizovanog nivoa znanja o teorijama, metodama i tehnikama koje su primenljive u konkretnim oblastima rada sa određenim grupama dece, mladih i njihovih porodica.</p> <p>Supervizijska podrška kod donošenja odluka o etičkim pitanjima, pružanje konsultacija i razrešenje praktičnih dilema.</p>	<p>Korišćenje raspoloživih resursa i prilagodavanje programa rada, pristupa i intervencija u saradnji sa decom, porodicom, zajednicom i timom.</p> <p><u>II.1.2.b i II.1.3.b Napredni i specijalistički</u></p> <p>Kreiranje programa i treninga za socijalne radnike i druge profesionalce radi unapređenja njihovih znanja i veština koje se primenjuju u radu sa decom i porodicom.</p> <p>Analiza, evaluacija i primena postojećih teorijskih saznanja i saznanja iz savremenih istraživanja, kao i metoda i tehnika za profesionalni rad sa određenim grupama dece, mladih i njihovih porodica.</p> <p>Uvođenje i evaluacija promena koje doprinose unapređenju rada.</p>	<p>Veštine umrežavanja.</p> <p>Veštine rada u partnerstvu.</p> <p><u>II.1.2.c Napredni</u></p> <p>Veštine medijacije, zastupanja i asertivnosti.</p> <p>Veštine rada u neprijateljskim i nasilnim okolnostima, veštine obezbeđenja zaštite i kontrole i korišćenja autoriteta.</p> <p>Veštine reflektivne i efektivne prakse.</p> <p>Veštine kreativnog korišćenja supervizije.</p> <p>Mentorske i supervizijske veštine: veštine procene postignuća, podsticanja rasta i razvoja praktikanata, početnika i nedovoljno upućenog kolege; veštine uočavanja i rešavanja teorijskih, praktičnih, vrednosnih i etičkih implikacija profesionalnih intervencija.</p> <p><u>II.1.3.c Specijalistički</u></p> <p>Razvijene veštine pregovaranja, umrežavanja, zastupanja, balansiranja prava i rizika, donošenja odluka, profesionalnog rasuđivanja i odgovarajućeg korišćenja autoriteta, rada sa agresivnim i nasilnim klijentima.</p> <p>Veštine interpretacije, pregovaranja, medijacije, obezbeđenja zaštite i kontrole.</p> <p>Razvijene veštine razvoja programa i resursa za određene grupe odraslih i starih korisnika, implementacije, praćenja i evaluacije ishoda i uticaja tih programa.</p> <p>Razvijene mentorske i supervizijske veštine: veštine procene postignuća; veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija i korišćenja supervizije.</p>
--	---	--

		Razvijene mentorske i supervizijske vještine za organizovanje aktivnosti učenja u okruženju prakse: davanje podrške, konstruktivne i pravovremene povratne informacije, vještine procene postignuća, vještine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija, vještine podsticanja rasta i razvoja superviziranog.
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko:</u></p> <p>a) Teorije socijalnog rada, teorije životnih ciklusa, razvojne teorije, teorije afektivne vezanosti. Psiholške i sociološke teorije o porodici i porodičnim odnosima, deci, detinjstvu i položaju deteta u društvu, o faktorima rizika i zaštite na individualnom, porodičnom i nivou zajednice.</p> <p><u>Empirijsko</u></p> <p>b) Pristupi, modeli prakse, metode i tehnike socijalnog rada sa decom i mladima i socijalnog rada sa porodicom, što obuhvata najmanje sledeće oblasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zlostavljanje i zanemarivanje dece, – trgovina decom i eksploatacija, – deca i mladi na alternativnom staranju (starateljstvo, srodnički i nesrodnički porodični smeštaj, rezidencijalni smeštaj i usvojenje), – deca i mladi sa smetnjama u razvoju, – deca i mladi sa problemima u ponašanju, antisocijalno ponašanje i maloletničko pravosuđe, – deca i mladi čiji su roditelji teško oboleli ili na izdržavanju zatvorske kazne, – porodice sa decom u razvodnim i postrazvodnim konfliktima i sl. <p><u>Proceduralno.</u></p> <p>c) Poznavanje međunarodnih i nacionalnih propisa koji regulišu položaj dece, mladih i porodica. Dobro poznavanje mandata i načina rada ustanova, organizacija i institucija koje su u službi dece i porodice.</p> <p>d) Standardi relevantnih nacionalnih asocijacija ili tela za licenciranje.</p> <p><u>Mudrost prakse</u></p> <p>e) Razumevanje konteksta i svrhe profesionalne supervizije.</p>		

<p>Standard II.2. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za samostalno i timsko organizovanje i vođenje sveobuhvatne procene potreba, snaga i u saradnji sa detetom, porodicom i drugim relevantnim, formalnim i neformalnim akterima.</p>		
<p>Svrha standarda: Uspostavljanje saradničkog odnosa sa detetom i porodicom, kako bi dete i porodica u najvećoj mogućoj meri preuzeli odgovornost za sopstveni život. Uočavanje faktora rizika i znakova ugrožene bezbednosti deteta radi preduzimanja blagovremenih i adekvatnih mera. Razumevanje i empatija za situaciju deteta i za porodičnu situaciju i teškoće.</p>		
<p>Kompetencije <i>nivo</i></p>	<p>Indikatori <i>praktična ponašanja</i></p>	<p>Veštine</p>
<p>II.2.1.a Osnovni</p> <p>Sposobnost za selekciju i prikupljanje relevantnih informacija i efektivno angažovanje u saradnji sa detetom, porodicom i drugima na prikupljanju, analizi i interpretaciji informacija.</p> <p>Sposobnost za prepoznavanje faktora rizika i zaštite, snaga, slabosti, rezilijentnosti i otpornosti deteta i porodice.</p> <p>Sposobnost za prepoznavanje indikatora o razvoju u svim domenima, zastoja u razvoju, ometenosti ili drugih stanja koja kompromituju razvoj deteta.</p> <p>Sposobnost za procenu resursa zajednice koji podržavaju razvoj deteta.</p> <p>Sposobnost za rad u timu.</p> <p>II.2.2.a Napredni</p> <p>Sposobnost za primenu naprednih znanja o različitim modelima, metodama, tehnikama i instrumentima za procenu deteta i porodice i sposobnost prenošenja tih znanja.</p> <p>Sposobnost rešavanja složenih etičkih pitanja i dilema u radu.</p> <p>Sposobnost za samostalno donošenje odluka i rad u timu.</p>	<p>II.2.1.b Osnovni</p> <p>Prikupljanje informacija iz različitih formalnih i neformalnih izvora, analiziranje i interpretacija informacija na objektivan, sistematičan i koherentan način.</p> <p>Korišćenje inkluzivnog i uvažavajućeg jezika.</p> <p>Pružanje potpune, jasne i relevantne informacije korisniku i porodici i podsticanje i traženje povratne informacije.</p> <p>Ohrabrivanje najvećeg mogućeg stepena participacije deteta, mlade osobe i njihove porodice u donošenju odluka.</p> <p>Utvrđivanje prisustva faktora rizika, utvrđivanje protektivnih faktora, analiza snaga, slabosti, prepreka, mogućnosti, rezilijentnosti i otpornosti.</p> <p>Timska procena rizika, potreba, roditeljskih funkcionalisanja.</p> <p>Pomaganje porodici da koristi resurse u zajednici za podršku razvoju deteta.</p> <p>Sačinjavanje profesionalnog nalaza i mišljenja u konsultaciji sa detetom i porodicom i redovno razmatranje procene sa korisnikom kako bi zadržao fokus na zajedničkom razumevanju.</p>	<p>II.2.1.c Osnovni</p> <p>Veštine opservacije, empatije i simpatije, korišćenja samospoznaje i intuicije.</p> <p>Veštine postavljanja otvorenih i zatvorenih pitanja.</p> <p>Veštine parafraziranja, klarifikacije, sumarizacije, davanja i primanja povratne informacije.</p> <p>Veštine držanja predmeta i svrhe intervjua, podsticanja i izazivanja odgovora, ispitivanja i pretraživanja odgovora.</p> <p>Veštine obezbeđenja informacija i objašnjenja, nudića ohrabrenja i potvrđivanja, uveravanja, analiziranja informacija i donošenja odluka.</p> <p>Veštine završavanja intervjua.</p> <p>Veštine primene instrumenata procene – zadržavanja, ocenjivanja i analize rezultata u skladu sa standardizovanim procedurama i normama.</p> <p>Veštine analize i sinteze prikupljenih informacija iz različitih izvora, njihove interpretacije i formiranja i iskazivanja profesionalnog mišljenja.</p> <p>Veštine produktivnog učešća u timskom radu.</p> <p>Veštine dokumentovanja i prezentovanja rezultata procene.</p>

<p>II.2.3.a Specijalistički</p> <p>Posjedovanje specijalizovanog znanja o metodama, tehnikama i instrumentima koji su primjenjivi u oblasti procene dece i porodice i u posebnim oblastima navedenim u Standardu II.1.</p>	<p>Vodenje evidencije o aktivnostima u skladu sa standardima ustanove i profesije.</p> <p>Usmeno i pismeno saopštavanje profesionalnog mišljenja pred kolegama, sudom i telima u zajednici.</p> <p>Adekvatno korišćenje supervizijske podrške.</p> <p>II.2.2.b Napredni</p> <p>Samostalna i timska procena i pisanje nalaza i mišljenja za potrebe sudskih i drugih postupaka i zastupanje interesa deteta i mlade osobe na sudu.</p> <p>Supervizira uspostavljanje saradničkog odnosa i procesa procene od strane osobe sa manje iskustva.</p> <p>II.2.3.b Specijalistički</p> <p>Kreiranje programa i treninga za specijalizovane oblasti procene.</p> <p>Analiza i evaluacija postojećih modela, metoda i tehnika procene u posebnim oblastima rada.</p> <p>Supervizira uspostavljanje saradničkog odnosa i procesa procene u složenim situacijama.</p>	<p>II.2.2.c Napredni</p> <p>Razvijene veštine procene potreba snaga i rizika u posebnim oblastima prakse.</p> <p>Veštine rada sa agresivnim i nasilnim klijentima.</p> <p>Veštine konfrontacije i interpretacije, pregovaranja, obezbeđenja zaštite i kontrole.</p> <p>Veštine mentorskog i supervizijskog rada.</p> <p>II.2.3.c Specijalistički</p> <p>Razvijene veštine motivacionog intervjuisanja.</p> <p>Specijalističke veštine procene posebnih aspekata funkcionisanja klijenta i porodice, procene snaga i rizika kod kompleksnih i multiproblemskih situacija.</p> <p>Veštine prenošenja znanja.</p>
<p>Izvori znanja</p> <p>Teorijsko</p> <ol style="list-style-type: none"> Modeli procene u socijalnom radu i srodnim disciplinama. Model psihosocijalne procene. Problem-rešavajući model. Kognitivno-bihejvioralni model. Procena životnog modela. Ekobihejvioralni model. Model procene porodičnog sistema. Model procene usmeren na zadatka. Procena zasnovana na snagama. Poznavanje metoda i tehnika procene osobe-u-okruženju: intervju, opservacija, primena različitih upitnika, skala, tehnika (genogram, ekomapa, kulturogram, sociogram, mapa socijalne mreže i sl.), testova i drugih instrumenata procene. Poznavanje perspektive dečijih prava i prava mladih. 		

<p>f) Antipotčinjavajuće i antidiskriminacione perspektive.</p> <p>g) Perspektive omoćavanja.</p> <p>h) Antirasističke perspektive.</p> <p>Empirijsko</p> <p>i) Poznavanje rezultata istraživanja o karakteristikama pojedinih instrumenata procene, tehnikama procene u radu sa decom i porodicama.</p> <p>Proceduralno</p> <p>j) Poznavanje propisa koji regulišu rad i procenu u socijalnim, zdravstvenim, obrazovnim, pravosudnim i drugim službama.</p>
--

<p>Standard II.3. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za blagovremeno sprovođenje preventivnih, razvojnih, protektivnih i terapijskih intervencija radi podsticanja rasta i razvoja, zadovoljavanja potreba, kao i osiguranja bezbednosti i blagostanja deteta i porodice.</p> <p>Svrha standarda: Izbor odgovarajućih intervencija na osnovu rezultata procene u cilju jačanja i unapređenja funkcionisanja porodice, putem ojačavanja i poboljšanja kvaliteta neformalnih i formalnih veza, odnosa i socijalnih mreža. Intervencije usmerene na prevazilaženje rizika, jačanje protektivnih faktora, zadovoljenje potreba i osiguranje bezbednosti i blagostanja deteta. Blagovremenost, prilagodljivost i fleksibilnost intervencija u skladu sa promenljivim potrebama i okolnostima deteta i porodice.</p>		
<p>Kompetencije <i>nivo</i></p> <p>II.3.1.a Osnovni</p> <p>Sposobnost za balansiranje prava deteta i prava roditelja.</p> <p>Sposobnost pružanja pomoći roditeljima da razviju roditeljske strategije koje odgovaraju razvojnim potrebama deteta.</p> <p>Sposobnost za kreiranje plana intervencija i određivanje prioriteta na osnovu procenjenih potreba, rizika, snaga, slabosti, rezilijentnosti i otpornosti.</p>	<p>Indikatori <i>praktična ponašanja</i></p> <p>II.3.1.b Osnovni</p> <p>Informisanje korisnika o svrsi, prirodi, rizicima i očekivanim ishodima intervencije.</p> <p>Uspostavljanje radnog saveza, ugovaranje trajanja i sprovođenja intervencija sa detetom i porodicom koje se oslanjaju na njihove snage.</p> <p>Korišćenje strategija za podršku roditeljima da razviju realistična i uzrasno odgovarajuća očekivanja od ponašanja deteta, efektivne roditeljske</p>	<p>Veštine</p> <p>II.3.1.c Osnovni</p> <p>Veštine korišćenja ubeđivanja i direktivnosti, obezbeđenja praktične (konkretno) i materijalne pomoći, obezbeđenja podrške, obezbeđenja staranja.</p> <p>Veštine modeliranja, podučavanja socijalnim veštinama, preuokviravanja (reframiranja), nudjenja interpretacije.</p> <p>Veštine prilagodavanja, davanja saveta, kontrolisanja anksioznosti, omoćavanja i osposobljavanja,</p>

<p>Angažovanje nadležnih organa, ustanova, organizacija, institucija shodno potrebama i zakonskim propisima.</p> <p>Izbor odgovarajućih intervencija u saradnji sa detetom i porodicom i u okviru mandata službe.</p> <p>Sposobnost za rad u timu.</p> <p>II.3.2.a Napredni</p> <p>Posedovanje znanja o različitim interventnim modelima, metodama i sposobnost prenošenja tih znanja drugim profesionalcima u ulozi mentora ili saradnika.</p> <p>Napredno poznavanje metoda i tehnika participativne i kolaborativne prakse.</p> <p>Sposobnost za samostalno donošenje odluka i rad u timu.</p>	<p>strategije i pruže podršku razvoju i očuvanju sigurne afektivne vezanosti.</p> <p>Timsko i samostalno sprovođenje intervencija koje su usmerene na zadovoljavanje prioritarnih potreba deteta i rešavanje urgentnih problema.</p> <p>Timsko i samostalno sprovođenje intervencija koje se zasnivaju na snagama deteta i porodice.</p> <p>Angažovanje svih raspoloživih resursa koji donose pozitivnom ishodu intervencija.</p> <p>Obaveštavanje nadležnih organa, ustanova i u skladu sa zakonom.</p> <p>Organizovanje i sprovođenje neodložne intervencije u skladu sa zakonom.</p> <p>Evaluiranje intervencija zajedno sa korisnikom, porodicom i drugim relevantnim osobama u zajednici.</p> <p>Pomoć u ostvarivanju prava na usluge i naknade.</p> <p>Rad u multidisciplinarnim i multisektorskim timovima i telima u zajednici.</p>	<p>pregovaranja, ugovaranja, umrežavanja rada u partnerstvu.</p> <p>Veštine dokumentovanja i pisanja.</p> <p>II.3.2.c Napredni</p> <p>Veštine obezbeđenja zaštite i kontrole i korišćenja autoriteta.</p> <p>Veštine održavanja profesionalnih granica.</p> <p>Veštine medijacije, zastupanja, asertivnosti, konfrontacije i postavljanja izazova.</p> <p>Veštine rada u neprijateljskim, agresivnim i nasilnim okolnostima.</p> <p>Veštine korišćenja tišine, korišćenja samootkrivanja, korišćenja humora.</p> <p>Veštine praćenja i evaluacije primenjenih intervencija.</p> <p>Veštine reflektivne i efektivne prakse i kreativnog korišćenja supervizije.</p> <p>Veštine mentorskog i supervizijskog rada.</p>
<p>II.3.3.a Specijalistički</p> <p>Posedovanje specijalizovanog nivoa znanja o modelima, metodama i tehnikama primenljivim na intervencije sa posebnim grupama dece, mladih i njihovih porodica.</p>	<p>II.3.2.b Napredni</p> <p>Samostalno i timsko donošenje odluka u razvojnom, preventivnom, zaštitnom ili tretmanskom radu sa decom, mladima i porodicama.</p> <p>Sprovođenje intervencija koje su izabrane na osnovu dokaza i koje su najprikladnije za dete, mladu osobu i porodicu.</p> <p>Traženje povratne informacije od deteta i porodice i obezbeđenje detaljnih informacija članovima tima i rukovodstvu u vezi kvaliteta usluga.</p> <p>Korišćenje strategija za angažovanje resursa zajednice za kolaborativni rad sa detetom i porodicom.</p>	<p>II.3.3.c Specijalistički</p> <p>Razvijene napredne i osnovne veštine i posedovanje specijalističkih znanja i veština vezanih za primenu posebnih modela, metoda i tehnika intervencija u radu sa posebnim grupama dece, mladih i njihovih porodica.</p> <p>Veština evaluacije i praćenja efekata intervencije u kontekstu života pojedinca, porodice i šire društvene zajednice.</p> <p>Razvijene mentorske i supervizijske veštine: veštine procene postignuća; veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija i korišćenja supervizije.</p>

	<p>Zastupanje i lobiranje za interese dece i roditelja koji su izloženi rizicima od socijalne isključenosti.</p> <p>II.3.3.b Specijalistički</p> <p>Kreiranje programa intervencija i programa usluga i treninga.</p> <p>Analiza i evaluacija postojećih modela i strategija intervencije u posebnim oblastima rada.</p>	<p>Razvijene mentorske i supervizijske veštine za organizovanje aktivnosti učenja u okruženju prakse: davanje podrške, konstruktivne i pravovremene povratne informacije, veštine procene postignuća, veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija, veštine podsticanja rasta i razvoja superviziranog.</p>
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <p>a) Znanje o intervencijama koje se zasnivaju na bihevioralističkim, kognitivnim, klijento-centričnim pristupima, intervenciji u krizi, psihosocijalnim pristupima, pristupima usmerenim na zadatak i znanja o fazama promene (ciklus promene).</p> <p>b) Znanje o praktičnim pristupima u socijalnom radu i strategijama intervencija sa pojedincem, grupom, porodicom, zajednicom i sa organizacijama.</p> <p><u>Empirijsko</u></p> <p>c) Znanja iz istraživanja o delotvornosti različitih intervencija usmerenih na intrapersonalne, interpersonalne i na sredinske faktore za posebne grupe dece, mladih i porodica.</p> <p><u>Proceduralno</u></p> <p>d) Znanja o propisima koji regulišu intervencije socijalnog rada i drugih srodnih disciplina. Poznavanje propisa koji regulišu standarde usluga i procedure postupanja u socijalnim, zdravstvenim, obrazovnim, pravosudnim i drugim službama.</p>		

Standard II.4. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za timski i samostalan rad na obezbeđivanju stalnosti i najmanje restriktivnog okruženja za dete.		
Kompetencije nivo	Indikatori praktična ponašanja	Veštine
<p>II.4.1.a Osnovni</p> <p>Sposobnost primene veština i znanja za očuvanje i unapređenje odnosa deteta sa članovima porodice, vršnjacima i drugim značajnim osobama i uspostavljanje novih veza koje mogu biti značajne za dete.</p> <p>Sposobnost za blagovremenu procenu i izbor adekvatnih strategija za očuvanje porodice, ostanak deteta sa roditeljima, i stvaranje uslova za povratak deteta u porodicu ili obezbeđenje drugog stalnog životnog aranžmana za dete.</p> <p>Sposobnost za pružanje podrške odgajateljima za obezbeđenje stabilnog smeštaja i podsticajnog okruženja za dete.</p> <p>II.4.2.a Napredni</p> <p>Sposobnost za donošenje odluka u skladu sa principom najmanje restriktivnog okruženja i najboljim interesima deteta. Posedovanje znanja o različitim teorijama, metodama i tehnikama planiranja i intervencije kod dece na alternativnom staranju ili dece sa problemima u ponašanju, rad na unapređenju tih znanja i sposobnost prenošenja tih znanja drugim profesionalcima u ulozu mentora ili saradnika.</p> <p>Sposobnost za planiranje i obezbeđenje smeštaja koji umanjuje stres, prevenira traume i podstiče stabilnost i stalnost za dete.</p>	<p>II.4.1.b Osnovni</p> <p>Stvaranje okolnosti i obezbeđenje uslova neopodnih za očuvanje, unapređenje i uspostavljanje pozitivnih veza i odnosa deteta sa članovima porodice i drugim značajnim osobama.</p> <p>Otklanjanje prepreka i stvaranje uslova koji omogućavaju ostanak, odnosno povratak deteta u porodicu.</p> <p>Usmeno i pismeno saopštavanje profesionalnog mišljenja pred kolegama, sudom i telima u zajednici.</p> <p>II.4.2.b Napredni</p> <p>Donošenje odluka u skladu sa najboljim interesima deteta i zakonskim mandatom.</p> <p>Izbor oblika smeštaja koji je najmanje restriktivan, bezbedan i u najvećoj mogućoj meri u skladu sa najboljim interesom, dobrobiti i specifičnim potrebama deteta, a koji će obezbediti odgovarajući kontinuitet u odnosima i načinu života.</p> <p>Zastupanje i lobiranje za interese posebnih grupa dece i porodica koji su izloženi rizicima od socijalne isključivosti i učešće u razvoju resursa za decu i porodice u zajednici na odgovorno asertivan način.</p>	<p>II.4.1.c Osnovni</p> <p>Veštine kreiranja ugovora i uspostavljanja odnosa, pridruživanja, empatije i simpatije, korišćenja samospoznaje i profesionalne intuicije.</p> <p>Veštine postavljanja otvorenih i zatvorenih pitanja, parafraziranja, pojašnjavanja, sumarizacije, davanja i primanja povratne informacije.</p> <p>Veštine završavanja intervjua, zatvaranja slučajeva i završetka profesionalnog odnosa.</p> <p>Veštine obezbeđenja informacija, objašnjenja, nudiženja ohrabrenja i potvrđivanja, obezbeđenja uverenja, korišćenja ubeđivanja i direktivnosti, obezbeđenja praktične (konkretne) i materijalne pomoći. Veštine pružanja podrške i staranja.</p> <p>Veštine obezbeđenja zaštite i kontrole i korišćenja autoriteta, održavanja profesionalnih granica.</p> <p>Veštine dokumentovanja i pisanja.</p> <p>II.4.2.c Napredni</p> <p>Veštine korišćenja tišine, korišćenja samootkrivanja, korišćenja humora, davanja saveta. Razvijene veštine donošenja odluka.</p>

<p>Razvijena sposobnost za angažovanje i pružanje podrške roditeljima i članovima porodice za održavanje odnosa sa detetom na smeštaju.</p> <p><u>II.4.3.a Specijalistički</u></p> <p>Posredovanje specijalizovanog znanja o različitim modelima, metodama i tehnikama u posebnim oblastima rada sa decom i porodicom.</p>	<p><u>II.4.3.b Specijalistički</u></p> <p>Kreiranje i sprovođenje edukativnih programa i treninga.</p> <p>Zastupanje i lobiranje za interese posebnih grupa dece i porodica koji su izloženi rizicima od socijalne isključenosti i rad na razvoju resursa za zaštitu prava deteta i očuvanje porodice.</p> <p>Analiza i evaluacija postojećih modela, metoda i tehnika intervencije i raspoloživih resursa u posebnim oblastima rada sa decom i porodicama.</p>	<p>Veštine modeliranja, podučavanja socijalnim veštinama, preukviravanja (reframiranja), nudičenja interpretacije, kontrolisanja anksioznosti, omočavanja i osposobljavanja, pregovaranja, ugovaranja, umrežavanja, rada u partnerstvu, medijacije, zastupanja, asertivnosti.</p> <p>Razvijene veštine balansiranja moći, balansiranja zaštite, rizika i kontrole usled procenjenih rizika.</p> <p>Veštine reflektivne i efektivne prakse.</p> <p>Veštine kreativnog korišćenja supervizije.</p> <p><u>II.4.3.c Specijalistički</u></p> <p>Razvijene veštine medijacije i zastupanja.</p> <p>Veštine javnog nastupanja i prezentovanja.</p>
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Teorije o ljudskom razvoju i ponašanju u socijalnom okruženju, teorija privrženosti, teorija porodičnog sistema, teorije o porodičnom nasilju, znanja o uzrocima i posledicama zlostavljanja i zanemarivanja dece. Teorije o traumi, gubitku i separaciji. b) Teorije o društvenim devijacijama, siromaštvu, diskriminaciji, sistemima socijalne podrške i sl. <p><u>Empirijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> c) Savremena istraživanja o potrebama, problemima, faktorima rizika i zaštite kod posebnih grupa dece, mladih i porodica. Poznavanje istraživanja o značaju bezbednosti i stalnosti za dete. <p><u>Proceduralno</u></p> <ul style="list-style-type: none"> d) Nacionalni i međunarodni pravni okvir za regulisanje prava deteta i porodica u različitim oblastima. e) Međunarodni i nacionalni propisi o pravima deteta i porodičnom pravu. <p><u>Mudrost prakse</u></p> <ul style="list-style-type: none"> f) Razvoj kreativnih i alternativnih rešenja za decu na smeštaju, njihove roditelje i odgajatelje. 		

Standard II.5. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen da zastupa interese deteta i porodice i jača njihove kapacitete radi podsticanja razvoja, prevazilaženja rizika i osiguranja njihove bezbednosti i blagostanja na kulturno-kompetentan način.	Svrha standarda: Kreiranje prakse u skladu sa najboljim interesima deteta. Prihvatanje različitosti i uvažavanje ličnosti deteta i autonomije porodice. Rano prepoznavanje različitih znakova diskriminacije i adekvatno reagovanje. Izgradnja kulturno-kompetentne, antidiskriminacione, antipotčinjavajuće i omočavajuće prakse socijalnog rada sa decom, mladima i njihovim porodicama.	Kompetencije nivo	Indikatori praktična ponašanja	Veštine
<p>II.5.1.a Osnovni</p> <p>Svesnost o sopstvenim stavovima i uverenjima i načinima na koje se ona mogu odraziti u profesionalnom radu.</p> <p>Sposobnost primene znanja o načinima na koji kultura, rasa i etnička pripadnost utiču na položaj dece i porodice u društvenom, ekonomskom i socijalnom sistemu.</p> <p>Sposobnost za pružanje potpunih informacija o ljudskim pravima i pravima deteta, različitim oblicima diskriminacije, stereotipima i predrasudama i očuvanje i zaštita ovih prava u slučajevima njihove povrede.</p>	<p>II.5.1.b Osnovni</p> <p>Ophodjenje prema deci i mladima sa poštovanjem i uvažavanjem njihovog uzrasta, pola, seksualnosti, rase, jezika, religije i ekonomskog položaja.</p> <p>Upotreba odgovarajućih metoda, tehnika i veština na koje reflektuju razumevanje uloge kulture u pomagачkom procesu.</p>	<p>II.5.1.c Osnovni</p> <p>Veštine uspostavljanja odnosa i kreiranja ugovora.</p> <p>Veštine pridruživanja.</p> <p>Empatija i simpatija.</p> <p>Veštine modeliranja, podučavanja socijalnim veštinama.</p> <p>Refrimiranje.</p> <p>Veštine omočavanja i osposobljavanja.</p> <p>Veštine rada u partnerstvu.</p> <p>Veštine održavanja profesionalnih granica i korišćenja autoriteta.</p>		
<p>II.5.2.a Napredni</p> <p>Sposobnost za primenu znanja o istoriji, tradicijama, vrednostima, porodičnim sistemima i umetnosti najzastupljenijih kulturnih grupa u društvenom okruženju u neposrednoj praksi.</p>	<p>II.5.2.b Napredni</p> <p>Davanje informacija, pisanje izveštaja i pružanje usluga na način prilagođen potrebama specifičnih grupa dece i porodica.</p> <p>Prepoznavanje različitih oblika diskriminacije i povrede prava, kao i primena odgovarajućih mera prilagođavanja, ublažavanja i otklanjanja posledica i uzroka diskriminacije i marginalizacije u saradnji sa decom, porodicom, članovima tima i nadležnim institucijama i organizacijama, zastupanje i lobiranje za prevazilaženje diskriminacije i socijalne isključenosti.</p>	<p>II.5.2.c i II.5.3.c Napredni i specijalistički</p> <p>Veštine pregovaranja, ugovaranja, umrežavanja, medijacije, zastupanja, asertivnosti, konfrontacije i postavljanja izazova.</p> <p>Veštine kritičke analize.</p>		
<p>II.5.3.a Specijalistički</p> <p>Sposobnost za primenu specijalizovanog nivoa znanja o teorijama, metodama i tehnikama kulturno-kompetentne, antidiskriminacione i antipotčinjavajuće prakse.</p>	<p>II.5.3.b Specijalistički</p> <p>Razvijanje programa i obuka.</p> <p>Analiza, evaluacija i primena teorija, metoda i</p>			

<p>Spособnost za primenu specijalizovanog nivoa znanja o tradiciji, vrednostima, porodičnim sistemima i položaju određenih kulturnih grupa u određenom društvenom okruženju. Spособnost za pružanje konsultantske i supervizijske podrške drugima koji se angažuju u tim aktivnostima. Spособnost za pokretanje i angažovanje šire međuinstitucionalne i međusektorske saradnje.</p>	<p>tehnika antidiskriminatorne, antipotičinjavajuće i kulturno-kompetentne prakse. Analiza i evaluacija položaja različitih kulturnih grupa u određenom društvenom okruženju. Dizajniranje, implementacija, praćenje, evaluacija ili supervizija odgovarajućih mera radi unapređenja položaja različitih grupa dece i porodica.</p>	
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Teorije roda, teorije religije i kulture, socijalno-psihološke, kulturološke i druge teorije o predrasudama, stereotipima i položaju različitih grupa u društvu. Poznavanje metoda kulturno-kompetentne prakse. Znanja o metodama i vistama zastupanja u socijalnom radu. <p><u>Empirijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Samorefleksija i prepoznavanje sopstvenih predrasuda i rad na njima. Prepoznavanje predrasuda i stereotipa u društvu i kod klijenata i korišćenje rezultata empirijskih istraživanja u praksi. <p><u>Proceduralno</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Nacionalni i međunarodni dokumenti (strategije, zakoni, pravilnici, instrukcije i sl.) koji štite osnovna ljudska prava i prava deteta. 		

Literatura

- Brittain, C.R. & Hunt, D.E. (Eds.) (2004). *Helping in child protective services: A competency-based casework handbook*. New York, NY: Oxford University Press.
- Department for Education and Skills (2005). Common Core of Skills and Knowledge for the Children's Workforce. Every Child's Matters; <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100202100449/http://www.dcsf.gov.uk/everychildmatters/strategy/deliveringservices1/iw/>, posećeno 28.02.2014.
- Child Welfare League of America (2005). *Standards of excellence: CWLA standards of excellence for transition, independent living, and self-sufficiency services*. Washington, DC: Author.
- Hooyma, N. (2008). Challenges to adopting and sustaining family-focused competencies in social work education. *Journal of Social Work Education*, 44(3), 137–141.
- Horwarth, J. (ed.) (2010). *The Child's World: The Comprehensive Guide to Assessing Children in Need*. Second Edition. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Institute for Human Services for the Ohio Child Welfare Training Program (2008). Caseworker Core Competencies. sharepoint.washington.edu/ACWE/RCT%20July%202014/3.5%20Effects%20of%20Abuse%20and%20Neglect%20on%20Child%20Development/Curriculum%20-%20PPT%20-%20Handouts/Source%20Content/Ohio%20Curriculum/OhioChildDevSkillsets_TomHighlight.pdf, posećeno 23.06.2015.
- International Association of Schools of Social Work and International Federation of Social Workers (2004). *Global Standards for Social Work Education and Training*. IASSW and IFSW; http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_65044-3.pdf, posećeno 12.03.2014.
- NASW (2013). *Standards for Social Work Practice in Child Welfare*; <https://www.socialworkers.org/practice/standards/childwelfarestandards2012.pdf>, posećeno 12.02.2014.
- Munro, E. (2007). *Child protection*. London: Sage.
- Rycus, J.S. (2000). Competencies for child welfare caseworkers serving children with disabilities. *Impact: Feature Issue on Children with Disabilities in the Child Welfare System* 19(1), 26–27. Available at: <http://www.ici.umn.edu/products/impact/191/191.pdf>
- Salus, M. (2004). *Supervising child protective services caseworkers*. Fairfax, VA: Caliber Associates. Available at: <http://www.childwelfare.gov/pubs/usermanuals/supercps/index.cfm>, posećeno 09.09.2014.
- Gosling, L. and Cohen, D.I. (2007). *Advocacy Matters: Helping children change their world*. An International Save the Children Alliance guide to advocacy. Save the Children UK.
- Trevithick, P. (2005). *Social work skills: A practice handbook*. 2nd Edition. Buckingham: Open University Press.
- Yanca, S. J. and Johnson, L. C. (2008). *Generalist Social Work Practice with Families*. Allyn & Bacon/Longman.

III. STANDARDI I KOMPETENCIJE ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA ZA RAD SA ODRASLIMA I STARIMA

<p>Standard III.1. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za rad sa odraslim i starijim osobama, njihovim porodicama, rođnicima, grupama i zajednicama, poznaje mandat i način rada ustanova, organizacija i institucija koje su u službi ranjivih grupa odraslih i starih.</p>	<p>Svrha standarda: Izbor i primena odgovarajućih intervencija u organizaciji i u konkretnom okruženju prakse i na mikro, mezo, egzo i makronivou sistema, koje su usmerene na zadovoljenje potreba ranjivih grupa odraslih i starih. Rano prepoznavanje rizika i prevencija faktora rizika kod ranjivih grupa odraslih i starih. Promovisanje rada orijentisanog na snage i prednosti kod vulnerabilnih odraslih osoba i njihovih porodica.</p>	<p>Kompetencije nivo</p>	<p>III.1.1.a Osnovni</p> <p>Sposobnost primene osnovnih znanja o uticaju psiholoških, bioloških, socijalno-ekonomskih i kulturnih faktora na život ranjivih grupa odraslih i starih.</p> <p>Sposobnost primene osnovnih znanja o uticaju porodične dinamike i potreba pružaoaca nege i uticaju različitih problema na život odraslih i starih korisnika (nasilje u porodici, mentalne bolesti, intelektualna ometenost, zloupotreba psihoaktivnih supstanci), kao i znanja</p>	<p>Indikatori praktična ponašanja</p> <p>III.1.1.b Osnovni</p> <p>Izbor i prilagodavanje pristupa na osnovu prikupljenih informacija o potrebama korisnika, funkcionisanju porodice i porodičnim odnosima, psihološkim, socio-ekonomskim, kulturnim i drugim faktorima koji utiču na potrebe odraslih i starih korisnika.</p> <p>Identifikovanje situacija i slučajeva koji zbog svoje složenosti zahtevaju uključivanje i angažovanje drugih stručnjaka, ustanova i konsultacije sa supervizorom.</p>	<p>Veštine</p> <p>III.1.1.c Osnovni</p> <p>Veštine izgradnje odnosa sa odraslim i starijim korisnicima, pripreme i planiranja procene i intervjua; veštine efektivne komunikacije (predstavljanje, pokazivanje empatije i simpatije, postavljanje pitanja, parafraziranje, pojašnjavanje, refleksija, sumiranje, davanje i primanje povratne informacije, vođenje intervjua u skladu sa utvrđenom svrhom).</p>
---	---	---------------------------------	---	--	--

<p>o zlostavljanju, zanemarivanju i samozanemarivanju kod ranjivih grupa odraslih i starih.</p> <p>Poznavanje i primena koncepta snaga, rezilijentnosti, vulnerabilnosti i rizika.</p> <p>Sposobnost za rad sa zajednicama u različitim okruženjima prakse (domaćinstvu korisnika, agenciji, ustanovi i u zajednici). Sposobnost za timski rad.</p> <p><u>III.1.2.a Napredni</u></p> <p>Sposobnost primene znanja o različitim teorijama, metodama i tehnikama rada sa odraslima i starima i sposobnost prenošenja tih znanja drugim profesionalcima u ulozni mentora ili saradnika.</p> <p><u>III.1.3.a Specijalistički</u></p> <p>Sposobnost primene znanja za kreiranje socijalnih politika i razvoj programa, usluga i strategija zastupanja određenih grupa ranjivih odraslih i starih korisnika.</p> <p>Sposobnost za unapređenje kvaliteta i razvoj novih programa u zajednici za ranjive grupe odraslih i starih korisnika.</p>	<p>Korišćenje raspoloživih resursa i prilagodavanje programa rada, pristupa i intervencija u saradnji sa korisnikom, porodicom, zajednicom i timom.</p> <p><u>III.1.2.b Napredni</u></p> <p>Dizajniranje i implementacija preventivnih, zaštitnih i terapijskih intervencija koje umanjuju rizike, unapređuju kapacitete i situaciju korisnika.</p> <p>Primena različitih metoda procene socijalnog funkcionisanja, potreba, snaga, rizika odraslih i starih korisnika, porodice i okruženja.</p> <p>Učešće u razvoju odgovarajućih programa usluga i tretmana sa posebnim grupama odraslih i starih korisnika.</p> <p>Ukazivanje na ograničenost ili nedostupnost usluga, na nekompetentnu, lošu i štetnu praksu, učešće u telima u zajednici, socijalnim kampanjama i zastupanjem korisnika ili grupa korisnika.</p> <p>Konsultacije sa drugim profesionalcima u vezi programa u zajednici.</p> <p>Obuka, monitoring i podrška volonterima.</p> <p>Informisanje, mobilisanje i edukovanje grupa u zajednici.</p> <p><u>III.1.3.b Specijalistički</u></p> <p>Organizovanje rada i učešće u specijalizovanim komisijama i telima u zajednici.</p> <p>Razvoj programa i usluga za ranjive grupe odraslih i starih korisnika.</p>	<p>Razvijene mentorske i supervizijske veštine za organizovanje aktivnosti učenja u okruženju prakse: davanje podrške, konstruktivne i pravovremene povratne informacije, veštine procene postignuća, veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija, veštine podsticanja rasta i razvoja superviziranog.</p> <p>Veštine aktivnog slušanja, davanja i primanja povratne informacije.</p> <p>Veštine selekcije i analize informacija.</p> <p>Veštine uključivanja korisnika, porodice i drugih značajnih osoba u proces procene i planiranja.</p> <p>Veštine umrežavanja.</p> <p>Veštine završetka rada sa odraslim i starih osobama i njihovim porodicama.</p> <p>Veštine pisanja i dokumentovanja.</p> <p><u>III.1.2.c Napredni</u></p> <p>Veštine posredovanja u situacijama ljutnje i neslaganja između korisnika i članova njihovih porodica.</p> <p>Veštine pregovaranja, zastupanja, ugovaranja, umrežavanja, rada u partnerstvu, medijacije.</p> <p>Veštine balansiranja prava i rizika, donošenja odluka, profesionalnog rasuđivanja i odgovarajućeg korišćenja autoriteta.</p> <p>Veštine pregovaranja, posredovanja, zastupanja i zalaganje za klijenta.</p> <p>Mentorske i supervizijske veštine: veštine procene postignuća, podsticanja rasta i razvoja praktikanta, početnika i nedovoljno upućenog</p>
---	---	---

	<p>Rad na razvoju resursa planiranjem, organizovanjem socijalnih kampanja i kampanja za prikupljanje sredstava, organizovanje i učešće u istraživanjima, projektima, javnim raspravama i sl, radi zastupanja i zagovaranja i razvoja resursa za zadovoljavanje potreba ljudi, posebno ugroženih i ranjivih grupa odraslih i starih i uklanjanje socijalnih barijera.</p> <p>Konsultacije, monitoring i evaluacija programa za ranjive grupe odraslih i starih u zajednici.</p>	<p>kolege; veštine uočavanja i rešavanja teorijskih, praktičnih, vrednosnih i etičkih implikacija profesionalnih intervencija.</p> <p>III.1.3.c Specijalistički</p> <p>Razvijene veštine pregovaranja, umrežavanja, zastupanja, balansiranja prava i rizika, donošenja odluka, profesionalnog rasuđivanja i odgovarajućeg korišćenja autoriteta, rada sa agresivnim i nasilnim klijentima.</p> <p>Veštine interpretacije, pregovaranja, medijacije, obezbeđenja zaštite i kontrole.</p> <p>Razvijene veštine razvoja programa i resursa za određene grupe odraslih i starih korisnika, implementacije, praćenja i evaluacije ishoda i uticaja tih programa.</p> <p>Razvijene mentorske i supervizijske veštine: veštine procene postignuća; veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija i korišćenja supervizije.</p> <p>Razvijene mentorske i supervizijske veštine za organizovanje aktivnosti učenja u okruženju prakse: davanje podrške, konstruktivne i pravovremene povratne informacije, veštine procene postignuća, veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija, veštine podsticanja rasta i razvoja superviziranog.</p>
<p>Izvori znanja</p> <p>Teorijsko</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Osnovne teorije, principi, koncepti i metode i pristupi praksi u socijalnom radu sa odraslima i starima. b) Teorije o omočavajućoj i antipotčinjavajućoj praksi u institucionalnom i drugim kontekstima prakse. c) Teorije i znanja o mentalnom i fizičkom zdravlju odraslih i starih koji su relevantni za praksu socijalnog rada. 		

<p><u>Empirijsko</u></p>	<p>d) Znanja iz istraživanja o delotvornosti prakse i novijih dostignuća u socijalnom radu u oblasti rada sa ranjivim odraslima i starima. Znanja iz istraživanja o potrebama posebnih grupa ranjivih odraslih i starih, što obuhvata najmanje sledeće oblasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odrasli i stari žrtve nasilja, eksploatacije, zanemarivanja i samozanemarivanja, – osobe obolele od demencije i srodnih stanja, – osobe sa antisocijalnim ponašanjem, – osobe koje zloupotrebljavaju PAS, – osobe koje se suočavaju sa teškoćama nakon izdržavanja kazne zatvora ili deinstucionalizacije, – osobe sa različitim vrstama ometenosti ili invaliditeta i sl.
<p><u>Proceduralno</u></p>	<p>e) Međunarodno i nacionalno zakonodavstvo i politika, procedure koje mogu da utiču na okolnosti života ranjivih odraslih i starih osoba i pravne mere za zaštitu njihovih najboljih interesa.</p> <p>f) Standardi relevantnih nacionalnih asocijacija ili tela za licenciranje.</p> <p><u>Mudrost prakse</u></p> <p>g) Razumevanje konteksta i svrhe profesionalne supervizije.</p>

<p>Standard III.2. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za samostalno i timsko organizovanje i vođenje sveobuhvatne procene potreba, snaga i rizika u okviru sistemske orijentacije osoba-u-okruženju.</p>		
<p>Svrha standarda: Uspostavljanje saradničkog odnosa sa odraslim ili stariim korisnikom, pružaocem nege i porodicom, kako bi oni u najvećoj mogućoj meri preuzeli odgovornost za sopstveni život. Uočavanje faktora rizika i znakova ugrožene bezbednosti korisnika radi preduzimanja blagovremenih i adekvatnih mera. Razumevanje i empatija za situaciju odraslog ili starog korisnika i za porodičnu situaciju i teškoće.</p>	<p>Indikatori <i>praktična ponašanja</i></p>	<p>Veštine</p>
<p>III.2.1.a Osnovni Sposobnost uspostavljanja i održavanja profesionalnog saradničkog odnosa; organizovanja i sprovođenja procene.</p>	<p>III.2.1.b Osnovni Priprema za rad i rad sa odraslima i starima, njihovim porodicama, pružaocima nege, grupama, organizacijama i zajednicama.</p>	<p>III.2.1.c Osnovni Veštine izgradnje odnosa sa odraslim i stariim korisnicima, pripreme i planiranja procene i intervjuua; veštine efektivne komunikacije</p>

<p>Sposobnosti za procenu faktora rizika i zaštite, snaga, slabosti, rezilijentnosti i otpornosti korisnika i porodice.</p> <p>Sposobnost za timski rad.</p> <p>III.2.2.a Napredni</p> <p>Sposobnost prikupljanja informacija iz različitih izvora i interpretiranja informacija na kritički i koherentan način.</p> <p>Sposobnost primene multidimenzionalnih metoda procene i intervencije na različitim nivoima sistema.</p> <p>Sposobnost prilagodavanja i modifikovanja tehnika i metoda, radi unapređenja njihove validnosti u radu sa raznovrsnim grupama odraslih i starih korisnika. Sposobnost rešavanja složenih etičkih pitanja i dilema u radu.</p> <p>Sposobnost za samostalan donošenje odluka i timski rad.</p>	<p>Uključivanje klijenata u proces procene i pružanje pomoći da zadrži najveću moguću kontrolu nad svojim životom.</p> <p>Korišćenje inkluzivnog i uvažavajućeg jezika.</p> <p>Pružanje potpune, jasne i relevantne informacije korisniku i porodici i podsticanje i traženje povratne informacije.</p> <p>Ohrabrivanje najvećeg mogućeg stepena participacije odraslog ili starog korisnika i porodice u donošenju odluka.</p> <p>Prikupljanje, organizovanje, analiza i interpretacija podataka o korisniku, problemu i situaciji.</p> <p>Procena rizika i bezbednosti.</p> <p>Procena potreba.</p> <p>Procena kapaciteta za brigu o sebi i samozaštiti.</p> <p>Procena porodičnog funkcionisanja.</p> <p>Procena potreba pružaoce nege.</p> <p>Procena podobnosti potencijalnih staratelja.</p> <p>Sacinjavanje profesionalnog nalaza i mišljenja u konsultaciji sa korisnikom i redovno razmatranje procene sa korisnikom kako bi zadržao fokus na zajedničkom razumevanju.</p> <p>Vođenje evidencije o aktivnostima u skladu sa standardima ustanove i profesije.</p> <p>Usmeno i pismeno saopštavanje profesionalnog mišljenja pred kolegama, sudom i telima u zajednici.</p> <p>Adekvatno korišćenje supervizijske podrške.</p>	<p>(predstavljanje, pokazivanje empatije i simpatije, postavljanje pitanja, parafraziranje, klarifikacija, refleksija, sumiranje, davanje i primanje povratne informacije, vođenje intervjua u skladu sa utvrđenom svrhom).</p> <p>Veštine aktivnog slušanja, davanja i primanja povratne informacije; veštine selekcije i analize informacija.</p> <p>III.2.2.c Napredni</p> <p>Veštine motivacionog intervjuisanja.</p> <p>Veštine reflektivne i efektivne prakse.</p> <p>III.2.3.c Specijalistički</p> <p>Razvijene veštine procene snaga i rizika; zastupanja, kreativnog korišćenja supervizije i umrežavanja.</p>
<p>III.2.3.a Specijalistički</p> <p>Sposobnost sprovođenja sveobuhvatne procene u posebno složenim ili multiproblemskim situacijama.</p> <p>Specijalističko forenzičko utvrđivanje kapaciteta odraslih i starih za odlučivanje i staranje o sopstvenim interesima.</p>	<p>III.2.2.b Napredni</p> <p>Primena različitih metoda procene socijalnog funkcionisanja, potreba, snaga, rizika odraslih i starih korisnika, porodice i okruženja.</p>	

	<p>Samostalno ili timsko učešće u sudskim i drugim administrativnim postupcima.</p> <p>Procena kapaciteta za odlučivanje i staranje o sopstvenim interesima.</p> <p>Supervizira uspostavljanje saradničkog odnosa i procesa procene od strane osobe sa manje iskustva.</p> <p>III.2.3.c Specijalistički</p> <p>Organizovanje rada i učešće u specijalizovanim komisijama i telima u zajednici.</p> <p>Organizovanje supervizijskog procesa za druge socijalne radnike i srodne profesionalce koji se bave procenom kod takvih stanja i u složenim situacijama.</p>	
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Teorije o socijalnoj pravdi i socijalnim promenama i način na koji te promene utiču na posebno ranjive grupe odraslih i starih korisnika. b) Pristupi relevantni za utvrđivanje faktora i nivoa rizika, protektivnih faktora, snaga, slabosti, prepreka, mogućnosti, rezilijentnosti. c) Poznavanje metoda i tehnika procene osobe-u-okruženju: intervjui, opservacija, primena različitih upitnika, skala, tehnika (genogram, ekomapa, kulturogram, sociogram, mapa socijalne mreže i sl.), testova i drugih instrumenata procene. <p><u>Empirijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> d) Poznavanje rezultata istraživanja o karakteristikama pojedinih instrumenata procene, tehnikama procene u radu sa ranjivim grupama odraslih i starih korisnika. <p><u>Proceduralno</u></p> <ul style="list-style-type: none"> e) Međunarodni i nacionalni zakonski okvir, standardi usluga, stručne i pravne procedure na nacionalnom i lokalnom nivou. 		

<p>Standard III.3. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za blagovremeno sprovođenje preventivnih, razvojnih, protektivnih i terapijskih intervencija različitim grupama ranjivih odraslih i starih osoba, radi njihovog osnaživanja i omočavanja i za učenje vještina za samostalan život i promovisanje konstruktivne promene koja doprinosi njihovom socijalnom uključivanju.</p>	<p>Svrha standarda: Izbor odgovarajućih intervencija na osnovu rezultata procene u cilju jačanja i unapređenja funkcionisanja korisnika i porodice, ojačavanjem i unapređenjem kvaliteta neformalnih i formalnih veza, odnosa i socijalnih mreža. Intervencije usmerene na prevazilaženje rizika, jačanje protektivnih faktora, zadovoljenje potreba i osiguranje bezbednosti i blagostanja odraslog i starog korisnika.</p>	<p>Kompetencije nivo</p>	<p>Indikatori praktična ponašanja</p>	<p>Veštine</p>
<p>III.3.1.a Osnovni Sposobnost pružanja podrške i organizovanja staranja o različitim grupama odraslih i starih osoba tokom identifikacije i zadovoljavanja njihovih potreba i prevazilaženja rizika. Sposobnost za organizovanje intervencije u timu ili uz supervizijsku podršku.</p>	<p>III.3.1.b Osnovni Informisanje korisnika o svrsi, prirodi, rizicima i očekivanim ishodima intervencije. Uspostavljanje radnog saveza, ugovaranje trajanja i sprovođenja intervencija sa korisnikom koje se oslanjaju na njegove snage. Zaštita prava ranjivih odraslih i starih osoba od različitih vidova zlopotreba ili zlostavljanja. Organizovanje i sprovođenje zaštitnih intervencija u skladu sa mandatom službe. Osnaživanje korisnika i pružanje podrške i pomoći. Podsticanje uključivanja korisnika u različite grupe i mreže pomoći. Evaluiranje intervencija zajedno sa korisnikom, porodicom i drugim relevantnim osobama u zajednici. Pomoć u ostvarivanju prava na usluge i naknade.</p>	<p>III.3.2.a Napredni Sposobnost pružanja podrške i organizovanja staranja, izbora odgovarajućih intervencija i organizovanja procesa pružanja pomoći odraslim i starijim osobama koji su naročito izloženi diskriminaciji, predrasudama, materijalnoj oskudici i marginalizaciji da zadovolje svoje potrebe. Sposobnost za samostalno donošenje odluka i timski rad.</p>	<p>III.3.1.c Osnovni Veštine balansiranja prava i rizika. Veštine pružanja podrške i obezbeđenja staranja, donošenja odluka, profesionalnog rasuđivanja i odgovarajućeg korišćenja autoriteta. Veštine umrežavanja. Veštine medijacije. Veštine pisanog izražavanja.</p>	<p>III.3.2.c Napredni Veštine rada na prevazilaženju otpora, rada sa agresivnim i nasilnim klijentima. Veštine interpretacije, pregovaranja, medijacije, obezbeđenja zaštite i kontrole. Veštine praćenja i evaluacije primenjenih intervencija. Veštine reflektivne i efektivne prakse. Veštine mentorskog i supervizijskog rada.</p> <p>III.3.3.c Specijalistički Razvijene veštine zastupanja, planiranja, intervencije u radu sa posebnim grupama odraslih i starih.</p>
<p>III.3.2.a Napredni Sposobnost pružanja podrške i organizovanja staranja, izbora odgovarajućih intervencija i organizovanja procesa pružanja pomoći odraslim i starijim osobama koji su naročito izloženi diskriminaciji, predrasudama, materijalnoj oskudici i marginalizaciji da zadovolje svoje potrebe. Sposobnost za samostalno donošenje odluka i timski rad.</p>	<p>III.3.2.b Napredni Samostalno i timsko planiranje, razvoj i primena odgovarajućih intervencija na mikro, mezo, ego i makronivou prakse. Osposobljavanje korisnika za samopomoć.</p>			

<p>stanja, osoba sa antisocijalnim ponašanjem, osoba koje zloupotrebljavaju PAS, osoba sa različitim vrstama omećenosti; porodična terapija i primena posebnih pravaca savetovanja i terapije.</p> <p>Sposobnost za pružanje konsultantske i supervizijske podrške drugima koji se angažuju u tim aktivnostima.</p> <p>Sposobnost za pokretanje i angažovanje šire međuinstitucionalne i međusekatorske saradnje.</p>	<p>Sprovedenje intervencija koje su izabrane na osnovu dokaza i koje su najprikladnije za odraslu ili staru osobu.</p> <p>Traženje povratne informacije od korisnika i obezbeđenje detaljnih informacija članovima tima i rukovodstvu u vezi kvaliteta usluga.</p> <p>Učešće u sudskim i drugim pravnim i administrativnim postupcima.</p> <p>Učešće u komisijama i telima u zajednici.</p> <p>III.3.3.b Specijalistički</p> <p>Kreiranje programa intervencija i programa usluga i treninga.</p> <p>Analiza i evaluacija postojećih modela i strategija intervencije u posebnim oblastima rada.</p> <p>Organizovanje supervizijskog procesa za druge socijalne radnike i srodne profesionalce koji se bave intervencijama kod takvih stanja.</p>	<p>Posedovanje specijalističkih znanja i veština vezanih za posebne oblasti savetovanja i psihoterapije ili sredinskih intervencija.</p> <p>Veština evaluacije i praćenja efekata intervencije u kontekstu života pojedinca, porodice i šire društvene zajednice.</p> <p>Veštine prenošenja znanja.</p>
<p>Izvori znanja</p> <p>Teorijsko</p> <ol style="list-style-type: none"> Znanje o intervencijama koje se zasnivaju na bihevioralističkim, kognitivnim, klijento-centričnim pristupima, intervenciji u krizi, psihosocijalnim pristupima, pristupima usmerenim na zadatak i znanjima o fazama promene (ciklus promene). Znanje o praktičnim pristupima u socijalnom radu i strategijama intervencija sa pojedincem, grupom, porodicom, zajednicom i sa organizacijama. <p>Empirijsko</p> <ol style="list-style-type: none"> Znanja iz istraživanja o delotvornosti različitih intervencija usmerenih na intrapersonalne, interpersonalne i na sredinske faktore za posebne grupe odraslih i starih i njihovih porodica. <p>Proceduralno</p> <ol style="list-style-type: none"> Međunarodni i nacionalni zakonski okvir, standardi usluga, stručne i pravne procedure i usluge na nacionalnom i lokalnom nivou. 		

<p>Standard III.4. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za rad sa odraslim i starijim osobama koje se suočavaju sa životnim tranzicijama i gubicima.</p>	<p>Svrha standarda: Izbor odgovarajućih pristupa proceni i intervencijama kod odraslih i starih koji se suočavaju sa životnim tranzicijama i gubicima. Rano prepoznavanje i prevencija faktora rizika u situacijama gubitaka i životnih tranzicija. Izgradnja socijalnih mreža.</p>	<p>Kompetencije nivo</p>	<p>Indikatori praktična ponašanja</p>	<p>Veštine</p>
<p>III.4.1.a Osnovni Spособnost procene potreba, pružanja podrške i upućivanja starih osoba koje se suočavaju sa životnim gubicima i kod adaptacije u novonastalim situacijama.</p> <p>III.4.2.a Napredni Napredno razumevanje i razmatranje pojedinačnog iskustva i uvažavanja biografije odrasle ili stare osobe koja se suočava sa gubicima i tranzicijama.</p> <p>Samostalno i timsko delovanje u situacijama nasilja nad ranijim grupama odraslih i starih, promeni okruženja, uključivanja u zajednicu i sl.</p> <p>III.4.3.a Specijalistički Rad u situacijama koje zahtevaju specijalistička znanja, kao što su napuštanje od strane porodice, izlazak iz rezidencijalne ustanove (dom, duševna bolnica, tretmanski centar, zatvor i sl) i uključivanje u zajednicu, ekonomska ili imovinska zloupotreba, različiti vidovi nasilja prema ranijim odraslim i starijim osobama i osposobljenost za superviziju drugih socijalnih radnika i srodnih</p>	<p>III.4.1.b Osnovni Uspostavljanje odnosa i razvijanje poverenja između socijalnog radnika i odrasle ili stare osobe. Rad na sagledavanju i popunjavanju praznina u životnoj priči. Procena potreba, snaga i rizika odraslog ili starog korisnika, članova porodice i drugih koji su pogođeni tranzicijama ili gubicima. Informisanje i upućivanje ranjive odrasle ili stare osobe na različite vidove podrške i usluga u okviru sistema u zajednici. Saradnja sa porodicom, pružaoce nege i drugim značajnim osobama. Umrežavanje sa institucijama i organizacijama koje postoje u zajednici.</p> <p>III.4.2.b Napredni Razvijena praktična ponašanja sa osnovnog nivoa.</p> <p>III.4.3.b Specijalistički Korišćenje različitih pristupa savetovanja i terapije i razvijena znanja o radu na prevazilaženju</p>	<p>III.4.1.c Osnovni Veštine efektivne komunikacije (predstavljanje, pokazivanje empatije i simpatije, postavljanje pitanja, parafraziranje, pojašnjavanje, refleksija, sumiranje, davanje i primanje povratne informacije, vođenje intervjua u skladu sa utvrđenom svrhom). Veštine balansiranja prava i rizika i donošenja odluka. Veštine timskog rada, veštine osnaživanja, omotavanja i osposobljavanja. Veštine pregovaranja i lobiranja. Veštine empatije i rada na prevazilaženju otpora.</p> <p>III.4.2.c Napredni Veštine motivacionog intervjuisanja, rad na prevazilaženju otpora, rad sa agresivnim i nasilnim klijentima, veštine interpretacije, pregovaranja, medijacije, obezbeđenja zaštite i kontrole.</p>		

<p>profesionalaca koji se bave procenom i intervencijama kod takvih stanja.</p>	<p>otpora i prevladavanju gubitaka. Organizovanje supervizijskog procesa za druge socijalne radnike i srodne profesionalce koji se bave procenom i intervencijama kod takvih stanja.</p>	<p>III.4.3.c Specijalistički</p> <p>Razvijene veštine procene snaga i rizika, zastupanja, kreativnog korišćenja supervizije, umrežavanja.</p> <p>Mentorske i supervizijske veštine za organizovanje aktivnosti učenja u okruženju prakse: davanje podrške, konstruktivne i pravovremene povratne informacije, veštine procene postignuća, veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija.</p> <p>Veštine podsticanja rasta i razvoja supervizijskog.</p> <p>Veštine uočavanja i rešavanja teorijskih, praktičnih, vrednosnih i etičkih implikacija profesionalnih intervencija.</p>
<p>Izvori znanja</p> <p>Teorijsko</p> <p>a) Teorije o ljudskom razvoju i životnom ciklusu. Teorije o socijalnom funkcionisanju. Teorije o kriznim stanjima, traumi, prevladavanju gubitaka. Teorije o tranzicijama. Teorije o procesu tugovanja. Teorije o mehanizmima adaptacije i odbrane.</p> <p>b) Teorije o ranjivosti i rezilijenciji. Kulturološke teorije.</p> <p>Empirijsko</p> <p>c) Znanja iz istraživanja o adaptacijama na životne promene.</p> <p>d) Znanja dobijena iz istraživanja o fizičkim i mentalnim oboljenjima i njihovom uticaju na funkcionisanje pojedinca i porodice u raznovrsnim socijalnim ulogama i u različitim fazama životnog ciklusa.</p> <p>e) Znanja iz istraživanja o uticaju traume i načinima prevladavanja i rezilijentnosti.</p> <p>Proceduralno</p> <p>f) Poznavanje zakonskih propisa, prava korisnika, standarda usluga socijalnih, zdravstvenih i drugih službi koje pružaju usluge odraslima i starima koji se suočavaju sa tranzicijama, gubicima ili nasiljem.</p>		

Standard III.5. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za rad sa odraslima i starima koji se približavaju smrti (<i>end-of-life care</i>) i njihovim porodicama i u palijativnom zbrinjavanju.		
Svrha standarda: Sposobnost izbora i primene intervencija pružanja podrške umirućoj osobi, članovima njene porodice i zajednicama kojima pripada, kao i njihovo osnaživanje. Informisanje i upućivanje na adekvatne usluge u različitim sektorima i u zajednici. Prepoznavanje rizika do kojih može da dovede suočavanje sa bolešću i smrću.	Kompetencije <i>nivo</i>	Indikatori <i>praktična ponašanja</i>
<p>III.5.1.a Osnovni</p> <p>Sposobnost rada u oblasti palijativnog zbrinjavanja i sa odraslim i starijim osobama koje se približavaju smrti i njihovim porodicama. Sposobnost za rad u timu.</p>	<p>III.5.1.a Osnovni</p> <p>Uspostavljanje komunikacije i razvijanje odnosa poverenja između socijalnog radnika i odrasle ili starije osobe i porodice.</p> <p>Rad sa odraslima i starima i njihovim porodicama na prihvatanju smrti i nastojanje da njihov kvalitet života bude na najvišem mogućem nivou.</p> <p>Rad sa porodicom i pripremanje porodice na odlazak člana.</p> <p>Upućivanje porodice na vidove pomoći koji postoje u zajednici.</p>	<p>III.5.1.c Osnovni</p> <p>Veštine empatije i simpatije.</p> <p>Veštine razvoja odnosa poverenja.</p> <p>Komunikacijske veštine i veštine aktivnog slušanja.</p> <p>Veštine rada sa starijim osobama u prevazilaženju krize.</p> <p>Veštine obezbeđenja podrške i staranja, ubedivanja, informisanja i davanja objašnjenja.</p> <p>Veštine kontrolisanja anksioznosti.</p> <p>Veštine održavanja profesionalnih granica.</p> <p>Veštine završetka rada sa korisnicima i porodicom.</p>
<p>III.5.2.a Napredni</p> <p>Sposobnost razumevanja i razmatranja duhovnih, religijskih i kulturoloških uticaja na sagledavanje i prihvatanje smrti od strane odraslih i starijih osoba i na spremnost porodice za brigu o starijim članovima.</p> <p>Sposobnost rešavanja etičkih dilema i stanovišta o dostojanstvenom kraju života i pravu odrasle i stare osobe na dostojanstven kraj.</p>	<p>III.5.2.b Napredni</p> <p>Razvijena praktična ponašanja sa osnovnog nivoa.</p>	<p>III.5.2.c Napredni</p> <p>Veštine savetovanja u situacijama gubitaka i žalovanja.</p> <p>Razvijene komunikacijske veštine (posebno pojašnjavanje, preukviravanje, interpretacije, savetovanja, kontrolisanja anksioznosti).</p> <p>Razvijene veštine ubedivanja (persuazije), informisanja i davanja objašnjenja.</p>
<p>III.5.3.a Specijalistički</p> <p>Sposobnost za rad u situacijama koje zahtevaju specijalistička znanja, kao što su iznenadno dijagnostikovanje bolesti koja može dovesti do smrti u kratkom vremenskom periodu.</p> <p>Sposobnost dizajniranja i organizovanja specijalističkih usluga vezanih za palijativnu negu.</p>	<p>III.5.3.b Specijalistički</p> <p>Primena posebnih modela savetovanja i psihoterapije u situacijama gubitaka i žalovanja. Planiranje, organizovanje, monitoring i evaluacija specijalističkih usluga vezanih za palijativnu negu.</p>	

	Organizovanje i sprovođenje supervizijskog procesa za druge socijalne radnike i srodne profesionalce i drugo osoblje koje se bavi palijativnom negom.	<p>III.5.3.c Specijalistički Veštine rada u partnerstvu. Razvijene veštine održavanja profesionalnih granica i završetka rada sa korisnicima i porodicom.</p>
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Teorije o modelima i organizacijskim aspektima obezbeđenja palijativnog zbrinjavanja. Teorije o mehanizmima adaptacije na teška i hronična zdravstvena stanja i nemogućnost adekvatne brige o sebi. Shvatanja o prolaznosti života i straha od smrti. Teorije o procesu tugovanja, prevazilaženju gubitaka, mehanizmima adaptacije i odbrane u kontekstu približavanja smrti. Teorije o mentalnom zdravlju i telesnim promenama koje su dešavaju kod odraslih i starih osoba koje se suočavaju sa krajem života, kao i o socijalnom funkcionisanju pojedinca i porodice u kontekstu umiranja. Teorije o porodičnom sistemu i funkcionisanju porodice i načinima na koji se porodica suočava i prevladava gubitak svog člana. <p><u>Empirijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Istraživanja načina sagledavanja i doživljavanja kraja života koje su karakteristične za odrasle i stare osobe u različitim fazama životnog ciklusa. Istraživanja o potrebama, problemima i situacijama sa kojima se sreću porodice umiruće osobe. <p><u>Proceduralno</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Međunarodni i nacionalni standardi palijativnog zbrinjavanja. Zakonski propisi koji regulišu lečenje, zbrinjavanje, porodične, imovinske i druge odnose. 		

<p>Standard III.6. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za promovisanje poštovanja prava odraslih i starih korisnika i njihovih porodica, poštovanje njihove različitosti i primenu antidiskriminativne i omoćavajuće prakse u zastupanju različitih grupa odraslih i starih.</p>		
<p>Svrha standarda: Kreiranje prakse u skladu sa najboljim interesima korisnika. Prihvatanje različitosti i uvažavanje ličnosti korisnika. Rano prepoznavanje različitih znakova diskriminacije i adekvatno reagovanje. Izgradnja kulturno-kompetentne, antidiskriminacione, antipotičinjavajuće i omoćavajuće prakse socijalnog rada sa odraslim i stariim korisnicima i njihovim porodicama.</p>		
<p>Kompetencije <i>nivo</i></p> <p>III.6.1.a Osnovni Sposobnost prepoznavanja i reagovanja na diskriminaciju, nejednakosti i nepravde i spremnost za delovanje kojim se pokazuje poštovanje prava odraslih i starih i njihovih porodica, poštovanje njihove različitosti. Sposobnost primene metoda i postupaka antidiskriminativne i kulturno-kompetentne prakse.</p> <p>III.6.2.a Napredni Sposobnost da se primeni znanje o antidiskriminativnoj i kulturno-kompetentnoj praksi, uvažavanje i integrisanje različitih mišljenja i prihvatanje različitosti.</p> <p>III.6.3.a Specijalistički Sposobnost za primenu specijalizovanog nivoa znanja o teorijama, metodama i tehnikama kulturno-kompetentne, antidiskriminativne i antipotičinjavajuće prakse.</p>	<p>Indikatori <i>praktična ponašanja</i></p> <p>III.6.1.b Osnovni Poštovanje prava odraslih i starih osoba, njihovih porodica, grupa i zajednica, uvažavanje kulturne, etničke, verske ili druge različitosti. Poštovanje kulturnih, duhovnih, etničkih, porodičnih i drugih vrednosti i verovanja odraslih i starih osoba. Identifikovanje i procenjivanje negativnih aspekata delovanja sistema socijalne sigurnosti u vezi sa zaštitom odraslih i starih. Zastupanje i zalaganje za unapređenje ljudskih prava i socijalne i ekonomske pravde za odrasle i stare na odgovorno asertivan način.</p> <p>III.6.2.b Napredni Učešće u sudskim i drugim pravnim i administrativnim postupcima. Primena razvijenih znanja o pravnim procesima koji mogu da utiču na okolnosti života ranjivih odraslih i starih i pravnih mera za zaštitu njihovih najboljih interesa, učešće u sudskim procesima u svojstvu svedoka, zastupnika ili veštaka. Učešće u planiranju, pokretanju, organizovanju, sprovođenju i evaluaciji socijalnih akcija, kampanji i novih programa u zajednici.</p>	<p>Veštine</p> <p>III.6.1.c Osnovni Veštine prilagodavanja, pregovaranja, omoćavanja i osposobljavanja. Veštine rada u partnerstvu. Veštine medijacije i zastupanja. Veštine reflektivne i efektivne prakse. Veštine konfrontacije i postavljanja izazova. Veštine pisanja i dokumentovanja.</p> <p>III.6.2.c Napredni Veštine ubeđivanja, informisanja i davanja objašnjenja. Razvijene veštine javnog izlaganja. Veštine korišćenja autoriteta.</p> <p>III.6.3.c Specijalistički Razvijene veštine zastupanja. Veštine rada u neprijateljskim, agresivnim i nasilnim okolnostima.</p>

	<p>III. 6.3.b Specijalistički</p> <p>Pokretanje, planiranje, organizovanje, sprovođenje, evaluiranje i superviziranje socijalnih akcija, kampanji i novih programa u zajednici ili rad na unapređenju postojećih usluga i službi u cilju promocije afirmativne ili antidiskriminacione prakse.</p>	
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Znanja o ekološkim, psihološkim, finansijskim i fizičkim barijerama sa kojima se susreću različite grupe ranjivih odraslih i starih osoba u svojim zajednicama. b) Antidiskriminatorne teorije, pristupi, prakse. c) Teorije o razvoju socijalne politike, pristupi o primeni i evaluaciji socijalne politike, uključujući osnovne koncepte na kojima se zasniva socijalna politika (solidarnost, uzajamnost, univerzalnost). <p><u>Empirijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> d) Znanja iz istraživanja socijalnih, političkih, ekonomskih, istorijskih, kulturnih i ekoloških sistema, koja se bave odnosima moći nejednakosti i prepreka u radu sa različitim grupama odraslih i starih. <p><u>Proceduralno</u></p> <ul style="list-style-type: none"> e) Međunarodni i nacionalni propisi koji se bave ljudskim pravima. 		

Literatura

- Council of Social Work education and Gero-Ed Center (2008). *Geriatric Social Work Competency Scale II with Lifelong Leadership Skills: Social Work Practice Behaviors in the Field of Aging*; <http://www.cswe.org/File.aspx?id=25445>, posećeno 15.04.2014.
- Firth, P. Luff, G. Oliviere, D. (Eds.) (2005). *Facing Death – Loss, Change and Bereavement in Palliative Care*. London: Open University Press.
- Hussein, S. (2011). *Social Work Qualifications and Regulation in European Economic Area (EEA)*. General Social Care Council (GSCC) and Skills for Care and Development; <http://www.kcl.ac.uk/sspp/policy-institute/scwru/pubs/2011/hussein2011eea.pdf>, posećeno 06.08.2014.
- Interprofessional Education Collaborative Expert Panel (2011). *Core Competencies for Interprofessional Collaborative Practice*; <http://www.aacn.nche.edu/education-resources/IPECReport.pdf>, posećeno 12.04.2015.
- Harahan, M. F. and Stone, R. I. (2009). *Defining Core Competencies for the Professional Long-Term Care Workforce: A Status Report and Next Steps*. Institute for the Future of Aging Services and the American Association of Homes and Services for the Aging (AAHSA); http://www.leadingage.org/uploadedFiles/Content/About/Center_for_Applied_Research/Publications_and_Products/Defining%20Core%20Competencies_FINAL.pdf, posećeno 18.05.2014.
- NASW (2011). *Standards for Social Work Practice with Family Caregivers of Older Adults*; <http://www.socialworkers.org/practice/standards/NASWFamilyCaregiverStandards.pdf>, posećeno 18.05.2014.
- Social Work Leadership Institute. *Geriatric Social Work Competencies*; <http://epadgce.jefferson.edu/pdfs/SW%20Gero%20Compt.pdf>, posećeno 18.05.2014.
- The College of Social Work (2014). *The Route to Success in End of Life Care – Achieving Quality for Social Work*; www.endoflifecareforadults.nhs.uk, posećeno 03.04.2014.

Prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović
 Prof. dr Jasna Hrnčić
 Doc dr Jasna Veljković

UDK 364-43-021.321:378.096
 364-43:364.622

IV. STANDARDI I KOMPETENCIJE ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA U OBLASTI MENTALNOG ZDRAVLJA

<p>Standard IV.1. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za uspostavljanje saradničkog odnosa sa korisnicima koji imaju mentalne poremećaje, članovima njihovih porodica i pružaocima nege, koji se zasniva na etičkim principima i vrednostima socijalnog rada.</p>		
<p>Svrha standarda: Unapređenje dobrobiti pojedinaca koji imaju mentalne poremećaje, njihovih porodica i zajednice i razvoj kapaciteta osobe da preuzme kontrolu nad sopstvenim životom u okviru svojih mogućnosti i u skladu sa vrednostima i principima socijalne pravde.</p>		
<p>Kompetencije <i>nivo</i></p>	<p>Indikatori <i>praktična ponašanja</i></p>	<p>Veštine</p>
<p><u>IV.1.1.a Osnovni</u> Sposobnost izgradnje i održavanja uvažavajućeg i empatičkog odnosa sa korisnikom kao jedinstvenom i vrednom osobom. Sposobnost da se vrednuje životno iskustvo korisnika i porodice, poštuju principi samoodređenja</p>	<p><u>IV.1.1.b Osnovni</u> Pažljivo i uvažavajuće slušanje korisnika. Podržavanje uzajamnosti odnosa. Korišćenje inkluzivnog i uvažavajućeg jezika. Razumevanje i prilagodavanje potrebama u komunikaciji i specifičnostima upotrebe jezika</p>	<p><u>IV.1.1.c Osnovni</u> Veštine komunikacije za uspostavljanje i izgradnju saradnje sa klijentima i porodicama, što obuhvata veštine pripreme, planiranja i vođenja intervjua, predstavljanja, aktivnog slušanja, pokazivanja empatije, postavljanja pitanja,</p>

<p>korisnika, uzajamnosti, poverljivosti i profesionalne odgovornosti. Pokazivanje saosećajnosti, ohrabrenja i ulivanje nade. Postupanje u skladu sa etičkim principima i ispoljavanje osećljivosti za uočavanje etičkih dilema u specifičnim uslovima vezanim za probleme mentalnog zdravlja. Prepoznavanje i korišćenje isceljujućeg potencijala takvog odnosa.</p>	<p>korisnika različitog uzrasta, posebno dece i mladih. Prikupljanje i obezbeđivanje informacija na način koji uvažava klijentova iskustva, uverenja i osećanja. Pružanje potpune, jasne i relevantne informacije korisniku i porodici i podsticanje i traženje povratne informacije. Ohrabrivanje najvećeg mogućeg stepena participacije korisnika u donošenju odluka. Uvažava specifičnosti uzrasta i kulturnog porekla i pokazuje senzitivisanost prema kulturnoj, nacionalnoj, rasnoj i rodnoj pripadnosti, kao i okolnostima koje mogu da utiču na odnos socijalnog radnika, korisnika i porodice. U radu sa porodicama i grupama prepoznaje i nastoji da se prilagodi različitom iskustvu i perspektivama. Adekvatno korišćenje supervizijske podrške.</p>	<p>informisanja, parafraziranja, pojašnjavanja, refleksije, sumiranja, davanja i primanja povratnih informacija. Veštine uspostavljanja odnosa poverenja, otvorene saradnje. Veštine uspostavljanja i korišćenja profesionalnog autoriteta. Veštine uspostavljanja profesionalnih granica.</p>
<p><u>IV.1.2.a. Napredni</u> Sposobnost uspostavljanja saradničkog odnosa sa korisnicima koji su u otporu, nemotivisani, agresivni, pogodeni višestrukim rizicima ili su u multiproblemskoj situaciji. Sposobnost rešavanja složenih etičkih pitanja i dilema u radu. Sposobnost obezbeđenja efikasne mentorske i supervizijske podrške uspostavljanju saradničkog odnosa sa korisnicima.</p>	<p><u>IV.1.2.b. Napredni</u> Prepoznaje raznolikosti u porodičnom funkcionisanju na osnovu etičke, kulturne, klasne i druge pripadnosti koje prevazilaze tradicionalne porodične strukture (npr. istopolne zajednice). Uspostavlja saradnički odnos sa korisnicima u situacijama koje su složene i multiproblemske, vezane za rizike i bezbednost korisnika i okruženja. Supervizira uspostavljanje saradničkog odnosa od strane osobe sa manje iskustva.</p>	<p><u>IV.1.2.c. Napredni</u> Veštine balansiranja moći, procene rizika, balansiranja zaštite prava i mera kontrole usled procenjenih rizika, donošenja odluka vezanih za hitne intervencije. Veštine motivisanja i prevazilaženja otpora, rada sa agresivnim i nasilnim klijentima. Veštine pregovaranja i postredovanja u konfliktnim situacijama. Veštine obezbeđenja zaštite i kontrole. Veštine mentorskog i supervizijskog rada.</p>
<p><u>IV.1.3.a. Specijalistički</u> Sposobnost za primenu specijalističkih znanja i veština uspostavljanja saradnje, prevazilaženja otpora i podsticanja motivacije za saradnju kod specifičnih grupa korisnika (npr. onih koji se suočavaju sa teškoćama vezanim za paranoju, suicid, zloupotrebu supstanci i sl.) Sposobnost obezbeđenja efikasne supervizije u složenim situacijama.</p>	<p><u>IV.1.3.c. Specijalistički</u> Razvijene veštine motivacionog intervjuisanja. Veštine rešavanja kompleksnih problema. Mentorske i supervizijske veštine za organizovanje aktivnosti učenja u okruženju prakse: davanje podrške, konstruktivne i pravovremene povratne informacije, veštine procene postignuća, veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija, veštine podsticanja rasta i razvoja.</p>	<p><u>IV.1.3.c. Specijalistički</u> Razvijene veštine motivacionog intervjuisanja. Veštine rešavanja kompleksnih problema. Mentorske i supervizijske veštine za organizovanje aktivnosti učenja u okruženju prakse: davanje podrške, konstruktivne i pravovremene povratne informacije, veštine procene postignuća, veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija, veštine podsticanja rasta i razvoja.</p>

	<p><u>IV.1.3.b Specijalistički</u></p> <p>Uspostavlja saradnički odnos sa korisnicima sa specifičnim problemima koji su posebno nemotivisani ili nekritični prema problemima i ponašanju koje predstavlja rizik za bezbednost klijenata i/ili okruženja. Supervizira uspostavljanje saradničkog odnosa u složenim situacijama.</p>	
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Opšta teorija socijalnog rada i njena primena u oblasti mentalnog zdravlja. b) Znanja i principi iz oblasti komunikologije. c) Etika socijalnog rada. d) Socijalna istorija mentalnih poremećaja i relevantne sociološke perspektive. e) Znanja o relevantnim teorijama o nastanku i održanju mentalnih poremećaja. f) Teorijske perspektive koje se bave odnosom korisnika, pružaoaca nege i društva, uključujući sociologiju otuđenja i opresije i istoriju uzajamne podrške i procesa omoćavanja. g) Koncepti i teorije o ljudskom razvoju tokom životnog ciklusa u porodičnom i socijalnom kontekstu, uključujući specifičnosti faza i izazove razvojnih kriza i različitih životnih događaja u kontekstu mentalnog zdravlja. h) Uticaj mentalnog poremećaja na doživljaj sebe, porodične i intimne odnose i na odnose u široj zajednici. i) Teorije o načinima na koje tradicije, kulture, religije i običaji utiču na ljudsko funkcionisanje i načinima na koji one mogu biti prepreka ili podsticaj za razvoj. <p><u>Empirijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> j) Istraživanja o etiologiji mentalnih poremećaja u socijalnom kontekstu. k) Istraživanja o posledicama mentalnih poremećaja na funkcionisanje osobe i njene socijalne uloge, na porodične odnose, diskriminaciju, pitanja socijalne pravde, ekonomskog statusa, itd. <p><u>Proceduralno</u></p> <ul style="list-style-type: none"> l) Međunarodni, nacionalni i lokalni propisi koji regulišu prava osoba sa mentalnim poremećajima. m) Kodeks profesionalne etike i drugi relevantni propisi. 		

<p>Standard IV.2. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za adekvatnu bio-psiho-socijalnu procenu korisnika koji imaju mentalne poremećaje i smetnje u kontekstu njihovog porodičnog i šireg socijalnog okruženja.</p> <p>Svrha standarda: Obuhvatno razumevanje situacije, problema i snaga korisnika koji imaju mentalne poremećaje i smetnje radi planiranja i iniciranja intervencija za prevazilaženje teškoća i unapređenje dobrobiti korisnika.</p>	<p>Kompetencije <i>nivo</i></p>	<p>Indikatori <i>praktična ponašanja</i></p>	<p>Veštine</p>
<p>IV.2.1.a Osnovni</p> <p>Sposobnost sprovođenja bio-psiho-socijalne, kolaborativne procene korisnika sa mentalnim poremećajem.</p> <p>Sposobnost razumevanja uticaja mentalnog poremećaja na doživljaj pojedinca i njegovu/njenu sliku o sebi i odnose sa drugima, uključujući doživljaj stigme, socijalne nejednakosti i socijalne pravde, kao i uticaja poremećaja na socijalni status i dobrobit pojedinca.</p> <p>Sposobnost sagledavanja osobe izvan ograničenja izazvanih bolešću i stigmatizacijom.</p> <p>Sposobnost razumevanja uticaja socijalnog konteksta na osobu i simptome mentalnog poremećaja.</p> <p>Sposobnost formiranja profesionalnog mišljenja u okvirima uloge socijalnog rada u mentalnom zdravlju.</p> <p>Osposobljenost za razumevanje granica sopstvene ekspertize i traženje konsultacija ili upućivanje na druge po potrebi.</p> <p>Osposobljenost za profesionalno dokumentovanje rada.</p> <p>Sposobnost za timski rad.</p>	<p>IV.2.1.b Osnovni</p> <p>Ispitivanje uticaja mentalnog stanja osobe na njeno socijalno i profesionalno funkcionisanje kao deo klimičke procene, i uticaja socijalnog konteksta na osobu i simptome.</p> <p>Procenjivanje porodičnog funkcionisanja, odnosa i kapaciteta porodice da odgovori na potrebe korisnika.</p> <p>Procenjivanje bezbednosti i rizika od zlostavljanja i zanemarivanja za osobu sa mentalnim poremećajem i za njeno okruženje, uz konsultacije sa supervizorom.</p> <p>Prikupljanje podataka iz različitih izvora, primenjivanje specifičnih metoda i procedura procene i standardizovanih instrumenata procene.</p> <p>Sačinjavanje profesionalnog nalaza i mišljenja u konsultaciji sa korisnikom, i redovno razmatranje procene sa korisnikom kako bi zadržao fokus na zajedničkom razumevanju.</p> <p>Vođenje evidencije o aktivnostima u skladu sa standardima ustanove i profesije.</p> <p>Učestvovanje u timskoj proceni i pružanje konstruktivnog doprinosa timskom radu.</p> <p>Usmeno i pismeno saopštavanje profesionalnog mišljenja pred kolegama, sudom i telima u zajednici.</p>	<p>IV.2.1.c Osnovni</p> <p>Veštine pripreme i planiranja procene i vođenja intervjua u skladu sa utvrđenom svrhom prikupljanja relevantnih informacija: aktivno slušanje, postavljanje pitanja, parafraziranje, pojašnjavanje, refleksija, sumiranje, davanje i primanje povratne informacije, pokazivanje empatije.</p> <p>Veštine primene instrumenata procene: zadavanje, ocenjivanje i analize rezultata u skladu sa standardizovanim procedurama.</p> <p>Veštine analize i sinteze informacija prikupljenih iz različitih izvora, njihove interpretacije i formulisanje profesionalnog mišljenja.</p> <p>Veštine produktivnog učešća u timskom radu.</p> <p>Veštine dokumentovanja i prezentovanja rezultata procene.</p> <p>IV.2.2.c Napredni</p> <p>Veštine rada sa agresivnim i nasilnim klijentima.</p> <p>Veštine konfrontacije i interpretacije, pregovaranja, obezbeđenja zaštite i kontrole.</p> <p>Veštine mentorskog i supervizijskog rada.</p>	

<p><u>IV.2.2.a Napredni</u></p> <p>Sposobnost samostalnog organizovanja i sprovođenja bio-psiho-socijalne procene korisnika sa mentalnim poremećajima koji su pogođeni višestrukim rizicima ili su u multiproblemskoj situaciji.</p> <p>Sposobnost mentorskog i supervizijskog rada.</p> <p>Sposobnost za konsultacije u vezi sa procenom socijalnog rada u mentalnom zdravlju i rešavanjem složenih etičkih pitanja</p> <p>Sposobnost za samostalni i timski rad.</p> <p><u>IV.2.3.a Specijalistički</u></p> <p>Sposobnost specijalističke procene u kliničkim i povezanim oblastima, na osnovu dodatnih specifičnih obuka za rad sa posebnim grupama korisnika sa mentalnim poremećajima ili na specijalizovanim zadacima (npr. forenzička procena).</p> <p>Sposobnost prenošenja znanja o oblasti za koju je specijalizovan/a i u kompleksnim situacijama.</p>	<p><u>IV.2.2.b Napredni</u></p> <p>Sprovodi procenu radnih sposobnosti u domenu socijalnog rada shodno uslovima i zahtevima radnog mesta, procenu roditeljskog funkcionisanja, procenu uzrasnih specifičnosti dece, adolescenata i starijih osoba, poslovnu sposobnost, probleme dece, mladih ili starih, procenjuje složene i multiproblemske situacije vezane za procenu bezbednosti i rizika.</p> <p>Procenjuje i revidira procenu rizika od samopovređivanja, ranjivost korisnika u odnosu na porodično nasilje, i druga pitanja bezbednosti u kući i neposrednom okruženju, pitanja zaštite dece.</p> <p>Supervizira kolege sa manje iskustva u analizi indikatora procene, njihovoj interpretaciji i integraciji i formulisaniu profesionalnog nalaza mišljenja.</p> <p><u>IV.2.3.b Specijalistički</u></p> <p>Sprovodi i učestvuje u proceni u oblastima za koje je potrebna specijalistička obuka.</p> <p>Sprovodi forenzičku procenu socijalnog rada.</p> <p>Obučava profesionalce u oblasti za koju je specijalizovan/a i supervizira njihov rad u kompleksnim situacijama.</p> <p>Inovira metode procene socijalnog rada u oblasti mentalnog zdravlja.</p> <p>Kreiranje i sprovođenje obuka za specijalizovane oblasti procene.</p>	<p><u>IV.2.3.c Specijalistički</u></p> <p>Razvijene veštine motivacionog intervjuisanja.</p> <p>Specijalističke veštine procene posebnih aspekata funkcionisanja klijenta i porodice, procene snaga i rizika kod kompleksnih i multiproblemskih situacija.</p> <p>Veštine prenošenja znanja.</p>
---	--	---

Izvori znanja	
<u>Teorijsko</u>	<p>a) Teorijska i empirijska saznanja o uticaju mentalnog poremećaja na doživljaj sebe, porodične i druge bliske relacije i odnose sa širom zajednicom, uključujući pitanja stigme, hendikepiranosti i socijalne pravde.</p> <p>b) Koncepti i teorije o razvoju i funkcionisanju porodice i porodičnim odnosima unutar specifičnosti i promenljivosti kulturološkog konteksta, uključujući i pitanja sklapanja braka, razvoda, roditeljstva i podrške šire porodice u kontekstu mentalnog zdravlja.</p> <p>c) Teorijska i empirijska saznanja o uticaju socijalnog konteksta na osobu i simptome mentalnog poremećaja.</p> <p>d) Psihijatrijske klasifikacije mentalnih poremećaja i psihopatologija. Znanja o traumama, krizama i njihovom uticaju na osobu i njeno okruženje.</p>
<u>Empirijsko</u>	<p>e) Znanja iz istraživanja o uticaju bolesti na socio-ekonomski status i dobrobit pojedinca, uključujući pitanja socijalne sigurnosti, siromaštva, stanovanja, zaposlenosti i kvaliteta života uopšte.</p> <p>f) Znanja iz istraživanja o odnosu između pitanja mentalnog zdravlja i dobrobiti porodice, o nasilju u porodici, zlostavljanju, zanemarivanju, samozanemarivanju i zaštiti osoba sa mentalnim poremećajima, dece i drugih članova porodice.</p>
<u>Proceduralno</u>	<p>g) Poznavanje standarda, stručnih procedura i postupaka prikupljanja podataka i procedure procene.</p> <p>h) Poznavanje institucionalnog i pravnog okvira za korišćenje profesionalnog mišljenja socijalnog radnika.</p>

Standard IV.3. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen da razvije, planira, primeni i evaluiira različite psihosocijalne intervencije sa korisnicima koji imaju mentalne poremećaje, članovima njihovih porodica i pružiocima nege.		
<p>Svrha standarda: Omogućavanje informisanog izbora i primene različitih psihosocijalnih intervencija koji najviše odgovaraju situaciji, problemima i snagama korisnika koji imaju mentalne poremećaje, radi prevazilaženja teškoća, uključivanja u porodično, radno i socijalno okruženje i unapređenje kvaliteta života i dobrobiti korisnika.</p>		
Kompetencije nivo	Indikatori praktična ponašanja	Veštine
IV.3.1.a Osnovni Sposobnost utvrđivanja primerenosti različitih intervencija za korisnike sa mentalnim poremećajima koje su zasnovane na empirijskim dokazima.	IV.3.1.b Osnovni Informisanje korisnika o svrsi, prirodi, rizicima i očekivanim ishodima intervencije.	IV.3.1.c Osnovni Veštine ugovaranja usluga, motivisanja korisnika i porodice za primenu psihosocijalnih intervencija.

<p>Sposobnost za aktivno uključivanje korisnika i značajnih osoba u proces planiranja i sprovođenja intervencija.</p> <p>Sposobnost za organizovanje i realizaciju osnovnih psihosocijalnih intervencija, uključujući individualno, grupno i porodično savetovanje, u okviru stručnog tima i uz superviziju.</p> <p>Sposobnost praćenja i evaluiranja primenjenih intervencija.</p> <p><u>IV.3.2.a Napredni</u></p> <p>Sposobnost planiranja, primene, izvođenja i evaluiranja različitih psihosocijalnih intervencija u saradnji sa članovima multidisciplinarnog tima.</p> <p><u>IV.3.3.a Specijalistički</u></p> <p>Sposobnost primene psihosocijalnih intervencija za koje su potrebna specijalizovana znanja i veštine.</p> <p>Sposobnost primene različitih modela evaluacije psihosocijalnih intervencija.</p> <p>Sposobnost pružanja konsultativne, mentorske i supervizijske podrške u planiranju, organizaciji, realizaciji i evaluaciji različitih modela psihosocijalnih intervencija.</p> <p>Sposobnost prenošenja znanja iz oblasti za koju je specijalizovan/a.</p>	<p>Uspostavljanje radnog saveza, ugovaranje tražanja i sprovođenja intervencija sa korisnikom koje se oslanjaju na njegove snage.</p> <p>Kontinuirano uključivanje korisnika i porodice u proces odlučivanja tokom planiranja i sprovođenja intervencija, korišćenja usluga i resursa zajednice.</p> <p>Primena osnovnih psihosocijalnih intervencija shodno dogovoru i planu.</p> <p>Pravljenje realizacije intervencija.</p> <p>Evaluiranje intervencija zajedno sa korisnikom, porodicom i drugim relevantnim osobama u zajednici.</p> <p>Pomoć u ostvarivanju prava na usluge i naknade.</p> <p>Saradnja sa članovima stručnog tima u planiranju i izvođenju intervencija.</p> <p><u>IV.3.2.b Napredni</u></p> <p>Ospostavljanje korisnika za samopomoć.</p> <p>Sprovođenje intervencija koje su izabrane na osnovu dokaza i koje su najprikladnije za korisnika.</p> <p>Traženje povratne informacije od korisnika i obezbeđenje detaljnih informacija članovima tima i rukovodstvu u vezi kvaliteta usluga.</p> <p><u>IV.3.3.b Specijalistički</u></p> <p>Sprovođenje psihosocijalnih intervencija sa korisnicima i njihovim porodicama za koje su potrebna specijalizovana znanja i veštine.</p> <p>Unapređivanje postojećih i razvoj novih programa za sprovođenje psihosocijalnih intervencija.</p>	<p>Veštine suportativnog rada.</p> <p>Veštine psihosocijalnog savetovanja uz održavanje profesionalnih granica.</p> <p>Veštine persuazije uz nedirektivnost.</p> <p>Veština rada u partnerstvu.</p> <p>Specifične veštine i tehnike rada iz različitih terapijskih modaliteta.</p> <p>Veštine prepoznavanja, kanalisanja i ublažavanja kontrolisanja korisnikove i sopstvene anksioznosti i agresivnosti.</p> <p>Veštine asertivnosti.</p> <p>Veštine obučavanja korisnika socijalnim veštinama i ulogama i adekvatnom testiranju realnosti i kritičnosti prema sopstvenom stanju.</p> <p><u>IV.3.2.c Napredni</u></p> <p>Veštine obučavanja klijenata za kontrolu sopstvenog ponašanja u kontaktu sa pojedincima, porodicom i grupama u široj društvenoj zajednici.</p> <p>Veštine praćenja i evaluacije primenjenih intervencija.</p> <p>Unapređene i proširene specifične veštine i tehnike rada iz različitih terapijskih modaliteta.</p> <p>Veštine medijacije između korisnika sa mentalnim poremećajem i različitih aktera u široj društvenoj zajednici.</p> <p>Veštine reflektivne i efektivne prakse.</p> <p>Veštine mentorskog i supervizijskog rada.</p> <p><u>IV.3.3.c Specijalistički</u></p> <p>Veština evaluacije i praćenja efekata intervencije u kontekstu života pojedinca, porodice i šire društvene zajednice.</p> <p>Veštine prenošenja znanja.</p>
--	--	---

	Superviziranje intervencije za koje poseduje specijalizaciju. Sprovođenje obuke za primenu psihosocijalnih intervencija za koje poseduje specijalizaciju. Sprovođenje istraživanja i evaluiranje primene inovativnih i drugih intervencija u oblasti mentalnog zdravlja.	
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Teorije o ometenosti, društvena konstrukcija zdravlja, bolesti i ometenosti i njihova primena, tretman i rehabilitacija i položaj osoba obolelih od mentalnih poremećaja i njihovih porodica. Teorije i znanja o socijalnim i političkim promenama i procesima koji utiču na društveno okruženje pojedinaca, porodica, grupa i zajednica, znanja o socijalnim klasama, rasi, rodu, socijalnoj kontroli, devijacijama, kriminalu i siromaštvu. Znanja o motivaciji i procesu promene. Znanja o efikasnim tretmanima mentalnih poremećaja. Perspektiva snaga u individualnom i porodičnom funkcionisanju i funkcionisanju zajednice. Znanja o relevantnim psihosocijalnim intervencijama (psihodinamski, kognitivni, bihejvioralni, humanistički, sistemski pristupi savetovanju i psihoterapiji itd). Teorije o grupnom ponašanju i grupnom radu. Znanja o politici, strukturi i praksi nacionalnog zdravstvenog sistema. Teorije o intervencijama sa pojedincima, porodicama i grupama. Znanja o uporednim i nacionalnim sistemima socijalne sigurnosti. <p><u>Empirijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Znanja iz istraživanja o delotvornosti različitih psihosocijalnih intervencija u mentalnom zdravlju. Znanja iz istraživanja o indikacijama i kontraindikacijama relevantnih psihosocijalnih pristupa u oblasti mentalnog zdravlja. <p><u>Proceduralno</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Zakoni i zakonske procedure koji regulišu starateljstvo, mentalno zdravlje, poslovnu sposobnost i zakoni koji štite od diskriminacije, nasilja i zloupotrebe. 		

<p align="center">Standard IV.4. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za praksu zastupanja korisnika koji imaju mentalne poremećaje i njihovih porodica, sa njima i za njih, radi ostvarivanja prava i korišćenja resursa.</p>	<p>Svrha standarda: Unapređenje ostvarivanja ljudskih prava i prava na korišćenje resursa klijenata koji imaju mentalne poremećaje i prevazilaženje njihove marginalizacije, stigmatizacije i nejednakosti radi omogućavanja korisnika da u najvećoj mogućoj meri preuzmu kontrolu nad svojim životom.</p>	<p align="center">Kompetencije nivo</p>	<p align="center">Indikatori praktična ponašanja</p>	<p align="center">Veštine</p>
<p>IV.4.1.a Osnovni</p> <p>Sposobnost i spremnost za preduzimanje aktivnosti koje unapređuju i podržavaju ljudska prava korisnika, uključujući pravo pristupa informacijama, resursima i uslugama u zajednici.</p> <p>Sposobnost za ohrabrivanje i omogućavanje korisnika da preuzmu kontrolu nad svojim životom i da preduzmu akcije za rešavanje identifikovanih problema.</p> <p>Sposobnost da obezbedi zaštitu korisnicima, osobama iz neposrednog okruženja, kolegama i sebi od mogućih rizika.</p> <p>IV.4.2.a Napredni</p> <p>Sposobnost za zastupanje korisnika ili sa korisnicima sa mentalnim poremećajima u okviru specifičnih konteksta kao što su: starateljstvo, poslovna i radna sposobnost i mentalno zdravlje, preuzimanje rizika, samostalni život ili život uz podršku.</p> <p>Sposobnost za zastupanje, za rešavanje suprotstavljenih interesa i potreba u radu sa porodicom i za donošenje odluka u složenim situacijama.</p>	<p>IV.4.1.b Osnovni</p> <p>Procenjivanje potrebe za zastupanjem u saradnji sa korisnikom i alternative kako bi se izabrala i podržala odgovarajuća akcija.</p> <p>Zastupanje interesa i problema u ime korisnika i porodice i pružanje podrške u pregovaranju.</p> <p>Praćenje aktivnosti tima kako bi se u svim fazama rada delovalo na uvažavajući i inkluzivan način, shodno potrebama i preferencijama korisnika i porodice.</p> <p>Podržavanje i ohrabrivanje samozastupanja korisnika, podrškom tokom pripreme, obezbeđenjem resursa i davanjem povratnih informacija.</p> <p>Povezivanje pojedinačnog korisnika i članova porodice sa grupama za međusobnu pomoć i grupama za zastupanje.</p> <p>Praćenje i evaluiranje rezultata zastupanja, zajedno sa korisnikom.</p> <p>IV.4.2.b Napredni</p> <p>Obezbeđenje konsultacija i kontakata pružaočima usluga u vezi sa pojedinačnim korisnicima, tamo gde interakcija između pitanja mentalnog zdravlja i socijalnih i drugih</p>	<p>IV.4.1.c Osnovni</p> <p>Veštine obezbeđenja informacija i njihovog predstavljanja i objašnjenja korisniku.</p> <p>Veštine omogućavanja korisnika u fazama preoznavanja problema, pripreme i izgradnje strategije za akciju, pomoć i podršku u preduzetim aktivnostima pregovaranjem i zastupanjem, prevazilaženjem prepreka, osećanja obeshrabrenosti, stida i sl.</p> <p>Veštine asertivnosti, zastupanja, pregovaranja, ubeđivanja.</p> <p>IV.4.2.c Napredni</p> <p>Veštine umrežavanja.</p> <p>Veštine rešavanja problema i konflikata.</p> <p>Veštine održavanja profesionalnih granica.</p> <p>Veštine uspostavljanja i korišćenja autoriteta.</p> <p>Veštine balansiranja moći, balansiranja zaštite, rizika i kontrole usled procenjenih rizika.</p> <p>Veštine pisanog izražavanja.</p> <p>IV.4.3.c Specijalistički</p> <p>Razvijene veštine medijacije i zastupanja.</p> <p>Veštine javnog nastupanja i prezentovanja.</p>		

<p>Sposobnost za pružanje pomoći i podrške u pregovaranju između pojedinca ili grupa sa drugim pojedincima, službama i sistemima da bi zadovoljili potrebe i ostvarili prava, što uključuje i situacije nepoznavanja prava i procedura iz oblasti mentalnog zdravlja, politike službe vezane za pružanje usluga, procedure pred sudom, u policiji, u bolnicama i sl.</p> <p>IV.4.3.a Specijalistički</p> <p>Sposobnost za dizajniranje, implementaciju i evaluaciju programa za promovisanje i podršku ostvarivanju osnovnih ljudskih prava, prava na pristup resursima, uslugama i informacijama. Sposobnost za aktivno suprotstavljanje praksi diskriminacije i onemoćavanja osoba sa mentalnim poremećajima.</p> <p>Sposobnost za unapređenje relevantnih propisa i zakonodavstva.</p>	<p>službi u zajednici predstavlja važno praktično pitanje.</p> <p>Edukovanje rukovodioca i pružaoca usluga u službama i sistemima za pružanje usluga o specifičnim izazovima u ostvarivanju prava osoba sa mentalnim poremećajima i o načinima i procedurama uvažavanja njihovih prava, načinima prevazilaženja izazova, o snagama korisnika i načinima podsticanja njihovog korišćenja i onemoćavanja korisnika.</p> <p>IV.4.3.b Specijalistički</p> <p>Preispitivanje rada službi i sistema za pružanje usluga koji obeshrabruju ili diskriminišu osobe sa teškoćama u mentalnom zdravlju i njihove porodice.</p> <p>Dizajniranje, implementacija, supervizija i evaluacija programa za promovisanje i podršku prava osoba sa mentalnim poremećajima.</p> <p>Učestvovanje u izradi zakonskih propisa.</p>	
<p>Izvori znanja</p> <p>Teorijsko</p> <ol style="list-style-type: none"> Teorije i znanja o strukturi i funkcionisanju zajednice, radu u zajednici i razvoju zajednice i njenim resursima, strukturi organizacija i procesima promene unutar organizacija. Teorije i znanja o socijalnim i političkim procesima koji utiču na društveno okruženje pojedinaca, porodica, grupa i zajednica, uključujući znanja o socijalnim klasama, rasi, rodu, socijalnoj kontroli, devijacijama, kriminalu i siromaštvu, razlikama života u ruralnom i urbanom okruženju. Teorije socijalne pravde, što obuhvata i uticaj nejednakog pristupa i socijalne nepravde, kao i akcije za prevladavanje ovakvih odnosa. Znanje o socijalno-političkim procesima koji dovode do ugrožavanja ljudskih prava, kao što je rasizam, rodna neravnopravnost, ejdžizam, multikulturalizam, opresija i potčinjavanje manjinskih grupa na osnovu seksualnog opredeljenja, etničke ili druge pripadnosti. Širi nacionalni, socijalni i politički kontekst, istorija nacionalne politike i društva. Politike, strukture i praksa nacionalnog zdravstvenog i sistema socijalne zaštite, i druga pitanja sistema socijalne sigurnosti, zdravstvenog, penzionog i invalidskog osiguranja, dečije zaštite i sistema maloletničkog pravosuđa, mere zaštite porodice i usluge koje obezbeđuje nevladim sektor. 		

<p>Proceduralno</p> <p>g) Zakoni i zakonski procesi koji određuju kontekst prakse, uključujući zakone koji regulišu starateljstvo, mentalno zdravlje, poslovnu sposobnost, zakone koji štite od diskriminacije, nasilja i zloupotrebe.</p> <p>h) Poznavanje politika i procedura službi koje intervenišu i pružaju usluge osobama sa mentalnim poremećajima, uključujući procedure pred sudom, u policiji, u bolnicama i sl.</p>

Kompetencije nivo	Indikatori praktična ponašanja	Veštine
<p>IV.5.1.a Osnovni</p> <p>Sposobnost za identifikovanje relevantnih aktera u lokalnoj zajednici koji imaju uticaj na dobrobit i kvalitet života osoba sa mentalnim poremećajima.</p> <p>Sposobnost za prikupljanje i tumačenje podataka, mapiranje potreba i resursa zajednice.</p> <p>Sposobnost za razumevanje socijalnog konteksta u kome žive osobe sa mentalnim poremećajima i njihove porodice, razumevanje lokalnih resursa, kapaciteta i raspoložive podrške, stresora i problema u zajednici.</p> <p>Sposobnost razvijanja saradničkih odnosa, za povezivanje i za unapređivanje komunikacije među ključnim akterima i organizacijama u zajednici i za rad na smanjenju birokratskih barijera.</p>	<p>IV.5.1.b Osnovni</p> <p>Prikupljanje i interpretacija podataka o potrebama i resursima zajednice.</p> <p>Povezivanje sa ključnim osobama i sa marginalizovanim pojedincima i grupama.</p> <p>Integrisanje prikupljenih podataka i razmatranje procene sa akterima u zajednici.</p> <p>Redovni monitoring.</p> <p>Uspostavljanje i održavanje formalnih i neformalnih kontakata sa ključnim akterima iz sektora relevantnih za mentalno zdravlje.</p> <p>Obezbeđivanje informacija o organizaciji u kojoj radi socijalni radnik i održavanje veze između te organizacije i različitih aktera u zajednici.</p> <p>Okupljanje pojedinaca i grupa i aktera u zajednici radi razmene ideja o pitanjima od zajedničkog interesa i podrška njihovom udruživanju.</p>	<p>IV.5.1.c Osnovni</p> <p>Veštine prikupljanja i tumačenje podataka, mapiranja aktera, potreba i resursa zajednice.</p> <p>Veštine kritičke refleksije prakse i integracije različitih aspekata situacije, uključujući i sopstvene mogućnosti i ograničenja.</p> <p>Veštine evaluacije.</p> <p>Veštine umrežavanja, asertivnosti, prilagodavanja, timske i partnerske saradnje.</p> <p>Veštine omotačavanja i osposobljavanja.</p> <p>Veštine dokumentovanja i pisanog izražavanja.</p> <p>Veštine povezivanja pojedinaca i službi.</p> <p>Veštine korišćenja supervizije.</p> <p>IV.5.2.c Napredni</p> <p>Veštine pregovaranja i ugovaranja.</p> <p>Veštine javnog izlaganja.</p>

<p><u>IV.5.2.a Napredni</u> Sposobnost za prikupljanje i integraciju podataka iz raznovrsnih izvora. Sposobnost za omočavanje osoba sa mentalnim poremećajem i članova njihovih porodica za aktivno uključivanje u procenu potreba i resursa i umrežavanje. Sposobnost za organizovanje i vođenje grupa i foruma u zajednici radi umrežavanja u rešavanju izazova i zadovoljenju potreba. Sposobnost za koordinaciju procesa umrežavanja različitih službi i organizacija.</p> <p><u>IV.5.3.a Specijalistički</u> Sposobnost za samostalno vođenje obuhvatne procene socijalnog konteksta i potreba raznovrsnih kulturno, etnički, socijalno-ekonomski i na drugi način specifičnih zajednica. Sposobnost za pružanje konsultantske i supervizijske podrške drugima koji se angažuju u tim aktivnostima. Sposobnost za pokretanje i angažovanje šire međuinstitucionalne i međusektorske saradnje.</p>	<p>Zastupanje osoba sa mentalnim poremećajima i njihovih porodica u obezbeđivanju pristupačnosti različitih službi i usluga. Povećanje socijalne vidljivosti korisnika i ukazivanje na važnost umrežavanja.</p> <p><u>IV.5.2.b Napredni</u> Izveštavanje o potrebama i resursima u oblasti mentalnog zdravlja. Rešavanje problema u korišćenju različitih usluga, zajedno sa korisnicima sa mentalnim poremećajima, porodicama i pružaocima usluga Povezivanje sa drugim stručnjacima koji se bave problemima ili pružaju usluge korisnicima i porodicama, uključujući probleme zaštite dece, nasilja u porodici, siromaštva, stanovanja, zapošljavanja, prihode i osiguranje, pravosuđe, transport, kulturu i rekreaciju. Razvijanje protokola za pružanje usluga u oblastima susreta usluga iz oblasti mentalnog zdravlja i drugih službi i usluga u zajednici. Obrazovanje pružaoca usluga i kreatora politika u socijalnim i drugim službama u zajednici o potrebama ljudi sa mentalnim poremećajima, o izazovima sa kojima se sreću prilikom korišćenja usluga drugih službi i mogućim pravcima razvoja relevantnih usluga i službi. Koordinacija između različitih aktera. Pregovaranje, rešavanje problema i strategije rešavanja konflikata u procesima umrežavanja. Obučavanje i supervizija volontera.</p> <p><u>IV.5.3.b Specijalistički</u> Izveštavanje o potrebama i resursima u oblasti mentalnog zdravlja raznovrsnih kulturno,</p>	<p>Veštine motivisanja i ubeđivanja. Veštine koordinacije različitih službi i usluga. Veštine razvijanja protokola o saradnji sa različitim akterima iz različitih društvenih sistema. Veštine prikupljanja sredstava. Veštine prenošenja znanja.</p> <p><u>IV.5.3.c Specijalistički</u> Veštine rešavanja problema i konflikata, uključujući i razvijene veštine postrođavanja. Veštine upravljanja promenama unutar organizacije. Veštine kreativne integracije i primene teorijskih i empirijskih znanja. Veštine planiranja kompleksnih programa i zadataka.</p>
--	---	---

	<p>etnički, socijalno-ekonomski i sl. specifičnih zajednica.</p> <p>Identifikovanje i procena potreba za posebnim uslugama i obezbeđivanje konsultacija ključnim akterima.</p> <p>Razvijanje i planiranje unapređenja postojećih i razvoja novih ili inovativnih usluga sa ključnim akterima u zajednici.</p> <p>Analiziranje potrebnih resursa i izvora finansiranja.</p> <p>Superviziranje procesa umrežavanja i obezbeđivanje konsultantske podrške.</p> <p>Planiranje i realizacija istraživačkih i evaluativnih projekata iz oblasti mentalnog zdravlja.</p> <p>Artikulacija povezanih politika socijalnih i drugih službi, uključujući politiku prema osobama sa invaliditetom, širu zdravstvenu politiku, prihode, osiguranje i stambenu politiku i sl.</p>	
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Modeli i pristupi socijalnog rada u zajednici, uključujući socijalnu akciju, model organizacije zajednice, model staranja u zajednici, model razvoja zajednice i model socijalnog planiranja. b) Teorije organizacija i upravljanja, organizacione strukture, procesi upravljanja promenama i volonterski menadžment. c) Metodologija vođenja istraživanja u zajednici, uključujući akciona i participativna istraživanja. d) Metode skupljanja i analize podataka u zajednici. e) Politike i strukture nevladnog sektora. <p><u>Empirijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> f) Znanja o aktuelnom nacionalnom, socijalnom i političkom kontekstu, kao i o istoriji nacionalne politike i društva. <p><u>Proceduralno</u></p> <ul style="list-style-type: none"> g) Poznavanje procedura i organizacije službi i saradnje između službi u organizacijama iz oblasti zdravstva, školstva, kulture, sporta itd, uključujući i nevladin sektor. h) Poznavanje procedura pravljenja protokola i ugovora o saradnji. i) Poznavanje modela praćenja i evaluacije programa i službi. j) Poznavanje funkcionisanja i organizacija, programa i službi iz različitih društvenih delatnosti i njihovih potreba u oblasti mentalnog zdravlja. 		

<p>Standard IV.6. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za angažovanje usmereno na naprednije zdravlja, prevenciju bolesti ili smanjivanje njihovih posledica kod pojedinaca i grupa putem organizovanih napora na menjanju verovanja, znanja i stavova kroz aktivnosti promocije, prevencije i socijalne akcije u oblasti mentalnog zdravlja.</p>	<p>Svrha standarda: Zaštita i unapređenje emocionalne i socijalne dobrobiti stanovništva uticajem na činioce koji unapređuju mentalno zdravlje i na smanjenje ili prekid delovanja faktora koji ga ugrožavaju, što obuhvata unapređivanje socijalne inkluzije i socijalne pravde i suprotstavljanje svim oblicima stigmatizacije i diskriminacije korisnika sa mentalnim poremećajima.</p>	<p>Kompetencije nivo</p>	<p>IV.6.1.a Osnovni</p>	<p>Sposobnost za učešće u planiranju, pripremi, izvodenju, praćenju i evaluaciji programa promocije činioca koji maksimalizuju mentalno zdravlje i dobrobit u populaciji i programa koji imaju za cilj prevenciju nastanka mentalnih poremećaja (primarna prevencija); prevenciju njihovog razvoja (sekundarna prevencija), smanjenje trajanja poremećaja i prevenciju njegovog recidiva (tercijarna prevencija). Sposobnost za učešće u planiranju, pripremi, izvodenju, praćenju i evaluaciji različitih socijalnih akcija radi promocije socijalne inkluzije i socijalne pravde i suprotstavljanja stigmatizaciji i diskriminaciji korisnika koji imaju mentalne poremećaje. Sposobnost za podržavanje korisnika i njihovih porodica da se angažuju u tim aktivnostima. Sposobnost za učešće u istraživačkom timu.</p>	<p>IV.6.2.a Napredni</p>	<p>Sposobnost da interpretira i primenjuje politiku mentalnog zdravlja. Sposobnost za učešće u analizi i razvoju politike organizacije.</p>
		<p>Indikatori praktična ponašanja</p>	<p>IV.6.1.b Osnovni</p>	<p>Konsultovanje sa pojedincima, grupama i zajednicama radi utvrđivanja potreba za intervencijama u oblasti promocije mentalnog zdravlja, prevencije mentalnih poremećaja i za pitanja socijalne pravde. Analiziranje socijalnog, političkog i kulturnog konteksta, konsultovanje literature radi utvrđivanja dometa relevantnih programa. Saradnja sa stručnim timom i ključnim akterima radi planiranja intervencija, utvrđivanja programskih aktivnosti, vremenskih rokova i izbora adekvatnih mera procene ishoda programa. Učestvovanje u implementaciji programa, praćenje, evaluacija i izveštavanje o toku i ishodima promotivnih i preventivnih projekata u saradnji sa timom i uz supervizijsku podršku. Pomaganje grupama u zajednici da obezbede sredstva za finansiranje i druge resurse za razvoj usluga. Pružanje podrške aktivnostima zastupanja i edukacije kojima grupe u zajednici nastoje da povećaju socijalnu vidljivost stigmatizacije i diskriminacije pojedinaca i grupa sa mentalnim poremećajima.</p>	<p>IV.6.1.c Osnovni</p>	<p>Veštine obezbeđivanja relevantnih informacija korisnicima i saradnicima. Veštine planiranja i pripreme promotivnih i preventivnih programa u oblasti mentalnog zdravlja. Veštine podsticanja i traženja povratnih informacija od strane korisnika i drugih aktera o njihovim zajedničkim aktivnostima. Veštine usmeravanja i vođenja korisnika. IV.6.2.c Napredni Veštine prikupljanja sredstava. Veštine pisanja predloga projekta. Veštine vođenja, praćenja i evaluacije projekta i izveštavanja o njegovim ishodima. Veštine podržavanja i podučavanje korisnika, članova porodica i drugih aktera da se angažuju u aktivnostima promocije socijalne inkluzije i socijalne pravde i da se suprotstavljaju stigmatizaciji i diskriminaciji. Veštine volonterskog menadžmenta. IV.6.3.c Specijalistički Veštine planiranja i vođenja projekta za koje su potrebna specijalistička znanja.</p>

<p>Sposobnost za izbor odgovarajućeg metodološkog pristupa i za etičku praksu istraživanja, uz uvažavanje potreba i želja korisnika i pružaoaca nege.</p> <p>Sposobnost za predlaganje, planiranje i vođenje programa i projekata promocije i prevencije mentalnog zdravlja i aktivnosti promocije socijalne inkluzije i socijalne pravde.</p> <p>Sposobnost za obučavanje korisnika i njihovih porodica da se angažuju u tim aktivnostima.</p> <p>Sposobnost za prikupljanje sredstava i sprovođenje socijalnih akcija.</p> <p>Sposobnost za praćenje i evaluaciju programa i projekata promocije i prevencije mentalnog zdravlja i aktivnosti promocije socijalne inkluzije i socijalne pravde.</p> <p><u>IV.6.3.a Specijalistički</u></p> <p>Sposobnost za pokretanje, planiranje i vođenje različitih programa i projekata promocije i prevencije mentalnog zdravlja i programa socijalne akcije koji zahtevaju specijalistička znanja.</p> <p>Sposobnost za pružanje supervizijske i konsultantske podrške planiranju i vođenju različitih programa i projekata promocije i prevencije mentalnog zdravlja i programa socijalne akcije.</p> <p>Sposobnost za organizovanje, kreiranje, rukovođenje, pokretanje, izvođenje, superviziranje i pružanje konsultantske podrške u vezi sa različitim analizama politika mentalnog zdravlja, praćenjem kvaliteta usluga i razvojem usluga u oblasti mentalnog zdravlja.</p>	<p>Osvešćivanje korisnika o političkim i zakonskim procesima koji su raspoloživi za sprovođenje različitih oblika socijalne akcije.</p> <p>Podržavanje i upućivanje pojedinca i grupa u razmatranju alternativa akcija za prevazilaženje nejednakosti, razmatranju strategija za sprovođenje ovih akcija, njihovom planiranju i evaluiranju ishoda.</p> <p><u>IV.6.2.b Napredni</u></p> <p>Priprema predloga projekata, gde su utvrđeni ciljevi, programske aktivnosti, intervencije, vremenski rokovi, mere praćenja i procene ishoda programa, rizici i potrebna sredstva.</p> <p>Obezbeđivanje resursa za realizaciju projekata i sprovođenje socijalnih akcija.</p> <p>Organizovanje, vođenje, praćenje i evaluacija projekta i izveštavanje o njegovom toku i efektima.</p> <p>Pružanje konsultantske i supervizijske podrške sa stanovišta socijalne politike i socijalnog rada za realizaciju projekata iz oblasti promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja.</p> <p>Konsultovanje korisnika u vezi pripreme i realizacije akcija za rešavanje specifičnih nepravdi vezanih za osobe sa mentalnim poremećajima.</p> <p>Edukacija zajednice, korisnika i njihovih porodica.</p> <p>Organizovanje i vođenje grupa u zajednici koje nastoje da povećaju društvenu svest o stigmatizaciji i diskriminaciji osoba sa mentalnim poremećajem i članovima njihovih porodica.</p>
--	---

	<p>IV.6.3.b. Specijalistički</p> <p>Priprema analiza, elaborata i predloga projekta, realizacija, vođenje, praćenje i evaluacija projekta, programa ili politike, izveštavanje o toku i efektima, što obuhvata i programe razvoja usluga u zajednici i deinstitucionalizacije.</p> <p>Pružanje konsultantske i supervizijske podrške za realizaciju programa, projekata i politika.</p> <p>Organizovanje i izvođenje empirijskih istraživanja o potrebama za preventivnim i promotivnim aktivnostima, za socijalnom akcijom i razvojem politika u oblasti mentalnog zdravlja.</p>	
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Političke i ekonomske teorije, teorije o socijalnom razvoju. Teorijska znanja o društvenim devijacijama i prevenciji mentalnih poremećaja. Znanja iz oblasti socijalnog rada u zajednici, psihologije zajednice i psihosocijalnih intervencija u zajednici. Teorije socijalne pravde i diskriminacije osoba sa mentalnim poremećajima. <p><u>Empirijsko</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Znanja iz istraživanja o evaluaciji učinka programa prevencije, programa promocije mentalnog zdravlja i evaluacije politika u ovoj oblasti. <p><u>Proceduralno</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Međunarodni i lokalni propisi koji regulišu ljudska i građanska prava. Međunarodni i lokalni propisi koji regulišu prava osoba sa mentalnim poremećajima. Poznavanje međunarodnih, evropskih, nacionalnih i lokalnih politika i strateških dokumenata vezanih za oblast mentalnog zdravlja. 		

Literatura

- AASW Practice Standards for Mental Health Social Workers (2008). Australian Association of Social Workers, approved at the Australian Association of Social Workers Board Meeting, Sydney 8th November 2008, ACN 008 576 010; <http://www.aasw.asn.au/document/item/17>, posećeno 12.05.2014.
- Clinical Social Work Association (2006). *Code of Ethic*; <http://associationsites.com/CSWA/collection/Ethics%20Code%20Locked%2006.pdf>, posećeno 23.05.2014.
- Council of Social Work Education CSWE (2011). Advanced competencies & practice behaviors for health & mental health practice (day) & edp integrative health-mental health advanced practice; <http://www.cswe.org/Accreditation/EPASRevision.aspx>, posećeno 08.05.2014.
- Health Professions Council (2012). Mapping the HPC standards of proficiency for social workers in England against the Professional capabilities Framework. HPC; <http://www.hpc-uk.org/publications/standards/index.asp?id=569>, posećeno 23.05.2014.
- NASW (2005). *Standards for Social Work in Health Care Settings*; <http://www.socialworkers.org/practice/standards/NASWHealthCareStandards.pdf>, posećeno 12.12.2014.
- NASW (2013). *Standards for Social Work Case Management*; <http://www.socialworkers.org/practice/naswstandards/CaseManagementStandards2013.pdf>, posećeno 15.05.2014.
- NASW (2005). *Standards for Clinical Social Work in Social Work Practice*; <http://www.socialworkers.org/practice/standards/NASWClinicalSWStandards.pdf>, posećeno 15.05.2014.
- Standards of Conduct, Performance and Ethics Health and Care Professions Council, (2012). Publication code: 20120801 POLBUP/SCPE. Park House Kennington Park Road London.
- The National Occupational Standards for Social Work Topss UK Partnership (2002). Topss England, May 2002. doc & .pdf files edition. Albion Court, 5 Albion Place.

V. STANDARDI I KOMPETENCIJE ZA OBRAZOVANJE SOCIJALNIH RADNIKA ZA RAD SA SIROMAŠNIMA

Standard V.1. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za primenu profesionalne prakse u radu sa siromašnim pojedincima, porodicama, grupama i zajednicama.	Svrha standarda: Sposobnost primene usvojenih znanja i vještina u radu sa siromašnim korisnicima na nivou primarne, sekundarne i tercijarne prevencije.	Kompetencije <i>nivo</i>	Indikatori <i>praktična ponašanja</i>	Vještine
V.1.1.a Osnovni Sposobnost da se primeni znanje o proceni, planiranju, primeni i evaluaciji intervencija i mera u radu sa siromašnim pojedincima, porodicama, grupama i zajednicama, na osnovu razumevanja prirode, karakteristika, različitih aspekata i vi-dova siromaštva. Sposobnost za postupanje u skladu sa etičkim principima i sposobnost za uočavanje etičkih		V.1.1.b Osnovni Pažljivo i sa uvažavanjem sluša korisnika. Po-državanje uzajamnosti odnosa. Korišćenje inkluzivnog i uvažavajućeg jezika. Razumevanje i prilagođavanje potrebama u komunikaciji i specifičnostima upotrebe jezika korisnika različitog uzrasta, posebno dece i mladih.	V.1.1.c Osnovni Vještine prepoznavanja i analiziranja različitih faktora koji utiču na pojavu siromaštva. Vještine primene različitih metoda i tehnika koje omo- gućavaju siromašnim korisnicima da se uključe u procese donošenja odluka i preuzimanja odgovornosti.	

<p>dilema u specifičnim uslovima vezanim za probleme siromaštva. Sposobnost za profesionalno vođenje dokumentacije o radu. Sposobnost za timski rad.</p> <p>V.1.2.a Napredni</p> <p>Sposobnost za procenu i planiranje intervencija i mera i evaluacije sa siromašnim korisnicima koji se nalaze u posebno teškoj situaciji koja im onemogućava aktivno učešće u društvenom životu. Rad sa korisnicima koji, pored siromaštva, imaju i druge probleme poput bolesti zavisnosti, nasilja, maloletničke delinkvencije, zlostavljanja, odnosno rad u kompleksnim i multiproblemskim situacijama. Sposobnost učešća u razvijanju preventivnih programa. Sposobnost rešavanja složenih etičkih pitanja i dilema u radu. Sposobnost obezbeđenja efikasne mentorske i supervizijske podrške uspostavljanju saradničkog odnosa sa korisnicima. Sposobnost za analizu i razvoj politike organizacije.</p> <p>V.1.3.a Specijalistički</p> <p>Razvijanje različitih preventivnih programa koji se bave raznovrsnim aspektima siromaštva ili posebnim populacijama koje su ugrožene siromaštvom (npr. deca, osobe sa invaliditetom, stari, stanovnici ruralnih područja, pripadnici marginalizovanih grupa i sl.). Sposobnost obezbeđenja efikasne supervizije u složenim situacijama.</p>	<p>Prikupljanje i obezbeđenje informacija na način koji uvažava klijentova iskustva, uverenja i osećanja. Pružanje potpunih, jasnih i relevantnih informacija korisniku i porodici i podsticanje i traženje povratnih informacija. Ohrabrivanje najvećeg mogućeg stepena participacije korisnika u donošenju odluka. Procenjivanje potreba, teškoća, snaga i resursa korisnika. Neposredno pružanje i posredovanje u obezbeđivanju usluga u skladu sa procenjenim potrebama korisnika. Vođenje evidencije i dokumentacije o aktivnostima u skladu sa standardima ustanove i profesije. Adekvatno korišćenje supervizijske podrške.</p> <p>V.1.2.b Napredni</p> <p>Primena znanja i veština za radnu aktivaciju i uspostavljanje koordinisane međusektorske saradnje u zajednici, monitoring i evaluacija primenjenih intervencija. Sposobnost učešća u istraživanjima, prikupljanja i analize podataka i razvoja programa i projekta usmerenih ka prevazilaženju siromaštva. Uključivanje siromašnih u realizaciju programa, sprovođenje akcionih istraživanja koja za cilj imaju promenu situacije. Supervizija procesa rada kod profesionalca sa manje iskustva.</p> <p>V.1.3.b Specijalistički</p> <p>Dizajniranje, organizovanje i sprovođenje empirijskih, akcionih i participativnih istraživanja i evaluacije programa i mera i obezbeđenje konsultacija za ove procese. Supervizija procesa rada u složenim situacijama.</p>	<p>Veštine posredovanja između različitih službi i institucija u zajednici kako bi se najadekvatnije zadovoljile potrebe siromašnih korisnika. Veštine uspostavljanja odnosa poverenja, otvorene saradnje. Veštine analize i sinteze prikupljenih informacija iz različitih izvora, njihove interpretacije i formulisanje profesionalnog mišljenja. Veštine uspostavljanja i korišćenja profesionalnog autoriteta. Veštine uspostavljanja profesionalnih granica, veštine informisanja, objašnjavanja, savetovanja i ubeđivanja.</p> <p>V.1.2.c Napredni</p> <p>Veštine motivacionog intervjuisanja, rada na prevazilaženju otpora, pregovaranja, evaluacije i monitoringa realizovanih programa i projekata. Veštine pregovaranja i posredovanja u konfliktnim situacijama. Veštine obezbeđenja zaštite i kontrole. Veštine mentorskog i supervizijskog rada.</p> <p>V.1.3.c Specijalistički</p> <p>Mentorske i supervizijske veštine za organizovanje aktivnosti učenja u okruženju prakse: davanje podrške, konstruktivne i pravovremene povratne informacije, veštine procene postignuća, veštine postavljanja ciljeva učenja, praćenja i evidencije razvoja kompetencija, veštine podsticanja rasta i razvoja superviziranog. Veštine vezane za dizajniranje, implementaciju i evaluaciju istraživanja i novih programa, za posebno vulnerabilne grupe siromašnih kod kojih postoji kumulacija višestrukih rizika.</p>
--	--	---

Izvori znanja

Teorijsko

- a) Koherentno i temeljno znanje o osnovnim teorijama, principima, konceptima i metodima i pristupima prakse u socijalnom radu.
- b) Znanje o teorijama: transakcije-osoba-u-okruženju, razvoj tokom životnog ciklusa i interakcija bioloških, psiholoških, socijalno-strukturalnih, ekonomskih, političkih, kulturalnih i faktora duhovnosti u oblikovanju ljudskog razvoja i ponašanja.
- c) Sociološke teorije o nejednakostima, socijalnoj strukturi, društvenim institucijama i organizacijama, ranjivosti i rezilijenciji.
- d) Teorije pravde i ekonomske teorije.
- e) Antidiskriminativne i antipotičinjavajuće teorije.
- f) Teorije i koncepcije socijalnog razvoja.
- g) Teorije o načinima na koji tradicije, kulture, religije i običaji utiču na ljudsko funkcionisanje i načinima na koji one mogu biti prepreka ili podsticaj za razvoj.
- h) Teorije o ljudskom razvoju i ponašanju u socijalnom okruženju, diskriminaciji, i o njihovoj socijalnoj konstrukciji.

Empirijsko

- i) Znanja iz istraživanja o uzrocima i posledicama siromaštva, grupama u riziku od siromaštva, programima borbe protiv siromaštva, diskriminacije i socijalne nepravde.
- j) Znanja o novim dostignućima u socijalnom radu u oblasti siromaštva i praksi zasnovanoj na dokazima.

Proceduralno

- k) Poznavanje međunarodnih i lokalnih propisa koji regulišu prava siromašnih.
- l) Poznavanje propisa i procedura organizacije u kojoj radi socijalni radnik.
- m) Poznavanje propisa koji regulišu standarde usluga i profesionalnu praksu.

Mudrost prakse

- l) Razumevanje konteksta i svrhe profesionalne supervizije.

Standard V.2. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za rad u interdiciplinarnom okruženju i saradnju sa različitim organizacijama i institucijama koje se bave problemima siromaštva.		
Svrha standarda: Znanja iz različitih disciplina omogućavaju holističku procenu potreba i korišćenje različitih sistema u borbi protiv siromaštva.		
Kompetencije nivo	Indikatori praktična ponašanja	Veštine
<p><u>V.2.1.a Osnovni</u> Sposobnost primene znanja o ulogama, kapacitetima i odgovornostima različitih sistema u zajednici, procesima i socijalnim sistemima kako bi se identifikovale i objasnile nejednaki, smanjile socijalne barijere i organizovale adekvatne usluge. Sposobnost za rad u timu.</p> <p><u>V.2.2.a Napredni</u> Sposobnost korišćenja i povezivanja znanja različitih disciplina kod rešavanja složenih problema korisnika, koje zahtevaju angažman različitih profesija i sistema. Zastupanje i širenje dobrih praksi u profesionalnoj zajednici. Sposobnost za samostalan i timski rad.</p> <p><u>V.2.3.a Specijalistički</u> Posedovanje i sposobnost primene specijalističkih znanja za uspostavljanje međusistemске, komplementarne i partnerske saradnje.</p>	<p><u>V.2.1.b Osnovni</u> Uspostavljanje i održavanje formalnih i neformalnih kontakata sa ključnim akterima iz sektora relevantnih za borbu protiv siromaštva. Obezbeđivanje informacija o organizaciji u kojoj radi socijalni radnik i održavanje veze između te organizacije i različitih aktera u zajednici. Povezivanje siromašnih pojedinaca, porodica i grupa sa odgovarajućim sistemima i umrežavanje. Pružanje pomoći u prevazilaženju potencijalnih prepreka koje proizilaze iz parcijalnog delovanja, postojanja različitih interesa i pozicija profesija i institucija. Izveštavanje o potrebama i resursima u oblasti borbe protiv siromaštva. Aktivnosti za povećanje socijalne vidljivosti korisnika i ukazivanje na važnost umrežavanja. Učestvovanje u različitim timovima i pružanje konstruktivnih doprinosa timskom radu.</p> <p><u>V.2.2.b Napredni</u> Rešavanje problema u korišćenju različitih usluga, zajedno sa korisnicima i pružiocima usluga. Povezivanje sa drugim stručnjacima koji se bave problemima ili pružaju usluge korisnicima i</p>	<p><u>V.2.1.c Osnovni</u> Veštine prikupljanja i obezbeđivanja informacija. Analitičke veštine. Brokerske veštine. Veštine pregovaranja i ugovaranja. Veštine uočavanja i formulisanja problema. Veštine dokumentovanja, prezentovanja i argumentovanja. Veštine umrežavanja, rada u partnerstvu i medijacije. Veštine javnog nastupanja.</p> <p><u>V.2.2.c Napredni</u> Organizacione i koordinatorske veštine, katalizatorske, facilitatorske i veštine dizajniranja, implementacije, monitoringa i evaluacije programa. Veštine javnog govora i nastupa.</p> <p><u>V.2.3.c Specijalistički</u> Veštine upravljanja promenama unutar organizacije. Veštine dizajniranja, organizovanja i sprovođenja istraživanja.</p>

	<p>porodicama, što obuhvata probleme zaštite dece, nasilja u porodici, mentalnog zdravlja, stanovanja, zapošljavanja, prihode i osiguranje, pravosuđe, transport, kulturu i rekreaciju. Organizovanje i vođenje timova u zajednici. Razvijanje protokola za pružanje usluga u oblastima susreta različitih sistema službi i usluga u zajednici.</p> <p>Edukovanje pružaoa usluga i kreatora politika u socijalnim i drugim službama u zajednici o potrebama siromašnih i mogućim pravcima razvoja relevantnih usluga i službi.</p> <p>Koordiniranje aktivnosti između različitih aktera.</p> <p>Pregovaranje, rešavanje problema i primena strategija rešavanja konflikata u procesima umrežavanja.</p> <p>Obučavanje i supervizija volontera.</p> <p><u>V.2.3.b. Specijalistički</u></p> <p>Identifikovanje i procenjivanje potreba za posebnim uslugama i obezbeđivanje konsultacija ključnim akterima.</p> <p>Razvijanje i planiranje unapređenja postojećih i razvoj novih ili inovativnih usluga sa ključnim akterima u zajednici.</p> <p>Analiziranje potrebnih resursa i izvora finansiranja.</p> <p>Superviziranje procesa umrežavanja i obezbeđivanje konsultantske podrške.</p> <p>Planiranje i realizovanje istraživačkih i evaluativnih projekata iz oblasti mentalnog zdravlja.</p> <p>Artikulisavanje povezanih politika socijalnih i drugih službi, uključujući politiku prema osobama sa invaliditetom, širu zdravstvenu politiku, prihode, osiguranje i stambenu politiku.</p>

<p>Izvori znanja</p> <p>Teorijsko</p> <ol style="list-style-type: none"> Znanja iz srodnih disciplina (psihologije, sociologije, prava, socijalne politike, medicine i mentalnog zdravlja, političkih nauka, ekonomije, organizacijskih nauka i filozofije), i praćenje dostignuća iz tih disciplina. Teorije menadžmenta. Znanja o organizacijama i sistemima i načinima korišćenja i razvoja resursa. Teorije o upravljanju i organizaciji socijalnih i drugih humanih službi. Sociološke teorije. Sistemske i ekološke teorije. Teorije socijalne politike. Znanja o međunarodnim i nacionalnim sistemima socijalne sigurnosti. <p>Empirijsko</p> <ol style="list-style-type: none"> Znanja o ulogama i odgovornostima različitih sistema u zajednici u borbi protiv siromaštva, o kompetencijama i mogućnostima različitih profesija. <p>Proceduralno</p> <ol style="list-style-type: none"> Poznavanje mandata i kapaciteta službi koje se bave siromaštvom i siromašnima na međunarodnom, nacionalnom i lokalnom nivou. Međunarodni, nacionalni i lokalni propisi odgovornosti različitih sistema u zaštiti i podišći siromašnima.
--

<p>Standard V.3. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za kulturno-kompetentnu praksu sa siromašnim pojedincima, porodicama, grupama i zajednicama.</p>		
<p>Svrha standarda: Razumevanje uticaja kulturoloških, lokalnih i regionalnih specifičnosti na nastanak i tumačenje siromaštva, supkulture siromaštva, razvijanje komunikacionog stila koji je prilagođen korisnicima koji se suočavaju sa siromaštvom.</p>	<p>Indikatori <i>praktična ponašanja</i></p>	<p>Veštine</p>
<p>V.3.1.a Osnovni Sposobnost primene znanja o različitim tipovima lokalnih zajednica i susedstvima, kulturnom</p>	<p>V.3.1.b Osnovni Poznavanje postupaka i koraka kulturno-kompetentne prakse u socijalnom radu.</p>	<p>V.3.1.c Osnovni Veštine planiranja i pripreme za intervju. Veštine pridruživanja, empatije i simpatije.</p>

<p>diverzitetu, kao i o lokalnim kulturnim grupama koje su posebno pogođene siromaštvom. Izgrađeno osnovnih stavova, vrednosti i znanja i praktičnih veština za promovisanje kulturno-kompetentne prakse za rad sa siromašnima.</p> <p>V.3.2.a Napredni</p> <p>Sposobnost primene znanja o adekvatnim stilovima komunikacije, uključujući i jezik i govor korisnika i kulturološko prilagođavanje prakse pružanja pomoći, rešavanja problema, osnaživanja i omoćavanja siromašnih. Sposobnost za analizu i razvoj politike organizacije radi uspostavljanja kulturno-kompetentne prakse.</p> <p>V.3.3.a Specijalistički</p> <p>Izgrađene vrednosti i praktične veštine za rad sa posebnim kulturama i kulturnim grupama koje su pogođene siromaštvom i sposobnost korišćenja tih znanja u neposrednoj praksi sa pojedincima, porodicama, grupama i zajednicama, i u razvojnim projektima, istraživanjima i unapređenju i izgradnji sopstvene i prakse organizacije.</p>	<p>Uvažava specifičnosti uzrasta i kulturnog porokla i pokazuje senzitivisanost prema kulturnoj, nacionalnoj, rasnoj i rodnoj pripadnosti, kao okolnostima koje mogu da utiču na odnos socijalnog radnika, korisnika i porodice.</p> <p>Prepoznavanje i prilagođavanje različitim iskustvu i perspektivama u radu sa porodicama i grupama.</p> <p>Adekvatno korišćenje supervizijske podrške.</p> <p>Pokazivanje osetljivosti za pripadnike različitih kulturnih grupa, upotreba adekvatnog komunikacijskog stila, korišćenju kapaciteta lokalnih zajednica i susedstava u proceni potreba i aranžiranju usluga za siromašne.</p> <p>Zastupanje prava siromašnih pojedinaca, grupa i zajednica.</p> <p>Organizovanje primarne i sekundarne mreže podrške.</p> <p>Prepoznavanje i razvoj lokalnih i specifičnih praksi koje se zasnivaju na lokalnoj tradiciji i kulturi.</p> <p>V.3.2.b Napredni</p> <p>Uvažavanje kulturnoloških posebnosti u organizovanju mreže pomoći i podrške. Realizovanje istraživanja, programa i projekata baziranih na kulturno-kompetentnim praksama i u skladu sa zahtevima lokalnih, nacionalnih, regionalnih i međunarodnih razvojnih potreba i prioriteta.</p> <p>V.3.3.b Specijalistički</p> <p>Izveštavanje o potrebama i resursima u oblasti borbe protiv siromaštva raznovrsnih kulturno, etnički, socijalno-ekonomski i sl. specifičnih zajednica.</p>	<p>Korišćenje samospoznaje i profesionalne intuicije.</p> <p>Veštine uspostavljanja saradničkog odnosa i ugovaranja.</p> <p>Postavljanje otvorenih i zatvorenih pitanja.</p> <p>Parafraziranje, pojašnjavanje, sumarizacija, davanje i primanje povratne informacije.</p> <p>Držati se predmeta i svrhe intervjua.</p> <p>Davanje saveta.</p> <p>Veštine obezbeđenja informacija i obezbeđenja objašnjenja.</p> <p>V.3.2.c i V.3.3.c Napredni i specijalistički</p> <p>Veštine omoćavanja i osposobljavanja, pregovaranja i ugovaranja.</p> <p>Veštine umrežavanja, rada u partnerstvu; medijacije, zastupanja i asertivnosti.</p> <p>Veštine angažovanja resursa i kapaciteta lokalnih zajednica, koje proizlaze iz različitih kulturnoloških specifičnosti i vrednosti, sposobnost njihovog povezivanja i korišćenja u pravcu realizacije aplikativnih programa.</p>
---	---	---

Izvori znanja

Teorijsko

- a) Teorije kulture.
- b) Etnološke teorije. Socio-antropološke teorije.
- c) Teorije supkulture, socijalne dezorganizacije i funkcionalističke teorije.

Empirijsko

- d) Znanja o različitim kulturama i položaju pripadnika tih kultura u nacionalnom i međunarodnom kontekstu.
- e) Poznavanje različitih tradicija, međugeneracijskih pitanja, ideologije, uverenja i religije, rase i etničkih grupa koje su karakteristične za okruženje prakse.

Proceduralno

- f) Međunarodni i lokalni propisi koji regulišu prava manjina i socijalnu inkluziju i kulturno-kompetentnu praksu u radu sa siromašnima.

Standard V.4. Diplomirani socijalni radnik je osposobljen za zastupanje interesa siromašnih korisnika.

Svrha standarda: Zastupanje interesa i prava korisnika na različitim nivoima, kako bi se zadovoljile njihove potrebe i osnažili u procesima donošenja odluka.

Kompetencije nivo	Indikatori praktična ponašanja	Veštine
V.4.1.a Osnovni Sposobnost praktične primene osnovnih tipova zastupanja (zastupanje slučaja, zastupanja grupa, unutrašnjeg zastupanja, zastupanja u zajednici), kao i odabira najpodesnijih strategija i taktika. Sposobnost rešavanja etičkih dilema koje se javljaju u procesima zastupanja.	V.4.1.b Osnovni Prepoznavanje situacija koje zahtevaju zastupanje interesa i prava pojedinaca, grupa i zajednica, karakteristika i principa zastupanja. Definisane kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih ciljeva, identifikovanje donosioca odluka. Okupljanje pojedinaca i grupa i aktera u zajednici radi razmene ideja o pitanjima od zajedničkog interesa i podrška njihovom udruživanju. Zastupanje siromašnih pojedinaca i porodica u obezbeđivanju pristupačnosti različitih službi i usluga, preferencijama korisnika i porodice.	V.4.1.c Osnovni Osnovne komunikacione veštine: pripreme, planiranja i vođenja intervjua, predstavljanja, aktivnog slušanja, pokazivanja empatije, postavljanja pitanja, informisanja, parafraziranja, pojašnjavanja, refleksije, sumiranja, davanja i primanja povratnih informacija. Veštine uspostavljanja odnosa poverenja, otvorenog saradnje. Veštine kreiranja ugovora. Veštine uspostavljanja i korišćenja profesionalnog autoriteta.
V.4.2.a Napredni Sposobnosti primene složenijih tipova zastupanja (sistemsko, legislativno). Obezbeđenje		

<p>konsultacije manje iskusnim kolegama, organizacijama i grupama u zajednici u procesima zastupanja.</p> <p>V.4.3.a Specijalistički</p> <p>Sposobnosti osmišljavanja, organizovanja i evaluiranja socijalnih kampanja i akcija koja promovišu prava siromašnih i dovode do strukturalnih promena. Sposobnost za pružanje konsultantske i supervizijske podrške vezi sa socijalnim kampanjama.</p>	<p>Podržavanje i ohrabrivanje samozastupanja korisnika, pružanjem podrške tokom pripreme, obezbeđenjem resursa i davanjem povratnih informacija.</p> <p>Povezivanje pojedinačnog korisnika i članova porodice sa grupama za međusobnu pomoć i grupama za zastupanje kao resursima za alternativno ili dodatno zastupanje.</p> <p>V.4.2.b i V.4.3.b Napredni i specijalistički</p> <p>Prikupljanje i analiza podataka i dokaza o kršenju prava siromašnih, formiranje koalicija kao grupa za podršku, obezbeđivanje finansijskih sredstava za realizaciju programa zastupanja, definisanje indikatora za monitoring i evaluaciju uspešnosti realizovanih programa.</p> <p>Upravljanje kampanjama, konsultantska i supervizijska podrška.</p>	<p>Veštine pridruživanja, empatije i simpatije. Veštine pregovaranja. Veštine pisanog izražavanja.</p> <p>V.4.2.c i V.4.3.c Napredni i specijalistički</p> <p>Razvijene veštine medijacije i zastupanja. Veštine rešavanja problema i konflikata. Veštine održavanja profesionalnih granica. Veštine balansiranja moći, balansiranja zaštite i rizika kontrole usled procenjenih rizika. Organizacione i veštine izrade strateških i operativnih planova. Veštine javnog nastupanja i prezentovanja. Veštine prikupljanja sredstava. Veštine formiranja i vodenja koalicija.</p>
<p>Izvori znanja</p> <p>Teorijsko</p> <ol style="list-style-type: none"> Politikološke, sociološke i filozofske teorije moći. Teorije ljudskih prava. Teorije zastupanja i vodstva. Teorije osnaživanja i omoćavanja. Antidiskriminativne i antipoičinjavajuće teorije i perspektive prakse socijalnog rada. Teorije kulturnih konflikata. <p>Empirijsko</p> <ol style="list-style-type: none"> Znanja iz istraživanja o kršenjima prava korisnika, diskriminativnim odnosima pojedinaca, grupa i zajednica. Znanja o programima i kampanjama usmerenim na zastupanje prava i interesa siromašnih korisnika. <p>Proceduralno</p> <ol style="list-style-type: none"> Poznavanje relevantnih međunarodnih, nacionalnih i lokalnih pravnih propisa i dokumenata relevantnih za ljudska prava i slobode. Poznavanje propisa i procedura koje regulišu dostupnost usluga. Poznavanje internih propisa organizacije i mogućih prepreka za dostupnost usluga organizacije. 		

<p>Standard V.5. Diplomirani socijalni radnik primenjuje znanja o međunarodnoj, nacionalnoj i lokalnoj socijalnoj politici i njihovom uticaju na pojavu i borbu protiv siromaštva na nivou mikro, mezo i makroprakse socijalnog rada.</p>		
<p>Svrha standarda: Korišćenje, unapređenje i razvoj različitih mera socijalne politike u sprečavanju i umanjivanju posledica siromaštva.</p>		
<p>Kompetencije nivo</p>	<p>Indikatori praktična ponašanja</p>	<p>Veštine</p>
<p>V.5.1.a Osnovni Sposobnost za primenu različitih mera socijalne politike u zadovoljavanju potreba siromašnih i njihovu integrisanost u lokalnu zajednicu na osnovu poznavanja postojećih programa i mera za borbu protiv siromaštva.</p> <p>V.5.2.a Napredni Sposobnost kritičke analize socijalnih, političkih i ekonomskih sistema i mera i analize međusobne povezanosti i uticaja programa i mera koje su usmerene na pojedine društvene grupe pogođene siromaštvom.</p> <p>V.5.3.a Specijalistički Sposobnost za analizu politika, programa i mera koje su usmerene na borbu protiv siromaštva. Sposobnost izrade specifičnih kriterijuma za evaluaciju programa i mera.</p> <p>Sposobnost primene znanja za evaluaciju delotvornosti različitih programa i mera za borbu protiv siromaštva u okviru profesionalne prakse.</p> <p>Razvijanje mera i programa za unapređenje socijalne politike prema siromašnima.</p>	<p>V.5.1.b Osnovni Kontinuirano praćenje politika vezanih za siromaštvo, izmena i reformi politika, zakonskog okvira i strategija na nacionalnom nivou, kao i međunarodnih praksi i smernica i njihova odgovarajuća primena u raznovrsnim aspektima prakse sa siromašnima.</p> <p>Primena mera za borbu protiv siromaštva u neposrednoj praksi.</p> <p>Kritička analiza i prilagođavanje postojećih mera potrebama i izborima siromašnih pojedinaca i grupa.</p> <p>V.5.2.b Napredni Interpretacija i učešće u razvoju politika i programa za rad sa siromašnima.</p> <p>Monitoring i evaluacija programa za borbu protiv siromaštva u zajednici.</p> <p>Učešće u pilotiranju novih programa i analiza rizika u sredini.</p> <p>V.5.3.b Specijalistički Pilotiranje inovativnih programa i analiza rizika u konkretnom okruženju.</p> <p>Razvoj, implementacija, evaluacija i supervizija specifičnih programa za borbu protiv siromaštva na različitim nivoima sistema.</p>	<p>V.5.1.c Osnovni Izbor, prikupljanje, analiza i procena podataka i dokaza za procenu okruženja i definisanje problema vezanih za siromaštvo u konkretnom društvenom kontekstu.</p> <p>Definisanje specifičnih ciljeva, strategija i zadatka na osnovu procene.</p> <p>Procena rizika za implementaciju programa i mera.</p> <p>Veštine dokumentovanja i prezentovanja rezultata.</p> <p>Veštine osposobljavanja i omoćavanja korisnika.</p> <p>V.5.2.c i V.5.3.c Napredni i specijalistički Veštine javnog nastupanja.</p> <p>Veštine vezane za dizajniranje i implementaciju novih programa borbe protiv siromaštva, posebno programa za određene vulnerabilne grupe kod kojih postoji kumulacija višestrukih rizika.</p> <p>Veštine dokumentovanja, prezentovanja, argumentovanja i diseminacije dobijenih rezultata.</p>

	Organizovanje participativnih i kolaborativnih socijalnih akcija za borbu protiv siromaštva u zajednici.	
<p>Izvori znanja</p> <p><u>Teorijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Znanja o metodama naučnog istraživanja i fazama istraživačkog procesa, uključujući formulisanje problema, izradu idejne skice, hipoteza, izbor metoda, uzorka, instrumenata, plana istraživanja, fazu prikupljanja podataka, obrade i interpretacije rezultata i prikaza rezultata istraživanja. b) Znanja o pristupima i metodama planiranja, implementacije i evaluacije usluga i programa. c) Teorije siromaštva. d) Strukturalističke teorije. e) Teorije sistema. f) Teorije socijalnog blagostanja. <p><u>Empirijsko</u></p> <ul style="list-style-type: none"> g) Znanja iz istraživanja, vezana za istoriju, uporednu i nacionalne politike i prakse o efektima različitih mera socijalne politike na sprečavanje i smanjivanje posledica siromaštva. <p><u>Proceduralno</u></p> <ul style="list-style-type: none"> h) Međunarodni i lokalni zakonski propisi i strateški dokumenti iz oblasti socijalne politike i borbe protiv siromaštva. 		

Literatura

- Centre for Human Rights (1994). *Human Rights and Social Work: A Manuals for Schools of Social Work and Social Work Profession*. Geneva: United Nations.
- Council of Social Work Education. Examples of Social Work Competencies; <http://www.cswe.org/cms/22213.aspx>, posećeno 05.07.2014.
- Ingram, D. (2014). Poverty Knowledge, Coercion, and Social Rights: A Discourse Ethical Contribution to Social Epistemology. Philosophy: Faculty Publications and Other Works. Paper 9; http://ecommons.luc.edu/philosophy_facpubs/9.
- Institute for Human Services for the Ohio Child Welfare Training Program (2008). *Caseworker core competencies*; https://sharepoint.washington.edu/ACWE/RCT%20July%202014/3.5%20Effects%20of%20Abuse%20and%20Neglect%20on%20Child%20Development/Curriculum%20-%20PPT%20-%20Handouts/Source%20Content/Ohio%20Curriculum/OhioChildDevSkillsets_TomHighlight.pdf, posećeno 15.07.2014.
- Milosavljević, M. i Brkić, M. (2005). *Socijalni rad u zajednici*. Beograd: Socijalna misao.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) (2009). *Promoting Pro-Poor Growth: Employment and Social Protection*. OECD.
- Pawson, R., Boaz, A., Grayson, L., Long, A. and Barnes, C. (2003). *Types and quality of knowledge in social care*. London: Social Care Institute for Excellence (SCIE).
- Scottish Executive (2006). *Report of the 21st Century Social Work Review: Changing Lives*; <http://www.scotland.gov.uk/resource/doc/91931/0021949.pdf>, posećeno 23.05.2014.
- Social Development Notes (2003). Making Services Work for Poor People: The Role of Participatory Public Expenditure Management (PPEM) Note No. 81; <http://siteresources.worldbank.org/INTPCENG/214578-1116506912206/21061533/sdn82.pdf>, posećeno 12.04.2014.
- Social Work Reform Board (2010). *Overarching professional standards for social Workers in England*; https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/180792/DFE-00602-2010-2.pdf, posećeno 22.02.2013.
- Strier, R. and Binyamin, S. (2010). Developing Anti-Oppressive Services for the Poor: A Theoretical and Organisational Rationale *British Journal of Social Work* 40, 1908–1926.
- The College of Social Work (2012). *Professional Capabilities Framework (PCF): Social Work Level Capabilities; Experience Social Worker Level Capabilities; Advanced Level Professional Capabilities; Strategic Level Professional Capabilities*. London; <http://www.tcsww.org.uk/pcf.aspx>, posećeno 03.03.2014.
- TOPSS (2002). *National Occupational Standards for Social Work*. Topss UK Partnership.

VI. STANDARDI PRAKTIČNE OBUKE U OBRAZOVANJU SOCIJALNIH RADNIKA

Standard VI.1. Praktična obuka studenata socijalnog rada sastoji se iz praktične nastave i terenske prakse i ima vidljivo mesto u kurikulumu visokoškolske ustanove koja obrazuje socijalne radnike.

Interpretacija:

VI.1.1. *Praktična obuka* studenata socijalnog rada predstavlja planiran skup aktivnosti i iskustava koji se dešavaju u okruženju neposredne prakse, a koji su kreirani tako da studenta pomere od početnog nivoa razumevanja veština i stavova ka autonomnoj praksi socijalnog rada.

VI.1.2. Dva konteksta učenja o praksi socijalnog rada, učionica i teren kao okruženje u kome se odvija neposredna praksa socijalnog rada, treba da budu integrisani, komplementarni i međusobno usaglašeni.

VI.1.3. Praktična obuka pruža studentima socijalnog rada mogućnost za sticanje veština za neposrednu praksu, a visokoškolskoj ustanovi za informisanje o potrebama za unapređenjem programa studija, kako bi on bio što delotvorniji.

VI.1.4. Praktična obuka studenata za socijalni rad u obliku *praktične nastave* izvodi se u okviru redovne nastave kao sastavni deo predmeta, kurseva ili modula koji se bave pojedinim metodama, područjima prakse ili populacijama klijenata.

VI.1.5. U okviru praktične nastave, studenti, shodno planu i programu predmeta, kursa ili modula, upoznaju različite aspekte prakse socijalnog rada, *posećuju* ustanove, službe i organizacije, *razmenjuju* iskustva sa profesionalcima iz neposredne prakse i korisnicima, opserviraju ili na drugi pogodan način *učestvuju* u radu sa stručnjacima, u okviru stručnih timova, tretmanskih, edukativnih, rekreacionih ili drugih grupa sa raznovrsnim grupama korisnika i sl.

VI.1.6. Praktična obuka studenata za socijalni rad u obliku *terenske prakse* ima status obaveznog predmeta, koji se zasebno realizuje tokom više studijskih godina u različitim organizacijama, čime se obezbeđuje kontinuitet, raznovrsnost praktičnih iskustava i mogućnost postepenog profesionalnog razvoja.

VI.1.7. Terenska praksa se odvija van fakulteta, u obliku posebnih kurseva, predmeta ili modula koji predstavljaju jedinstvenu celinu sa jasno definisanim ciljevima i očekivanim ishodima učenja.

VI.1.8. Praktična obuka studenata zasnovana je na vrednostima i etici socijalnog rada, u pogledu ciljeva praktične obuke, mehanizama promocije ovih vrednosti i etike kod studenata, nastavnika prakse, saradnika u nastavi, mentora i drugih učesnika, kao i u pogledu evaluacije njihovog poštovanja od strane svih učesnika.

VI.1.9. Studentski dosije i dodatak diplomi o završenim studijama socijalnog rada sadrži podatke o mestu, vremenu, trajanju, broju stečenih ESTC bodova i nivou stečenih kompetencija za vreme realizacije terenske prakse, praktične nastave i volonterskog angažovanja studenata u neposrednoj praksi.

Standard VI.2. Praktična obuka studenata socijalnog rada u vidu terenske prakse ima definisan kurikulum za svaku godinu studija na kojoj se izvodi, u skladu sa savremenim naučnim i stručnim dostignućima.

Interpretacija:

VI.2.1. Kurikulumi terenske prakse usklađeni su sa opštim standardima obrazovanja socijalnih radnika i sa ciljevima, ishodima i misijom visokoškolske ustanove koja obrazuje socijalne radnike.

VI.2.2. Kurikulumi terenske prakse u obliku pojedinačnih kurseva, predmeta ili modula definišu ciljeve učenja, plan i metod realizacije terenske prakse i načine evaluacije.

VI.2.3. Kurikulum terenske prakse dizajniran je tako da modelira profesionalni razvoj studenata, omogućujući studentima povezivanje teorijskih znanja stečenih tokom školovanja sa njihovom neposrednom primenom u praksi, kritičko i reflektivno promišljanje primene teorijskih znanja u praksi, i učenje profesionalnog ponašanja, uključujući samokontrolu, samorefleksiju i preuzimanje adekvatne odgovornosti u profesionalnim situacijama.

VI.2.4. Program kurseva, modula ili predmeta u kojima se odvija terenska praksa prati program nastave, tako da studenti socijalnog rada mogu pravovremeno

da primene teorijske znanja tokom realizacije terenske prakse. Kurikulum terenske prakse je na različitim godinama studija prilagođen znanjima i veštinama koje su studenti stekli tokom dotadašnjeg obrazovanja u visokoškolskoj ustanovi.

VI.2.5. Program terenske prakse nastoji da uključuje lokalno specifične prakse socijalnog rada različitih kulturnih i etničkih grupa, ukoliko one ne narušavaju ljudska prava.

VI.2.6. Kurikulum terenske prakse se redovno preispituje, prilagođava i razvija u skladu sa potrebama i okolnostima u kojima se realizuje, u saradnji sa mentorima studenata na stručnoj praksi.

VI.2.7. Program terenske prakse razvija kod studenata kritičko razmišljanje i reflektivan pristup praksi socijalnog rada, otvorenost za nova iskustva i paradigme, kao i usvajanje pristupa celoživotnog usavršavanja u okviru profesije.

VI.2.8. Kvalitet i efikasnost programa stručne prakse procenjuje se u formi evaluacije od strane studenata koji su uključeni na praksu, mentora ili koordinatora mentora iz organizacije u kojoj se realizuje terenska praksa i osoblja visokoškolske ustanove koji su zaduženi za realizaciju terenske prakse. Evaluacija uključuje: usklađenost programa sa školskim programom i aktuelnim potrebama, ispunjenje ciljeva i plana realizacije terenske prakse i kvalitet pedagoškog rada mentora i nastavnika sa studentima.

Standard VI.3. Praktična obuka studenata u obliku terenske prakse je dovoljne dužine i kompleksnosti zadataka i prilika za učenje da obezbedi da su studenti pripremljeni za profesionalni rad.

Interpretacija:

VI.3.1. Terenska praksa se realizuje u najmanje dve različite studijske godine u različitim organizacijama i sa progresivnim povećanjem zahteva prema studentima, čime se obezbeđuje kontinuitet, raznovrsnost stručnih i praktičnih iskustava i mogućnost postepenog profesionalnog razvoja.

VI.3.2. Terenska praksa se sprovodi u trajanju od najmanje 400 sati.

VI.3.3. Terenska praksa se planira i sprovodi u saradnji sa studentima i organizacijama u kojima se praksa realizuje, vodeći računa o potrebama, interesovanjima i mogućnostima studenata i kapacitetima organizacije u kojoj se praksa sprovodi.

VI.3.4. Visokoškolska ustanova koja obrazuje socijalne radnike ima važeće ugovore ili sporazume o saradnji sa različitim organizacijama, službama i

ustanovama u kojima se sprovodi praksa u skladu sa kurikulumom. Ugovorima i sporazumima o saradnji preciziraju se obaveze i načini saradnje obe strane u realizaciji praktične obuke studenata, obaveze organizacije, obaveze mentora, obaveze visokoškolske ustanove, obaveze nastavnika praktične obuke, obaveze studenata i druga pitanja od značaja za obavljanje praktične nastave. Ugovor o sprovođenju terenske prakse definiše:

- ciljeve i ishode učenja,
- kriterijume za procenu ili indikatore postignuća,
- pokazatelje traženih kompetencija,
- načine na koje će se prikupljati dokazi o stečenim kompetencijama i
- načine na koje će se procenjivati kompetencije studenata na osnovu prikupljenih dokaza iz direktnog posmatranja, povratnih informacija od korisnika i kolega, supervizijskih sastanaka i razgovora, dosijea i izveštaja.

VI.3.5. U okviru praktične obuke studenti primenjuju različite metode socijalnog rada.

VI.3.6. Studentima je omogućeno da praktičnu nastavu realizuju u širokom spektru organizacija u okviru vladinog, nevladinog i privatnog sektora, uključujući organizacije koje se bave: starateljstvom, zaštitom dece, odraslih i starih, celodnevnom smeštajem, dnevnim boravkom specifičnih grupa korisnika, obrazovanjem, zdravstvom, mentalnim zdravljem, pravosuđem, unutrašnjim poslovima, socijalnom politikom i zastupanjem, kao i naučnim i istraživačkim radom u oblasti socijalne politike i socijalnog rada.

VI.3.7. Kada god je to moguće, studentima je omogućen informisani izbor organizacije za realizaciju terenske prakse, informisanjem o raspoloživim organizacijama i njihovim mogućnostima i načinima uključivanja studenata u praksu.

VI.3.8. Visokoškolska ustanova obezbeđuje konsultacije studentima u cilju njihove orijentacije, motivacije, izbora organizacije u kojoj realizuje praktičnu nastavu i primerenog stava prema realizaciji praktične nastave.

VI.3.9. Koordinacija sa organizacijama u kojima se sprovodi terenska praksa pažljivo se planira i sprovodi, tako da se studenti upućuju na praksu u konkretne organizacije sa kvalifikovanim mentorima.

VI.3.10. Obaveze i odgovornosti studenata i mentora tokom terenske prakse standardizovane su za svaku studijsku godinu na kojoj se izvodi terenska praksa.

Standard VI.4. Terenska praksa studenata socijalnog rada je supervizirana i evaluirana od strane kvalifikovanih mentora.

Interpretacija:

VI.4.1. Organizacija u kojoj se sprovodi praksa obezbeđuje kvalifikovanog mentora, diplomiranog socijalnog radnika sa najmanje 2 godine radnog staža u praksi i završenom obukom za mentora terenske prakse. Visokoškolska ustanova detaljnije određuje kriterijume za selekciju mentora. Mentor je dužan da na svakih 35 sati provedenih na praksi obezbedi najmanje 2 sata supervizije studentu na praksi, od toga najmanje 1 sat individualne supervizije.

VI.4.2. Organizacije koje ne mogu da obezbede kvalifikovanog socijalnog radnika kao mentora mogu da angažuju iskusnog radnika kao zaduženog mentora. U tom slučaju, visokoškolska ustanova obezbeđuje dodatnu superviziju studentu na praksi.

VI.4.3. Mentori imaju zadatak da:

- upoznaju studenta sa načinom rada u organizaciji i usmere ga na konkretne zadatke,
- pomažu u međusobnom prilagođavanju studenta, organizacije i zaposlenih,
- pregovaraju sa studentom tokom izrade plana učenja tokom terenske prakse, što obuhvata i ciljeve učenja,
- obezbeđuju studentu odgovarajući broj i obim aktivnosti i zadataka,
- komuniciraju sa zaduženim nastavnikom iz visokoškolske ustanove i ispunjavaju mentorske obaveze, uključujući redovne supervizijske susrete, predviđene izveštaje i evaluacije studenata,
- aktivno učestvuju u formalnom procesu procene studenta i praktične obuke.

VI.4.4. Visokoškolska ustanova organizuje obuku (orijentaciju) i podršku za mentore studenata na praktičnoj nastavi, gde se oni informišu o procesu obrazovanja i stečenim znanjima studenata i o njihovoj povezanosti sa terenskom praksom i praktičnom obukom, o ulozi, zadacima i odgovornostima mentora, kao i o podršci koja im je na raspolaganju.

VI.4.5. Mentori se podstiču da svojim predlozima, zasnovanim na praktičnom iskustvu i znanju, unaprede teorijsku i praktičnu obuku u skladu sa potrebama prakse.

VI.4.6. Evaluacija rada studenata tokom terenske prakse realizuje se u partnerstvu sa organizacijom u kojoj se sprovodi praktična nastava. Definisani su

eksplicitni kriterijumi za evaluaciju postignuća studenata u okviru kursa, modula ili predmeta terenske prakse, uključujući procenu mentora, procenu studenta i procenu predmetnog nastavnika.

VI.4.7. Procena mentora, pored ispunjenosti formalnih zahteva za realizaciju terenske prakse, obuhvata i ispunjenost ciljeva učenja u pogledu:

- razumevanja relevantnih etičkih principa i vrednosti socijalnog rada;
- razumevanja organizacionog, zakonskog i političkog konteksta organizacije i profesionalnog ponašanja u skladu sa kontekstom organizacije;
- razumevanja teorije i metodologije relevantne za praksu i sposobnost za kritičku refleksiju u neposrednoj praksi;
- uspostavljanja konstruktivnih odnosa sa pojedincima, grupama i zajednicama, uključujući i grupe korisnika, kolege i druge saradnike;
- preuzimanja odgovornosti za sopstveno učenje i razvoj, za delovanje na nivou koji je odgovarajući za studenta ili početnika u socijalnom radu, i za korišćenje kritičke refleksije u praksi;
- razumevanje istraživanja kao integralnog dela prakse socijalnog rada, ukoliko je to primereno zadacima terenske prakse i karakteristikama organizacije u kojoj se praksa sprovodi;
- razumevanje zakona i socijalnih politika koje utiču na različite oblasti prakse, ukoliko je to primereno, zadacima terenske prakse i karakteristikama organizacije u kojoj se praksa sprovodi.

VI.4.8. Procena studenta obavezno obuhvata sadržaj i kvalitet iskustava na praksi, adekvatnost procene mentora, ispunjenost ciljeva učenja i samoevaluaciju.

VI.4.9. Procena predmetnog nastavnika obavezno obuhvata: kvalitet izveštaja sa prakse i reflektivnog dnevnika, upućenost studenta u organizaciju rada i način vođenja dokumentacije u organizaciji u kojoj je realizovana praksa i kvalitet realizacije drugih stručnih zadataka vezanih za kurs, modul ili predmet terenske prakse.

- 1) Visokoškolska ustanova obezbeđuje *Priručnik za realizaciju terenske prakse* za organizacije u kojima se sprovodi praksa, mentore studenata i same studente, u kome su prikazani relevantni standardi, procedure i kriterijumi procene.
- 2) Visokoškolska ustanova obezbeđuje *Informator za realizaciju terenske prakse za studente*, koji daje osnovne informacije o načinima realizacije terenske prakse tokom studija.

Standard VI.5. Obezbeđeni su adekvatni resursi za realizaciju i razvoj kvalitetne terenske prakse.

Interpretacija:

VI.5.1. Visokoškolska ustanova obezbeđuje nastavnika praktičnih veština koji se, u saradnji sa nastavnicima primenjenih disciplina iz oblasti socijalnog rada, bavi koordinacijom između visokoškolske ustanove, organizacija u kojima se realizuje praksa, studenata i mentora, kao i upućivanjem, praćenjem i evaluacijom terenske prakse i praktične nastave.

VI.5.2. Obezbeđeno je nastavno osoblje koje se bavi razvojem kurikuluma i saradnje sa organizacijama u kojima se sprovodi praksa.

VI.5.3. Obezbeđeno je administrativno osoblje za evidenciju načina realizacije stručne prakse studenata i postignuća na ispitu.

VI.5.4. Obezbeđen je profesionalni razvoj osoblja koji se bavi praktičnom nastavom.

VI.5.5. Vreme potrebno za realizaciju stručne prakse uvršteno je u raspored nastave za određeni semestar.

Standard VI.6. Praktična obuka se realizuje u skladu sa vrednostima, principima i etikom socijalnog rada.

Interpretacija:

VI.6.1. Značaj vrednosti, principa i etičkog ponašanja studenata je naglašen u ciljevima i kurikulumu za predmete praktične nastave i terenske prakse.

VI.6.2. Pre uključivanja u praktičnu nastavu ili terensku praksu, studenti se pismeno obavezuju da će poštovati etički kodeks socijalnih radnika na praktičnoj nastavi, i da će praktikovati individualizaciju, neosuđivanje, prihvatanje, empatiju, poverljivost, klijentovo pravo na samoopredeljenje, zastupanje i socijalnu akciju za nemoćne, potčinjene i socijalno isključene, kao osnovne vrednosti socijalnog rada koje su ključne za etičku praksu, kao i da će poštovati dužnost pružanja odgovarajuće usluge, čuvanja poverljivosti, privatnosti, informisanja i upozorenja klijenta.

VI.6.3. Studenti i osoblje uključeno u praktičnu nastavu i terensku praksu obavezuju se da budu svesni granica profesionalne prakse, šta može da predstavlja neprofesionalno ponašanje i na koji način se reaguje kada dođe do takvog ponašanja.

Studenti se podstiču da primenjuju vrednosti, etičke principe, znanje i veštine da promovišu međusobno poštovanje, uvažavanje i odgovornost među članovima organizacije u kojoj realizuju praksu.

VI.6.4. Preduzimaju se adekvatne akcije u odnosu na prekršaje etičkog kodeksa ponašanja od strane studenata tokom terenske prakse na osnovu jasno definisanih procedura, uključujući: obavljanje odgovarajućih razgovora sa uključenim osobama radi uvida u situaciju, samorefleksiju studenta, uključivanje studenta u društveno-koristan rad u cilju prevencije sličnih prekršaja, medijaciju sa žrtvom prekršaja, restituciju štete, a kao poslednje sredstvo i u krajnjem slučaju i suspenziju sa nastave.

VI.6.5. Preduzimaju se adekvatne akcije u odnosu na prekršaje etičkog kodeksa ponašanja od strane osoblja koje je uključeno u praktičnu nastavu na osnovu jasno definisanih procedura, uključujući: prijavljivanje prekršaja rukovodstvu organizacije u kojoj je osoba zaposlena, medijaciju sa žrtvom prekršaja, restituciju štete, kao i prijavljivanje prekršaja relevantnom etičkom odboru na nacionalnom nivou.

VI.6.6. Kada god je to moguće, prilikom disciplinskih akcija vezanih za praktičnu nastavu, primenjuju se principi restorativne pravde.

Literatura

- Burgess, H. and Taylor, I. (2005). *Effective Learning and Teaching in Social Policy and Social Work*. London: RoutledgeFalmer.
- Council on Social Work Education (CSWE) (2012). *Social Work Practice, Education, and Educational Policy and Accreditation Standards*; <http://www.cswe.org/File.aspx?id=13780>, posećeno 23.05.2014.
- Doel, M. (2010). *Social Work Placements: A Traveller's Guide*. London: Routledge.
- Hepworth, D. H, Rooney, R. and Larsen, J. A. (2002). *Direct Social Work Practice: Theory and Skills*. U.S.A, Brooks/Cole.
- IASSW and IFSW (2004). *Global Standards for the Education and Training of the Social work Profession*. Bern: Sage.
- Lishman, J. (ed.) (2007). *Handbook for Practice Learning in Social Work and Social Care*. 2nd edition. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Loughran, J. J. (1996). *Developing Reflective Practice: Learning about Teaching and Learning through Modelling*. London: Falmer Press (A member of the Taylor & Francis Group).
- Parker, J. (2004). *Effective Practice Learning in Social Work*. Exeter: Learning Matters Ltd.
- Radford University School of Social Work (2014–2015). BSW Handbook; <http://www.radford.edu/content/dam/colleges/wchs/socialwork/documents/BSW%20Student%20Handbook%202014-2015.pdf>, posećeno 03.05.2014.

- The College of Social Work (2012). *Holistic Assessment using the Professional Capabilities Framework Placement Assessment Report Template*. London; <http://www.tcsw.org.uk/pcf.aspx>, posećeno 03.03.2014.
- UNC Pembroke SOCIAL WORK Department The MSW Field Experience Handbook 2013–2014 Edition Revised; http://www.uncp.edu/sites/default/files/Images_Docs/Departments/Social_Work/MSW%20Field%20Manual%2014-15.pdf, posećeno 03.05.2014.
- University of Wisconsin School of Social Work (2014). *Field Program Field Education Handbook, 2014–2015*, Part-Time Master of Social Work; <http://socwork.wisc.edu/files/field/PTPFieldHandbook.pdf>, posećeno 05.05.2014.

Prof. dr Nevenka Žegarac
 Doc dr Natalija Perišić
 Prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović
 Prof. dr Jasna Hrnčić
 Prof. dr Miroslav Brkić
 Doc dr Jasna Veljković
 Ass MA Anita Burgund
 Ass MA Dragana Stanković
 Ass MA Marina Pantelić
 Ass Mr Jelena Vidojević

UDK 364-43-021.321:378.096

LEARNING OUTCOMES FOR SOCIAL WORK

	Bachelor (4 years)	Master Social Work (4+1 years)
KNOWLEDGE & UNDERSTANDING	<p>Students should demonstrate knowledge of:</p> <ul style="list-style-type: none"> – the basic theories, principles, concepts, methods and approaches to the practice of social work with individuals, families, groups, communities and organizations; – the theories of human development and behavior in the social environment, discrimination, inequality, social structure, social institutions and organizations, vulnerability and resilience; – the values and ethical principles in their work with clients relevant national and international research in social work practice and social policy measures and knowledge of the ways in which research is conducted how findings can best be used in practice; – the approaches and methods of planning, implementation and evaluation of services and programs. 	<p>Students should demonstrate a critical understanding of:</p> <ul style="list-style-type: none"> – social phenomena and processes, social problems, social diversity and ways of encouraging social development and change; – social action approach to the operation of systems, structures and organisation aspects of the functioning of society, social groups and communities; – social work with individuals, families, groups and communities, organizations and management agencies that deal with human needs and problems; – the ethical aspects of social work practice, and applications of ethical principles in the practice of social work; – the methodology(ies) of social research, especially research on social work and social policy, including qualitative and quantitative methodologies; – understanding the limits of social work interventions.

<p style="text-align: center;">APPLICATION OF KNOWLEDGE</p>	<p>Students should be able to apply their knowledge in the following ways and be able to</p> <ul style="list-style-type: none"> – demonstrate a critical understanding of the social work profession in particular environments; – demonstrate a critical understanding of the impact of socio-structural inequalities, discrimination, social and economic injustice in human functioning and development; – cooperate inter-professionally at the level of institutions local communities and the state; – apply practical skills and knowledge required for assessment and action (intervention) at the micro, mezo and macro level for the purpose of development, protective, preventive and / or therapeutic interventions; – communicate effectively, to assess, intervene, find information in different sources of information in order to improve their own practice; – apply values, ethical principles, knowledge and skills in identifying, addressing and confronting inequality, social, political and economic injustice; – use knowledge from different disciplines to solve problems, overcome inequality, vulnerability and social exclusion; – apply an understanding of cultural and ethnic diversity and gender equality into practice. 	<p>Students should be able to apply their knowledge in the following ways and should demonstrate</p> <ul style="list-style-type: none"> – an ability to conduct ethically independent and group research to generate new knowledge to better understand social problems and needs, and apply to the future planning of services; – to evaluate ethically programmes and interventions related to social work; – expertise in academic writing, such as research proposes and articles for academic and professional audiences; – an ability to analyze policies, programs and measures at the level of institutions, local communities and the state to identify intended and unintended outcomes of policies, programs and measures, as well as positive and negative synergies between them; – an ability to monitor and implement innovations in social work; – the use of research findings to question and improve practice.
<p style="text-align: center;">ANALYSIS AND SYNTHESIS</p>	<p>Students should demonstrate the following skills of analysis and synthesis through</p> <ul style="list-style-type: none"> – acting in accordance with social work knowledge, ethics and values, when meeting people with complex needs; – being able to collect, prioritise, analyze and evaluate data and evidence for assessing the environment and defining social problems; – using research findings to meet the needs of individuals, groups and communities in society, especially among vulnerable groups; – using findings from relevant national and international research to inform, and evaluate practice. 	<p>Students should demonstrate the following skills of critical analysis and synthesis through</p> <ul style="list-style-type: none"> – searching for information through a range of sources, analysing this using concepts and theories relevant to social work and presenting findings to lay, professional and academic audiences verbally and in writing.

	<ul style="list-style-type: none"> – communicating successfully to develop and sustain successful relationships clients, colleagues, and local, regional, national and international organizations; – presenting information from a range of sources both verbally and in writing. 	
EVALUATION	<p>Students should demonstrate the following expertise in evaluation through</p> <ul style="list-style-type: none"> – a willingness to examine its own education and how it best informs practice; – planning or further academic and vocational education and training. 	<p>Students should demonstrate the following skills of evaluation through</p> <ul style="list-style-type: none"> – an ability to monitor and evaluate innovative programs and activities and support the transfer and use of findings to others; – developing and improving existing communication with colleagues and supporting social work-related teaching and learning; – planning for further professional development.

Prof. dr Nevenka Žegarac
Doc dr Natalija Perišić
Prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović
Ass MA Anita Burgund
Ass MA Marina Pantelić
Ass MA Dragana Stanković

UDK 364-43-021.321:378.096(497.11)

GENERAL STANDARDS AND COMPETENCES FOR EDUCATION OF SOCIAL WORKERS IN SERBIA

I.1. Standards for higher education institutions educating social workers

Standard I.1.1.

All education institutions educating social workers shall aim at **realization of key purposes of education for this profession** and have a defined mission reflecting ethical principles and values of social work. The statute of the higher education institution needs to emphasize the respect of rights and interests of students and their required participation in all aspects of carrying out the study program.

The criteria and procedures for enrolment of students have to be clearly defined and known, with implementation of affirmative measures. Education institutions need to have a clear attitude on policies of equality, particularly in the fields of gender, ethnicity, race, disability or any other form of diversity as well as language sensitivity relevant for the social work practice in that context. Minority groups should enjoy priority in enrolment if underrepresented at the school. Appealing procedures must be available, clearly explained to all students and carried out in an unbiased manner.

Standard I.1.2.

The program is implemented through a **separate unit (faculty, school, department) having a clear identity within the higher education institution**. Education institution must have adequate spatial resources (classrooms, reading rooms, computers, library) and must promote the development of cooperative, supportive and productive working environment. It is necessary for the education institution

to maintain appropriate links with institutions, organizations and clients or service users relevant for fulfilment of mission and goals.

Head or director, appointed – if possible – from the social work field, has a role of coordinator and manager of the education institution. His/her task is to establish and maintain links with associates from the professional community and environment. The budget funds must be sufficient and sustainable in order to enable fulfilment of mission and goals of the education institution.

Standard I.1.3.

Professional staff of education institution need to participate in development of key principles and mission, formulation of goals and expected outcomes of the program, as well as in all other initiatives of the given education institution, with continuous professional development. Education institutions should aim at educating a sufficient number of professionals with adequate qualifications defined in the social work profession of each country. The core courses from a) domain of social work profession, b) domain of social worker as professional, c) social work methods and d) paradigm of social work profession must be taught by qualified social workers.

Standard I.1.4.

Core courses which encompass courses from a) domain of social work profession, b) domain of social worker as professional, c) methods of social work and d) paradigms of social work profession should be universally applicable, independently from actual environment in which the social work practice is carried out. This implies acquisition of following knowledge:

- pertaining to various **domains of social work** (social inequality, oppression, discrimination, recognition of difference between personal life experience and personal value system and the social work practice; implementation of values, ethical principles, knowledge and skills of social work; knowledge of respect of rights of service users; knowledge of political, economic, demographic and cultural context etc.);
- of **fields of social work practice** (in child protection, juvenile justice, foster care and family legal protection, protection of persons with disabilities, work with children and adults with behavioural problems, protection of old people and work with them, in the field of mental health and health care, inclusive education, work with migrants etc.);
- of **methodological approaches** and selection of appropriate methodological approach in practice, including the work with individual, work with family, work with community and work with organizations, as well as different skills for implementation of these methodological complexes;

- of **approaches to practice**, including behavioural, cognitive, psycho-social client-oriented approaches, interventions in crisis, task-oriented approaches and phases of change (cycle of change), and
- of **perspectives of practice**, including environmental, feminist, radical and activist, anti-oppressive and anti-discriminatory perspectives, perspectives of empowerment, rights of child and rights of youth, perspectives of movement of persons with disability, anti-ageist practice and the like.

Higher education institutions should define the manner of selection and introduction of new courses, according to the criterion of local, regional, national and international needs and priorities.

Standard I.1.5.

Curriculum and methods of teaching should provide expected outcomes in education of social workers. Practical teaching and field practice should be regulated in accordance with education goals in order to provide for preparation of professional career in social work. Permanent cooperation and partnership relations should exist between the higher education and placement institutions. It is necessary to provide qualified and experienced mentors who should be involved in curriculum development and making decisions about the manner of internship and field practice and evaluation of students' work. The curriculum should develop critical thinking among students, openness to new experiences and acquisition of new concepts, as well as commitment to life-long learning.

Standard I.1.6.

Education institution should enrich its education program by **consideration of cultural and ethnic diversities and gender-sensitive analysis** as well as by provision of internship and field practice in these fields. Students must have opportunities to become aware of their own personal and cultural values, beliefs and traditions and their possible influence on development of relations and work with different groups of people.

The school should aim at suppression of stereotypes and prejudices and must not tolerate discriminatory or racist behaviour; among the students it should promote the behaviour with full respect and dignity toward others, regardless the cultural and ethical beliefs of that particular person. No student must be discriminated on the basis of race, color, culture, ethnicity, language, political orientation, gender, sexual orientation, age, marital status, physical and socio-economic status. Students should be educated about fundamental human rights contained in international documents.

I.2. Standards and competences for education of social workers

Standard I.2.1. BA in Social Work has profound understanding of and commitment to social work values and ethics guiding the professional practice.		
Purpose of the standard: Development of professional identity, ethical sensitivity and capacity for ethical engagement in accordance with the values and principles of the profession and protection of clients against incompetent practice.		
Competences level	Indicators practical behaviours	Skills
<p><u>I.2.1.1.a Basic</u> Capacity to act in accordance with knowledge, values and ethics of social work within human rights framework. Capacity to implement and transfer knowledge and principles of ethical practice in different fields of social work. Capacity to understand the context of social work at local, national and international level.</p> <p><u>I.2.1.2.a Advanced</u> Capacity for critical thinking within the commitment to ethical practice. Capacity to implement and transfer knowledge and principles of ethical practice in different fields of social work with the persons under mentorship or supervision.</p>	<p><u>I.2.1.1.b Basic</u> Acting in accordance with the professional ethics code; maintenance of autonomy, dignity, privacy and confidentiality, with appropriate, defined boundaries. Expression of perception of professional social worker identity. Avoiding of dual and multiple relations and acting in accordance with professional competences and experience. Implementation of duty of rendering appropriate service, duty of keeping privacy and confidentiality and duty of information and warning. Behaviour in accordance with duties towards clients, profession and community.</p>	<p><u>I.2.1.1.c Basic</u> Skills of noticing and resolving ethical dilemmas. Skills of balancing between rights and risks in decision making, professional judgment and appropriate use of authority. Skills of maintenance of professional boundaries. Documenting and writing skills. Skills of reflective and effective practice. Creative use of supervision.</p> <p><u>I.2.1.2.c and I.2.1.3.c Advanced and specialist</u> Mentor and supervisory skills for organization of learning activities in the environment.</p>
<p><u>I.2.1.3.a Specialist</u> Developed skills of noticing, analysis, reflection and resolving of ethical dilemmas and overcoming of practical situations related to ethical issues. Developed skills of helping others to avoid ethical entraps, analyze and solve ethical dilemmas.</p>	<p><u>I.2.1.2.b and I.2.1.3.b Advanced and specialist</u> Recognition and consideration of ethical issues and acting in ethical manner. Mentorship and supervision in avoiding ethical traps and resolving ethical dilemmas. Participation in professional bodies considering issues of ethics of social work.</p>	

<p>Knowledge sources</p> <p><u>Theoretical</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Ethics of social work. b) Theories of human development and behavior in social environment, discrimination, social structure, social institutions and organizations, vulnerability and resilience and their social construction. c) Theories on the manners in which traditions, cultures, religions and customs influence human functioning and manners in which they can be obstacle or incentive for development. <p><u>Empirical</u></p> <ul style="list-style-type: none"> d) Knowledge from research on consequences of discrimination and social injustice. <p><u>Procedural</u></p> <ul style="list-style-type: none"> e) International and local norms regulating the rights of service users. f) Professional ethics code and other relevant regulations. <p><u>Practice wisdom</u></p> <ul style="list-style-type: none"> g) Avoidance of ethical traps, conflicts of interests and inappropriate use of power and professional authority.
--

<p>Standard I.2.2. BA in Social Work is prepared for professional practice with individuals, families, different groups and communities and in different contexts.</p>		
<p>Purpose of the standard: Preparation for direct practice with various service users and in various situations and environments for fulfillment of needs, problem resolution, overcoming of risk, capacity building, strengthening of resilience and full participation in society.</p>	<p>Indicators <i>practical behaviour</i></p>	<p>Skills</p>
<p>I.2.2.1.a Basic Capacity for building and maintenance of relationships, generation of professional judgment and opinion and use of authority, assessment, intervention and evaluation with various individuals,</p>	<p>I.2.2.1.b Basic <i>Relationship building</i> Systematic preparation for work with individuals, families, groups, organizations and commu-</p>	<p>I.2.2.1.c Basic Skills as capacity for implementation of knowledge of assessment, relationship building and helping process, including the skills of preparation and planning of assessment and</p>
<p>Competences level</p>		

<p>families, organizations and communities. Capacity for bio-psycho-social assessment of various groups of clients. Capacity for managing own workload. Capacity for teamwork.</p> <p><u>1.2.2.2.a Advanced</u></p> <p>Capacity for building and maintenance of relationships during assessment, intervention and evaluation with different clients in complex and multi-problematic environment, such is the work with service users who are hard to engage or seem unresponsive or reluctant. Capacity for assessment of needs and designing, implementation and evaluation of programs of development or community building. Capacity for independent and team work. Capacity for management of services for various deprived and marginalized groups.</p> <p><u>1.2.2.3.a Specialist</u></p> <p>Work in situations requiring specialist knowledge such as counselling in special circumstances or family therapy, possession of skills for work with multi-problem families and complex problems and situations.</p>	<p>nities; usage of empathy and other interpersonal skills; Definition of common focus of work and expected outcomes.</p> <p><i>Assessment</i></p> <p>Data collection, organization and interpretation; Assessment of strengths and weakness; Definition of common goals of interventions; Selection of appropriate intervention strategy.</p> <p><i>Intervention</i></p> <p>Initiation of activity for accomplishment of goals; implementation of preventive activities enhancing the client's capacities; Help to client in problem solving; Facilitation of difficulties emerging in transition and completion of work.</p> <p><i>Evaluation</i></p> <p>Critical analysis, monitoring and evaluation of interventions.</p> <p><i>Management</i></p> <p>Setting of priorities. Time management. Workload management.</p> <p><u>1.2.2.2.b Advanced</u></p> <p>Developed basic skills, capacity for implementation of various models and work in complex and multi-problematic situations, relative independence in deciding and service provision. Provision of mentor and supervision support to less experienced professionals. Resource management. Risk management. Human resource management. Communication management. Cost management. Quality management.</p>	<p>interviews, networking, skills of efficient communication (introduction, showing of empathy and sympathy, asking questions, paraphrasing, clarification, reflection, summarizing, giving and receiving feedback, carrying out of interviews in accordance with the defined purpose). Skills of balancing rights and risks, decision making, professional judgment and appropriate use of authority in order to achieve mutually agreed goals of social support within developmental, protective, preventive or therapeutic intervention.</p> <p>Organizational capacities and skills of prioritizing the own work.</p> <p><u>1.2.2.2.c and 1.2.2.3.c Advanced and specialist</u></p> <p>Besides developed basic skills, skills of motivational interviewing; overcoming the resistance, work with aggressive and violent clients; interpretation skills; negotiation; mediation; provision of protection and control; Developed skills of strengths and risks assessment; advocacy, creative use of supervision; networking. Developed management skills in various fields.</p>
--	---	---

	<p><u>I.2.2.3.b Specialist</u> Implementation of specialized knowledge and rendering of specialist services with specific groups of service users. Provision of supervisory support in complex and multi-problematic situations.</p>	
<p>Knowledge sources</p> <p><u>Theoretical</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Theories on human development and behavior in social environment, discrimination, inequalities, social structure, social institutions and organizations, vulnerability and resilience and their social construction. b) Knowledge of theories: person-in-environment transactions, development through lifecycle and interaction of biological, psychological, social-structural, economic, political, cultural and spiritual factors in shaping human development and behavior. c) Coherent and profound knowledge of basic theories, principles, concepts and methods and approaches of practice in social work. d) Knowledge of characteristics and roles of social workers in community organization and development. Knowledge of empowering and anti-oppressive practice in institutional context; e) Knowledge of mental health relevant for practice of trainee social worker. <p><u>Empirical</u></p> <ul style="list-style-type: none"> f) Knowledge of new achievements in evidence-based social work practice. <p><u>Procedural</u></p> <ul style="list-style-type: none"> g) International and local regulations regulating the rights of service users. h) Knowledge of service user's rights. i) Knowledge and respect of standards prescribed by relevant national associations or licensing bodies. <p><u>Practice wisdom</u></p> <ul style="list-style-type: none"> j) Understanding of contexts and purpose of professional supervision. 		

Standard I.2.3. BA in Social Work is trained for implementation of knowledge of various disciplines and selection of effective responses and interventions within framework of human rights and social justice.		
Purpose of the standard: Usage of knowledge of various disciplines for problem solving, overcoming of inequalities, vulnerability and social exclusion.		
Competences level	Indicators practical behaviours	Skills
<p>I.2.3.1.a Basic</p> <p>Capacity for implementing knowledge of human behaviour in social environment and knowledge of organizations, systems and processes within the societal system, in order to define and explain the inequalities and act towards reduction and removal of social barriers, inequality and injustice.</p> <p>Capacity to use knowledge of trauma, impairment, disability and vulnerability in practice at the level of individual, family, group and community.</p> <p>Capacity for establishing productive and cooperative interactions in the group.</p> <p>I.2.3.2.a Advanced</p> <p>Capacity to consider, critically analyze and synthesize knowledge and values and implement reflexive thinking for informing professional judgment and practice.</p> <p>Capacity for participation in designing program of services, strategies, action plans, projects etc. dealing with development of resources for marginalized and vulnerable groups in community.</p>	<p>I.2.3.1.b Basic</p> <p>Planning, development and implementation of appropriate interventions at micro, meso, exo and macro level of practice within team.</p> <p>Work on development of resources through participation in community bodies, engagement in social and fund raising campaigns, participation in researches, projects, public debates etc. for advocating promotion and development of resources for meeting human needs, particularly the marginalized and vulnerable groups and removal of social barriers.</p> <p>Organization, leading, guiding and encouraging group process in various recreational, educative, treatment, rehabilitation discussion and tasks aimed groups and other groups and teams in community.</p> <p>I.2.3.2.b and I.2.3.3.b Advanced and specialist</p> <p>Team and autonomous action in planning, development and implementation of appropriate interventions at micro, meso, exo and macro level of practice.</p>	<p>I.2.3.1.c Basic</p> <p>Skills of adjustment; negotiating, empowerment and enabling;</p> <p>Skills of work in partnership;</p> <p>Skills of mediation, advocacy; assertiveness;</p> <p>Skills of reflexive and effective practice;</p> <p>Skills of confrontation and challenging;</p> <p>Skills of work in hostile, aggressive and violent circumstances;</p> <p>Skills of persuasion, information and explaining;</p> <p>Skills of public presentation;</p> <p>Writing and documenting skills;</p> <p>Skills of creative use of supervision.</p> <p>I.2.3.2.c i I.2.3.3.c Advanced and specialist</p> <p>Developed skills of leading, guiding and encouraging the group process.</p> <p>Skills of project writing, strategic planning and evaluation of measures, programs and services.</p>

<p><u>I.2.3.3.a Specialist</u> Capacity for implementation of knowledge for designing new approaches to treatment and social policies in various fields, consulting, supervision, development and management of programs and strategies for advocacy and representation of a particular group of clients.</p>	<p>Developed skills of work with specific groups of users and particular groups in community. Consulting and supervision in development of interventions, new and innovative services and programs.</p>	
<p>Knowledge sources</p> <p><u>Theoretical</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Knowledge of related disciplines (psychology, sociology, law, social policy, medicine and mental health, political science, economics, organizational science and philosophy), and following the achievements of these disciplines; Knowledge of organizations and systems and manners of use and development of resources. b) Knowledge of critical analysis and reflexive practice; c) Knowledge of impairment and disability, vulnerability and resilience and their social construction together with capability for analyzing these factors for improvement of practice; d) Knowledge of theories dealing with trauma and its impact on human and community functioning; e) Knowledge of groups, group process and group dynamics; f) Critical understanding of the manners in which social inequalities, oppression, discrimination and injustice on the one, and stability, harmony and mutual trust on the other hand influence functioning of people. <p><u>Empirical</u></p> <ul style="list-style-type: none"> g) Use of knowledge informing practice from various sources. h) Results of various researches on effectiveness of various intrapersonal, interpersonal and environmental interventions at the different system levels. <p><u>Procedural</u></p> <ul style="list-style-type: none"> i) Knowledge of legal framework and standards of services and professional practice in different fields and systems. 		

Standard I.2.4. BA in Social Work is trained for work with different minority groups and respects cultural diversities.		
Purpose of the standard: Preparation for effective culturally competent and intercultural practice.		
Competences level	Indicators practical behaviours	Skills
<p>I.2.4.1.a Basic Construction of basic attitudes, values and knowledge, possession of practical skills necessary for trainee BA social worker in various practice environments in order to promote culturally competent practice.</p> <p>I.2.4.2.a Advanced Higher level of understanding and built-in values and practical skills for work with different cultures in the environment and capacity for use of that knowledge in improvement and upbuilding of own and organizational practice.</p> <p>I.2.4.3.a Specialist Specialist knowledge and built-in values and practical skills for work with particular cultures and cultural groups. Capacity for use of that knowledge in developmental projects, research and improvement and building of own and organizational practice.</p>	<p>I.2.4.1.b Basic Showing sensibility for cultural diversities. Use of adequate communication skills with members of different cultural groups. Readiness for improvement of knowledge and skills of culturally competent practice. Advocacy for the rights of marginalized, discriminated and socially excluded individuals and groups from certain cultural groups.</p> <p>I.2.4.2.b Advanced Adjustment of manners of joining, assessment, planning and service provision to different cultural groups at micro, meso, exo and macro level of society.</p> <p>I.2.4.3.b Specialist Development of adjusted programs and services of cultural competent practice. Organization of services for provision culturally competent practice.</p>	<p>I.2.4.1.c Basic Skills of planning and preparation for interviews adjusted to cultural context; Drafting of contracts and establishment of relations; Skills of joining; empathy and sympathy; use of self-awareness and professional intuition; Asking open and closed questions; Paraphrasing; clarification; summarization; giving and receiving of feedback information; Keeping to subject and purpose of the interview; Skills of provision of information; Provision of explanation; Advice giving.</p> <p>I.2.4.2.c and I.2.4.3.c Advanced and specialist Skill of provoking and prompting answers; examination and search in answers; use of self-revelation, humour; Skills of empowerment and enabling; negotiating; contracting; Skills of networking; partnership work; mediation; advocacy; assertiveness.</p>

<p>Knowledge sources</p> <p>Theoretical</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Theories considering the ways in which traditions, cultures, religions and customs influence human functioning and the manners in which they can be an obstacle or an encouragement for development. b) Knowledge of procedures and steps of culturally-competent practice in social work. <p>Empirical</p> <ul style="list-style-type: none"> c) Knowledge of different cultures and position of members of these cultures in national context. d) Knowledge of different cultures, particularly those related to actual environment of practice, manner in which their customs, rituals, values and tradition influence the approaches to problem solving, request for and provision of assistance and position of members of various cultures in the society. e) Knowledge of various traditions, intergenerational issues, ideology, beliefs and religion, race and ethnic groups' characteristic for the environment of practice. <p>Procedural</p> <ul style="list-style-type: none"> f) Knowledge of international and local regulations regulating the position and rights of different cultural groups. <p>Practice wisdom</p> <ul style="list-style-type: none"> g) Critical consideration of practice with different cultural groups in the environment.

<p>Standard I.2.5. BA in Social Work is trained for practice of analysis of policies influencing the lives of people and social groups (at micro, meso and macro level), for systemic approach in accessing and solving of problems, participation in evaluation of social policy programs and measures in various contexts.</p> <p>Purpose of the standard: Training for professional practice of analysis of policies, programs and measures at the level of institution, local community and state, for recognition of intended and unintended outcomes of policies, programs and measures, their coordination and connection.</p>		
<p>Competences level</p> <p>I.2.5.1.a Basic Capacity for professional assessment of existing and omitted programs and measures directed towards diverse social risks and social problems.</p>	<p>Indicators practical behaviours</p> <p>I.2.5.1.b Basic Continual follow-up of policies, changes and reforms of policies, legal framework and strategies at the national level. Continual follow-up of</p>	<p>Skills</p> <p>I.2.5.1.c Basic Selection, collection, analysis and assessment of data and evidence for assessment of environment and problem definition. Assessment-based</p>

<p>Capacity for implementation of knowledge for evaluation of efficiency of different programs and measures within professional practice. Capacity for planning and implementation of measures for improvement of programs in accordance with human rights and social justice. Capacity for advocacy on behalf of service users' interests.</p> <p><u>I.2.5.2.a Advanced</u></p> <p>Capacity for analysis of policies and inter-connection and impact of programs and measures directed towards specific groups of service users at various system levels and in various sectors. Capacity for creation of criteria for program and measures evaluation. Advocacy for and dissemination of best practices in professional community. Participation in creation of innovative programs and measures based on evidence from research and practice. Capacity for analysis and development of organization policy.</p> <p><u>I.2.5.3.a Specialist</u></p> <p>Capacity for analysis of policies, programs and measures directed towards vulnerable groups with aggregation of multiple risks. Capacity for development, implementation and evaluation of programs and measures directed towards vulnerable groups with cumulation of risks.</p>	<p>development of international practices and guidelines and their appropriate implementation in various practical aspects. Updating of knowledge on best practices applicable in various contexts. Updating of knowledge on methods of analysis of policies in practice. Knowledge of advocacy on behalf of and with service users and client self-advocacy.</p> <p>Interpretation of actual social policies.</p> <p><u>I.2.5.2.b Advanced</u></p> <p>Qualitative and quantitative evaluation of own practice. Implementation of knowledge on manners of intersystemic integration of services and factors contributing to optimization of outcomes of programs and measures. Participation in piloting of new programs and risk analysis in specific environment. Motivating service users for self-organization. Interpretation and participation in development of social policies.</p> <p><u>I.2.5.3.b Specialist</u></p> <p>Implementation of in-depth knowledge of policies pertaining to certain groups of service users in comparative perspective. Implementation of knowledge of practical implications of policies in relevant context. Piloting of innovative programs and risk analysis in specific environment. Organization of participative and collaborative social action in community. Participation in development of social policies.</p>	<p>definition of specific objectives, strategies and tasks. Risk assessment for implementation of programs and measures. Documentation and presentation skills.</p> <p>Skills of enabling and empowering of service users.</p> <p><u>I.2.5.2.c Advanced</u></p> <p>Developed basic skills. Public appearance and presentation skills.</p> <p><u>I.2.5.3.c Specialist</u></p> <p>Skills pertaining to designing, implementation and evaluation of new programs, particularly for vulnerable groups with cumulation of risks. Skills of documentation, presentation, argumentation and dissemination of the obtained results. Skills of fundraising, advocacy and lobbying.</p>
--	---	---

<p>Knowledge sources</p> <p><u>Theoretical</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Knowledge of various social-political disciplines and social policies at national, regional and international levels. Theories of management and organization of social and other human services. Knowledge of approaches and methods of planning, implementation and evaluation of services and programs. Knowledge of social marketing and social management. Knowledge and skills for participation in planning and implementation of programs and measures. Knowledge and skills of selection, procession and evaluation of evidence of (non)effectiveness of programs and measures and of the manners and methods of informing service users, decision makers and public on results of the analysis. <p><u>Empirical</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Knowledge of research of regional and international social policies, their advantages and disadvantages. Knowledge of effective evidence-based policies in specific fields. <p><u>Procedural</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Knowledge of actual regulations and functioning of public administration. 	
---	--

<p>Standard I.2.6. BA in Social Work is trained for implementation of knowledge from research for informing and improvement of practice and for team or independent building and carrying out of research, publication or presentation of research results presenting major practical problems and needs.</p> <p>Purpose of the standard: Use of research in practice in order to respond to the needs of individuals, groups and communities in the society, particularly with vulnerable groups. Improvement of practice through the evaluation thereof. Improvement of pool of knowledge about the social work practice.</p>		
<p>Competences level</p> <p><u>I.2.6.1.a Basic</u> Capacity for usage of various evidence which inform practice on interventions at various system levels.</p>	<p>Indicators practical behaviours</p> <p><u>I.2.6.1.b Basic</u> Regular follow-up of relevant national and international research in social work and relevant disciplines and their critical implementation</p>	<p>Skills</p> <p><u>I.2.6.1.c Basic</u> Recognition and formulation of problems. Understanding, evaluation and use of research knowledge for improvement of own practice. Critical analysis. Documentation and writing skills.</p>

<p>Capacity for relatively independent planning and carrying out of project or part of research. Capacity for evaluation of own practice.</p> <p><u>I.2.6.2.a Advanced</u> Capacity for organization and carrying out of research that will inform and influence organizational goals and social policy.</p> <p><u>I.2.6.3.a Specialist</u> Capacity for researching complex and sensitive social issues and problems in order to reach the outcome that leads to social justice. Capacity for use of different qualitative and quantitative research methods for research of various practical aspects.</p>	<p>in various aspects of practice. Participation in research and practical projects. Qualitative and quantitative evaluation of own practice.</p> <p><u>I.2.6.2.b and I.2.6.3.b Advanced and specialist</u> Participation, management and leadership in research dealing with social work practice and problems and needs of vulnerable individuals, families, groups and communities in the society.</p>	<p><u>I.2.6.2.c and I.2.6.3.c Advanced and specialist</u> Skills related to designing, implementation and evaluation of new programs, particularly for vulnerable groups with cumulation of risks.</p>
<p>Knowledge sources</p> <p><u>Theoretical</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Knowledge of methods of scientific research and phases of research process, including problem formulation, drafting, hypothesis development, selection of methods, samples and instruments, development of research plan, data collection phase, procession and interpretation of results and presentation of research results. b) Knowledge of research ethics. <p><u>Empirical</u></p> <ul style="list-style-type: none"> c) Knowledge of evidence-based practice and policy. d) National and international research of social work practice and knowledge of manners of their implementation in practice. e) Knowledge of ethical problems of research in social work and social policy and of modes for overcoming the problems. <p><u>Procedural</u></p> <ul style="list-style-type: none"> f) Knowledge of regulations and procedures regulating research practice in the profession, organization and at the level of specific social systems. 		

Standard I.2.7. BA in Social Work is trained for commitment to lifelong learning and has profound understanding of importance of care for own personal and professional development.		
Purpose of the standard: Achievement of high expertise and level of practical skills. Care for own wellbeing, personal and professional development. Ethical and evidence and contemporary scientific knowledge-based practice. Provision of services to clients in accordance with the best available knowledge.		
Competences level	Indicators <i>practical behaviours</i>	Skills
<p><u>I.2.7.1.a Basic</u> Capacity for articulating the mode for integration of knowledge and practice for enabling further development of knowledge. Capacity for learning from own and others' practice and usage of supervision for improvement of practice. Capacity for taking responsibility for own professional development.</p> <p><u>I.2.7.2.a and I.2.7.3.a Advanced and specialist</u> Capacity for transfer of knowledge and improvement of own and others' practice based on these experiences.</p>	<p><u>I.2.7.1.b Basic</u> Participation in trainings, conferences, projects, researches, information, exchange of knowledge, experience etc. Active participation in various forms of professional training. Care for own wellbeing, personal and professional development.</p> <p><u>I.2.7.2.b and I.2.7.3.b Advanced and specialist</u> Taking of mentor and supervisory duties.</p>	<p><u>I.2.7.1.c Basic</u> Skills of reflexive and efficient practice. Skills of giving and receiving feedback. Creative use of supervision.</p> <p><u>I.2.7.2.c and I.2.7.3.c Advanced and specialist</u> Mentoring and supervisory skills for organization of learning activity in practical environment; offering support, constructive and timely feedback. Skills for assessment of achievements; skills for setting learning objectives, monitoring and recording of development of competences. Skills for encouraging growth and development of the supervised person.</p>
<p>Knowledge sources</p> <p><u>Theoretical</u></p> <ul style="list-style-type: none"> a) Knowledge of supervision process, models and organization of supervision. b) Knowledge of methods and concepts of lifelong learning. c) Knowledge of techniques of care for oneself and own wellbeing. <p><u>Empirical</u></p> <ul style="list-style-type: none"> d) Use of results of research about learning, professional training and supervision process in practice. <p><u>Procedural</u></p> <ul style="list-style-type: none"> e) Knowledge of procedures regulating rights and obligations of mentor, supervisor, student on internship, trainee, practitioner and supervised worker. f) Knowledge of regulations concerning to licensing and professional training. g) Knowledge of regulations for services standards. 		

Literature

- British Association of Social Workers (2012). *The Code of Ethics for Social Work: Statement of Principles*. BASW; http://cdn.basw.co.uk/upload/basw_112315-7.pdf, accessed on 08.04.2014.
- Health Professions Council (2012). Mapping the HPC standards of proficiency for social workers in England against the Professional capabilities Framework. HPC; <http://www.hpc-uk.org/publications/standards/index.asp?id=569>, accessed on 23.05.2014.
- International Association of Schools of Social Work and International Federation of Social Workers (2004). *Global Standards for Social Work Education and Training*. IASSW and IFSW; http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_65044-3.pdf, accessed on 12.03.2014.
- International Association of Schools of Social Work, International Federation of Social Workers and International Council on Social Welfare (2012). *Global agenda: for social work and social development commitment to action*. IASSW, IFSW and ICSW; <http://www.cswe.org/File.aspx?id=60880>, accessed on 23.05.2014.
- International Federation of Social Workers European region (2010). *Standards in Social Work Practice meeting Human Rights*; http://www.sozialarbeit.at/files/english-human_rights-booklet_a5_1.pdf, accessed on 18.03.2014.
- Narey, M. (2014). *Making the education of social workers consistently effective*. Report of Sir Martin Narey's independent review of the education of children's social workers; https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/287756/Making_the_education_of_social_workers_consistently_effective.pdf, accessed on 12.06.2014.
- NASW (2001). *Standards for Cultural Competence in Social Work Practice*; <http://www.socialworkers.org/practice/standards/NASWCulturalStandards.pdf>, accessed on 15.05.2014.
- NASW (2005). *Standards for Continuing Professional Education*; <http://www.socialworkers.org/practice/standards/NASWContinuingEdStandards.pdf>, accessed on 15.05.2014.
- NASW (2013). *Standards for Social Work Case Management*; <http://www.socialworkers.org/practice/naswstandards/CaseManagementStandards2013.pdf>, accessed on 15.05.2014.
- O'Hagan, K. (2007). Competence: an enduring concept? In: Kieran O'Hagan (Ed), *Competence in Social Work Practice: A Practical Guide for Students and Professionals*. Second edition: London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, pp. 11–31.
- Pawson, R., Boaz, A., Grayson, L., Long, A. and Barnes, C. (2003). *Types and quality of knowledge in social care*. London: Social Care Institute for Excellence (SCIE).
- Scottish Executive (2006). *Report of the 21st Century Social Work Review: Changing Lives*; <http://www.scotland.gov.uk/resource/doc/91931/0021949.pdf>, accessed on 23.05.2014.

- Social Work Reform Board (2010). *Overarching professional standards for social Workers in England*; https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/180792/DFE-00602-2010-2.pdf, accessed on 22.02.2013.
- The College of Social Work (2012). *Professional Capabilities Framework (PCF): Social Work Level Capabilitie; Experience Social Worker Level Capabilities; Advanced Level Professional Capabilities; Strategic Level Professional Capabilities*. London; <http://www.tcsw.org.uk/pcf.aspx>, accessed on 03.03.2014.
- TOPSS (2002). *National Occupational Standards for Social Work*. Topss UK Partnership.
- Trevithick, P. (2005). *Social work skills: A practice handbook*. 2nd Edition. Buckingham: Open University Press.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

364-4:006.3/.8
377.1:364-43(082)

STANDARDI za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji:
Razvoj kompetencija za kvalitetnu profesionalnu praksu /
urednik Nevenka Žegarac. - Београд : Fakultet političkih nauka,
2016 (Београд : Čigoja štampa). - 154 стр. : табеле ; 24 cm

Radovi na srp. i eng. jeziku. - Tiraž 500. - Napomene i
bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-6425-007-8

a) Социјални рад - Стандарди - Зборници b) Социјални
радници - Стручно усавшавање - Зборници
COBISS.SR-ID 225418508

Rukopis će biti dragocena osnova razumevanja naučne i profesionalne utemeljenosti i zrelosti socijalnog rada i profesije socijalnog radnika za sve naučne radnike, praktičare i studente u socijalnom radu, ali i donosiocima političkih odluka u sferi socijalne politike.

Ova studija jasno ukazuje da su teorija i praksa socijalnog rada prožeti deo jedinstvenog odnosa profesije prema svom predmetu bavljenja. Velika je dobit za svakog socijalnog radnika u osećaju da iza njegove profesije stoji intelektualna i smislena osnova izražena u razvijenoj teoriji i standardima obrazovanja i prakse, a koja nudi bogatstvo pogleda, pojmova, značenja, znanja i veština.

Prof. dr Aleksandar Jugović

Univerzitet u Beogradu

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Ovaj prilog predstavlja ozbiljnu i suštinsku razradu konceptualnih, teorijskih, metodoloških i praktičnih osnova izrade standarda za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji. Autorka je, pri tom, temeljno, analitički i kritički razmatrala različite konceptualne, teorijske i metodološke osnove globalnih, regionalnih i nacionalnih standarda, što je olakšalo građenje sopstvenih shvatanja i stavova. Pri tom je korišćen savremen teorijsko-metodološki pristup, čime je dat ozbiljan prilog unapređivanju bazičnih standarda obrazovanja socijalnih radnika.

Prof. dr Milosav Milosavljević

Univerzitet u Beogradu

Fakultet političkih nauka

Rijetki su primjeri tako detaljno i precizno utvrđenih standarda i kompetencija ne samo za obrazovanje socijalnih radnika već i drugih mnogo starijih i poznatijih zanimanja. Drugi dio knjige sa tako definisanim standardima i kompetencije za obrazovanje socijalnih radnika ima izuzetno značajnu aplikativnu vrijednost. Preglednost i konkretnost predstavljenih standarda, ishoda i kompetencija omogućava studentima socijalnog rada ali i socijalnim radnicima da prate i kontinuirano evaluiraju proces vlastite edukacije i njegove efekte.

Prof. dr Drago Branković

Univerzitet u Banja Luci

Filozofski fakultet

ISBN 978-86-6425-007-8

9 788664 250078